

od leta
1895

PLANINSKI vestnik

Revija za ljubitelje gora
glasilo Planinske zveze Slovenije

102. letnik
Marec 2002

3

Treking

cena 600 SIT

Po Javornikih

Na smučeh
z Aconcague

Cepini

PRIVOŠČITE SVOJIM NOGAM NAJBOLJŠE!

Dokler so na slovenski celini poti pod snegom in ledom, pohodniki lahko poiščejo uteho bliže morju, kamor zima ne seže. Na Primorskem ne manjka sončnih dni, ko velja vzeti pot pod noge. Markiranih poti je dovolj, med njimi pa kraljuje Pot gradov, ki zvesto obrede slikovit in razgleden Kraški rob.

Kljub pogledu na morje potepanje po obalnem zaledju ni zgolj lahkoten sprehod. Drobljiv flišni svet in ostro kraško kamenje zahtevata dober oprijem in oporo. Lažji pohodniški čevlji MEINDL BORNEO so za tak teren ravno pravšnji.

- zgornji del iz naoljenega nubuka za večjo vodoodpornost
- odstranljiv vložek AIR ACTIVE® izboljšuje zračenje čevlja
- sistem diagonalnega zategovanja vezalk DiGAfix
- podplat VIBRAM® Meindl Multigriff®
- model BORNEO LADY, prilagojen ženski nogi

Da bi odlične lastnosti modela BORNEO kar najbolj prišle do izraza, moramo obuti primerne nogavice. Priporočamo tehnične nogavice BRIDGEDALE LIGHT HIKER.

V trgovini TOMAS SPORT
na Mestnem trgu 18
v Ljubljani je na zalogi več
kot dvajset različnih
modelov obutve
MEINDL.

PRODAJNA MESTA V SLOVENIJI

KOALA SPORT, Bled
KEJŽAR, Kranjska gora
TOMAS SPORT, Ljubljana
POHODNIK, Ljubljana
ANAPURNA WAY, Ljubljana
MERKUR M-ŠPORT, Kranj in Ljubljana - Rudnik
SUVEL SPORT, Nova Gorica
ALP SPORT, Novo mesto
3S ŠPORT, Kamnik

www.meindl.de • www.bridgedale.com

Ekskluzivni zastopnik in
distributer blagovnih znamk
MEINDL in **BRIDGEDALE**
v Sloveniji je podjetje
LOGOS TREND, d. o. o.,
telefon: 01 / 83 11 665

TRGOVINA Z ALPINISTIČNO, PLANINSKO IN TREKING OPREMO

KRAKOVSKI NASIP 10, LJUBLJANA

DELOVNI ČAS: OD 9.00 - 19.00, SOBOTA OD 9.00 DO 13.00

TELEFON: 01/426-34-28, TELEFAX: 01/257-32-09

VABLJENI !

www.vrh-sp.si

Praznujte z nami!

Oblačila za v gore:

- pohodne hlače
- vetrovke in vetrne hlače
- velur jopiči, puliji, srajce
- isowind jopiči
- aktivno perilo
- kape, rokavice, gamaše
- nogavice
- T-majice

schoeller

BRETEX

HUSKY

ISOWIND

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:

Glasilno Planinske zveze Slovenije
ISSN 0350-4344
Izhaja vsakega desetega v mesecu, julija in avgusta kot dvojna številka.

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorčakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
tel. 01 4343022
faks 01 4322140
e-pošta: pv@pzs.si
<http://www.planinski-vestnik.com>

UREDNIŠKI ODBOR:

Vladimir Habjan (glavni urednik), **Andrej Stritar** (namestnik gl. urednika), **Emil Pevec** (tehnični urednik), **Igor Maher**, **Marjeta Keršič Svetel**, **Marjan Bradeško**, **Boris Strmšek**, **Andrej Mašera** (recenzent), **Adi Vidmajer**, **Tone Škarja**

ZASNOVA IN OBLIKOVANJE:

Kojetaj d. o. o.

PRIPRAVA ZA TISK:

Studio CTP, d. o. o.

TISK:

DELO tiskarna, d. d.

Prispevke, napisane z računalnikom, pošljajte natisnjene in na elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Žiro račun PZS je pri APP v Ljubljani, št.: 50101-67847046. Račun za devizne prilive je pri NLB d. d., Ljubljana, št.: 01000-0000200097-900, šifra na št.: 27400 – šifra valute – 30538. Naročnina: 5500 SIT, 45 EUR za tujino, posamezna številka 600 SIT. Članarini PZS za člane A in D vključujeta naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova s tiskanimi črkami navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez soglasja izdajatelja ni dovoljeno. Uredništvo si pridružuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročanih člankov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.

Naslovnica: Pod seraki (foto: Stane Klemenč)
Fotografija iz nove knjige Staneta Klemenca

Hodim – torej grem

Piše: Marjan Bradeško

Pred kratkim sem šel k zdravniku. Bolj preventivno. Pa mi je – preventivno – svetoval več »aerobnih aktivnosti«. Po domače rečeno me je poslal na zrak, v naravo. Res, bili so časi, ko sem se gibal precej več, posebej veliko sem hodil. Hoja je namreč nekaj imenitnega. Hodiš, da nekam prideš, hodiš, da pogledaš, kaj je na oni strani gore, hodiš, da preprosto potuješ preko širnega sveta, sam s svojimi mislimi – ali pa v dobri družbi. Noge so tako »priročne«. Če noge same niso dovolj, ko se svet postavi pokonci, pridejo prav tudi roke. Nekateri si v zimskem času noge podložijo še z »dilcami« in zdrviyo v beli dan. Neskončno možnosti, da se giblremo.

Tudi sama beseda »hoditi« je rodila vrsto s tem opraviplom povezanih besed. Tako nekateri gredo na po-hod (in če jih je preveč, morda naravo kar malce pohodijo), najbolj poln pričakovanja za nas hodece je od-hod (ko je še ves dan pred nami), posebej smo veseli prihoda (na zaželeni cilj, na vrh, do koče, do mesta, kjer bomo počivali, v dolino). Najboljše pa je seveda tisto vmes. Ko ure in ure hodimo, ko se podobe spreminjajo, ko misli svobodno odplavajo v brezčasne prostore, ko se v kamrico spomina rišejo obpotne slike. Planinskega vestnika brez hoje ne bi bilo – saj je pravzaprav vse v njem po-

vezano prav s to dejavnostjo. In mnogi utrinki, ki se zbudijo ob hoji, najdejo mesto prav v sredici, tam, kjer se zbirajo najbolj občutene misli, morda že z malce literarnim nadihom ... Še jih bomo objavljali, saj mnogi, tako bralci kot ustvarjalci revije, skozi nje doživljamo sreče urice, ki smo jih nekoč, na neki podobni poti, tudi sami užili.

Večkrat je pri hoji težko, posebej je težak začetek. Bilo je pozno-pomladno jutro, ko sem po več mesecih kave in dolinske nesnage s prijatelji krenil iz Vrsnika. Pol-drugo uro je potrebovalo telo, da je strup nekako izhlapel iz njega, šele potem je lepo steklo. In za nami je ostala Traviška dolina in mnogi okoliški vrhovi, po dvanajstih urah je bilo zvečer telo kot prerojeno. Da o dušnem zdravju niti ne govorim. In koliko je bilo še takih dni – čemerno jutro, ko bi najraje oddremal dan, ki je bil pred menoj. Ko pa so noge po prelestnem dnevu zvečer končno našle svoj mir, je bil svet drugačen – spet je stal bolj prav.

Naš pokojni alpinist Nejc Zaplotnik je napisal odlično knjigo, ki ji je dal preprost naslov: Pot. To je tisto, kar ga je ves čas vodilo. Ni iskal ciljev, saj je vendarle imel pot. In poti imamo vsi na pretek. V tokratni številki pišemo o trekingu – recimo mu kar pod domače: popotovanje, hoja na »dolge proge«. Mnogi ob trekingu pomislijo samo na oddaljene dežele, pa nas povsem blizu, pred domačim pragom, v Sloveniji, vabi sleherna pot: »Pojdi, hodi, vzemi si čas zase, dan je pravšnji!« In ko bomo zares šli na pot, verjamem, da bomo kaj kmalu lahko rekli: »Hodim – torej grem! Grem kot ura!« Srečno pot.

4-11

AKTUALNA TEMA

Treking (4)

Izziv najdaljših poti

Za treking so ljudje vedeli, še preden je obstajal. Dolge trgovske in romarske poti so bile prizorišča potovanj z najenostavnejšim transportnim sredstvom na svetu - lastnimi nogami. Danes je hoja v splošno sedeči in polenjeni zahodni civilizaciji postala privilegij, ker stane tisto, česar vsakdo misli, da nima: čas.

Dario Cortese

12-16

IZLET

Po Javornikih in okoli njih (12)

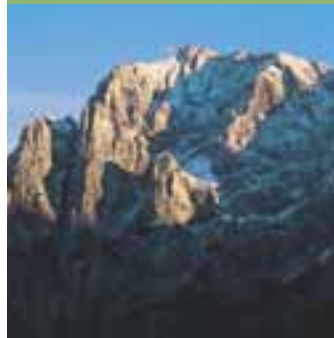
Mogočni, skrivnostni, čarobni

Javorniki, to ti je tako luknjasto pogorje, ki se vleče kilometre in kilometre ... skoraj nepretrgan gozd, z največ padavinami na leto - povrhu pa še kras iz topljivega apnenca in zato votel in preluknjan skoz in skoz z bruhalniki, požiralniki, škrapljami, jamami, brezni, koliševkami, naravnimi mostovi, ponikalnicami; ena sama imenitna in dragocena naravna znamenitost.

Milena Ožbolt

17-41

PLANINSTVO

Cepini (17)

Zimske sobe v naših kočah, 3. del (21)

Koliko visokogorja in hribovja imamo v Sloveniji? (24)

Slovenski pravopis za planince (29)

GRS in varstvo pred plazovi v Sloveniji (32)

Bine Mlač, str. 17
Matjaž Ferjančič, str. 21
Ivan Gams, str. 24
Stanko Klinar, str. 29
Pavle Šegula, str. 32

NAŠA SMER

46-48

Snežna »direttissima« (Kramarjeva v Storžiču)

NOVICE IZ VERTIKALE

48-50

Ledna scena v Solčavi

ODMEVI

55

42–43

KOČE

Sto let Jurkove kočice na Lisci (42)

Dne 21. avgusta t. l. se je slovesno otvorila Jurkova koča SPD v Laškem okraju na Dolenjem Štajerskem. Zgrajena je po načrtu razborskega nadučitelja g. Jurka, ki je povečjem nabral za stavbo potrebni denar, vodil in nadziral stavbo in ukrenil vse potrebno za slovesno otvoritev. Za vse njegove zasluge se imenuje novi planinski dom »Jurkova koča«. Iz Planinskega vestnika (1902, str. 146-148).

Lojze Motore

44–45

LETO GORA

Gams (Rupicapra rupicapra) (44)

Gorska žival meseca

Gamse po pravici prištevamo med gorske živali, saj jih skozi vse leto opazujemo v skalovju, med ruševjem ali na travnatih planjavah nad gozdno mejo. V Sloveniji živijo v visokogorju Julijskih Alp, Karavank in Kamniško-Savinjskih Alp, najdemo pa jih tudi skoraj povsod po sredogorju, predvsem v skalnatem, malo poraščenem svetu, ki ga v razgibanem reliefu Slovenije ne manjka.

Igor Maher

51–54

ALPINIZEM

Na smučeh z Aconcague (51)

Štajerski gorniki na najvišji gori Andov in obeh Amerik

Ledna sedmica v Kanadi (53)

Mesec dni ledenih slapov

Boris Strmšek, str. 51
Tine Marenče, str. 53

PLANINSKA LITERATURA

56–59

V kraljestvu kondorjev in neviht Biti z naravo

NOVICE IN OBVESTILA

60–64

Tone Škarja – 65 uspešnih let »Pohorje, moj hrib« že desetič

Treking

Izziv najdaljših poti

Besedilo in Fotografije: Dario Cortese

Jutra, vredna zgodnosti, na primer pod Annapurno

Nejkor jakpo, jakpo.

Romanje je zelo v redu, zelo v redu. (tibetanski rek)

Za trekking so ljudje vedeli, še preden je obstajal. Dolge trgovske in romarske poti so bile prizorišča potovanj z najenostavnejšim transportnim sredstvom na svetu – lastnimi nogami. Ko se je svet z njih začel postavljati na dve in nato na štiri kolesa, je hoja kot vsakodnevni »transport«, kot krajše ali daljše potovanje izgubila veljavo, vsaj v zahodnem svetu. Danes je v splošno sedeči in polenjeni zahodni civilizaciji postala privilegij, ker stane tisto, česar vsakdo misli, da nima: čas.

Trekking spreminja

Ko se hoji pridruži veličastna (gorska) narava, postane tisto, kar je vedno bila. Prvinski način potovanja, ki omogoča najneposrednejša srečanja z domačini in sopotniki. Ali trekking bolj po novem. Seveda se lahko igramo s to besedo in iz nje ustvarimo tri kralje, kralja hoje in morda še kaj, ampak v svojem pomenu je trekking enostaven. Pomeni *potovanje, svoje čase z vozom in konjsko vprego, seljenje iz kraja v kraj*. Ali drugače, trekking danes pomeni dolgo, zvezno hojo, vsaj teden, dva ali več in po možnosti v gorah. Je način življenja ali le njegova epizoda, čudenje nad vsakdanom, v katerem informacije krožijo drugače. Kako se obrača vreme, je prelaz prehodan, kje se dobro je in spi, je blizu kaj zanimivega za izlet v stran od poti in podobno je pomembno. Tisto, kar se nam sicer zdi tako pomem-

Pod Kilimandžarom (foto: Stane Klemenc)

bno: informacije, s katerimi si polnimo dni, zdaj izvenijo v prazn(in)o. Trekking je veličasten odmik od vsega. Ponavadi predvsem od tega, kar nam teži vsakdan. (Ni naključje, da na primer v Nepalju srečamo toliko Izraelcev. Po triletnem služenju vojske si privoščijo dolgo potovanje po svetu in na njem pogosto trekking.) Včasih se zgodi, da po dobrem trekkingu vsakdan ni več (pre)težak, ker ga spreminimo. Ker nas trekking spremeni. Nenezadnje so romarske poti včasih prehodili z namenom.

Primeren planet za trekking

Čeprav se največ ljubiteljev hoje brez konca na trekking odpravi predvsem v Himalajo, v sosednja azijska gorovja, v vzhodno Afriko in v Ande, so trekinška območja še marsikje drugje. Nenezadnje je Slovenska planinska pot ponudba za čudovit gorski trekking, evropske pešpoti od E1 do E7 izzivajo na več tisoč kilometrov dolge poti, samote Skandinavije prav tako. Turška gorovja že nosijo pridih eksotike, Visoki Atlas in druga severnoafriška okolica prav tako. Pa še zmerno blizu so za odpravo po načelu kar z avtom od doma. Severna Amerika pozna nekaj izrazitih maratonskih pešpoti, denimo čez Apalače ali po zahodnih gorskih verigah od meje do meje, od mehiške do kanadske. V Mehiki nase vabi nekaj veličastnih vulkanov, najbolje je obiskati kar tri na mah. Jugovzhodna Azija nudi zanimiv trekinški drobiž severne Tajске, hojo čez indonezijske vulkane in še kaj manj znanega. Pa zahtevni izzivi Nove Gvineje, na skrivnostno do-

Razvezane daljave so ena največjih privlačnosti trekinga

mač način privlačna Nova Zelandija, grmičarjenje skozi Avstralijo ... Tako smo vedno bližje dejstvu, da je ves naš planet precej primeren za trekking. Kopnina seveda. Trekking na severni in južni pol je samo za najbolj zagnane pa še poceni ni. Ampak v katerokoli smer se obrnemo, veljata Azija in Južna Amerika, predvsem Himalaja in Andi, za višek trekkinga. Ravno prav daleč, ravno prav drugačna, toda z gorskim okoljem na nek način znana, domača. Kdorkoli se tja odpravi z odprtim srcem, ga gore in doline sprejmejo z vso prijaznostjo. Trekking je tudi pot domov, kamorkoli že gremo.

Vrste trekkinga

Kaj dosti več izbire kot na svoje ali z organizirano skupino trekking ne ponuja, zato pa so različice obeh načinov zelo pestre. V prvem primeru, odvisno od obljudenosti poti in ponudbe hrane in prenočišč ob njej, s seboj ne rabimo skoraj ničesar ali pa tako rekoč vse. Primer dobro »oskrbovanega« trekkinga so trije klasični nepalski trekkingi, okoli Anapurn, Langtang in pod Mount Everest. Sicer pa trekingo manj obljudena območja marsikje v Himalaji, Karakorumu, Tian Šanu, Andih in še marsikje zahtevajo dobro načrtovanje in večjo do popolno samooskrbo tako glede opreme kot hrane. Trekking na lastno pest je vsekakor najbolj izzivalen, vendar v manj obljudenih predelih zahteva drzno sozvočje načrtovanja, prilagodljivosti, uspešnega sporazumevanja z domačini in še česa. Odlična telesna pripravljenost je sploh osnova. Za prijetnejšo izkušnjo s takim trekkingom se je zato najprej morda najbolje odpraviti po uhojenih stezah trekkingov, ki ob poti nudijo tako hrano kot prenočišče, in se po takšni izkušnji ali dveh zaizreči še v drugačne daljave.

Ob pomanjkanju izkušenj ali brez navdušenja nad improviziranimi negotovostmi na poti se je tako najbolje pridružiti organizirani skupini. Včasih je to sploh edina možnost, da pridemo v določeno območje, ker individualnih turistov tja ne spuščajo, na primer trekking okoli Manasluja ali trekkingi v Butanu. Slednja dežela je s svojimi »all inclusive« sto dolarji na dan sploh himalajska posebnost in prava butična trekingška dežela.

Ponudnikov trekkingov je veliko, med največjima sta nemška Hauser in DAV Summit Club. Po-

tovanja organizirajo v vsak konec sveta, pod vrhove in na njih. Zelo zanimivih ciljev ne manjka, ampak njihova cena že ni več tak (zmerni) drobiž kot trekking v lastni organizaciji. Običajno se za dvo-dostiritedenski trekking s poletom vred giblje med 2000 in 3000 evri. Prednost organiziranega trekkinga je v hrani in šotorih, ki potujejo s skupino, in nam ni treba nositi veliko ali sploh ničesar. S skupino lahko pridemo v težje ali sploh nedostopne kraje. Manj zanimiva stran organizirane skupine je »izoliranost« od krajevnega prebivalstva, morebitna nesoglasja, ki se lahko pojavijo med udeleženci v skupini, za vse ljubitelje dolge hoje tudi relativno kratke dnevne etape.

Trekking je vse, hoja v brezkončje, tukaj in zdaj

Treking okoli Anapurn je eden najlepših nasploh

V trekinških deželah, kot sta Indija in Nepal, delujejo številne krajevne trekinške agencije, ki so cenejše od zahodnih, včasih izjemno zanesljive, drugič ne povsem. Zadnja preverjena informacija na licu mesta velja največ.

Osnovne naprave za dober treking

Gljučna osnova je dobra pripravljenost za dolgo vsakodnevno hojo in vztrajno hojo na dolge proge. Doma se, kaj lepšega, pripravimo tako, da z nahrbtnikom vsak dan prehodimo po deset kilometrov ali več, uhodimo čevlje, če so novi, ter preverimo še drugo novo opremo. Pravzaprav je najbolje ubrati kako planinsko pot, ki traja vsaj štiri, pet dni. Morda občutimo »krizo tretjega dne« (ali četrtega), ko se nam nikamor ne da in bi malo počivali, morda ugotovimo zanimiv prehranski vzorec, ki se pojavi med večdnevno hojo, morda, morda. Veliko zanimivih lastnosti lahko spoznamo, ki jih sploh nismo predvidevali, da jih imamo, ali jih enostavno nismo hoteli videti. Ampak za kaj takega mora biti hoja dolga in še kdo mora hoditi z nami.

Glede opreme je izbor jasen: s seboj vzamemo čim več dejansko uporabne opreme, ki tehta čim manj. Da pri vsaki enoti ne bo treba ponavljati »dobro«, »preverjeno«, »preizkušeno«, te izraze kar privzemimo. Uhojeni trekinški čevlji so bistveni tako kot telesna pripravljenost. Pohodne palice, teleskopske, da z njimi ne opletamo po letalu. Nogavice. Termo podobleka, udobne hlače, ve-

trovka. Malo rezervne obleke. Rokavice, trak za ušesa, kapa. Spalna vreča in izolacijska podloga. Kaki sandali, da povsod ne švedramo v hribovskih čevljih. Za samooskrbni treking še kuhalne naprave (najkoristnejši so bencinarji MSR ali Coleman), posode, hrano, šotor. Malo suhega sadja za vsak primer. V vsakem primeru koristni drobiž, kot je priročni intervencijski komplet za ponovno vzpostavitev zdravja ali vsaj premostitev zdravstvenih težav (linex kapsule za oživitev črevesne flore po driskah, splošni antibiotik, razkužilo, obliži, kak povoj, itd.), šivalni pribor in podobno. No, čez vse to seveda še fotografsko kramo. Preden gremo na pot, lepo napolnimo nahrbtnik, stopimo na tehnico z njim in brez njega. Potem se odločimo, kaj pustimo doma. Ne prizanašajmo (odvečni) opremi, saj tako prizanašamo sebi.

Treking kot težava in nevarnost

Dolga hoja sploh ni nevarna za zdravje, kvečjemu obratno, toda marsikje po svetu bi ljudje ubijali za drobiž. Še huje, to zares počnejo. Po Nepal in še kje tako krožijo zgodbe o oropanih trekerjih, o ubitih trekerjih, kar ne zbuja navdušenja. Toda glede na število obiskovalcev je odstotek resnih težav zanemarljiv. Strah in dvomi pa verjetno ostajajo. To je tako, kot če beremo časopise in zgroženi ugotovimo, da se po svetu dogajajo samo še streljanje in uboji. Se, ampak se dogaja še marsikaj, kar se kot novica slabše prodaja in zato ne obstaja. Pa ni tako. To vidimo, ko gremo kamorkoli na treking ali na potovanje. Seveda je trezna previdnost osnova vsake dobre odprave in tudi na trekingu ne rinemo z glavo skozi zid v sumljive zaprte predele, čez poledenele prelaze in podobno.

Tako so običajno največje težave na trekingu najmanjše narave: komarje, bolhe, sploh pa neučakani bakterijski drobiž, ki nam postavi črevesje na glavo ter spravi energijo na ničlo ali celo pod njo. Seveda niso krive samo bakterije in praživali, ampak v veliki meri mi sami. O tem kaj, kje, kako naj jemo in predvsem česa naj se ne bojimo, je govora posebej v nadaljevanju. Bolham se z lahkoto izognemo, če ne spimo po hišah domačinov in če kolovratimo naokoli v hladnem letnem času. Komarjem se izognemo tako, da se zapremo v šotor, druge možnosti skoraj ni.

Pomemben dejavnik zdravja in dobrega počutja na trekingu je tudi nadmorska višina. Običajne se vzpenjamo počasi in denimo s 1000 metrov pridemo na 5000 v tednu dni. Ampak v Južni Ameriki že pristanemo tako visoko, da bi Triglav gledali prav zviška. Zato že pred odpravo na treking koristi čimveč visokogorskih tur, na licu mesta pa zmerno napredovanje v višino, čas za aklimatizacijo in načrtne aklimatizacijske ture, na katerih se vznemo višje in spimo nižje. Denimo s 3500 metrov na 4000 ali 4500, s 4000 na 5000, in podobno. Običajno na trekingu ne lezemo kaj dosti višje kot 5500 in 6000 metrov.

O pomenu pravega časa

Na treking se vsekakor ne odpravimo v monsunu. Ali pa? Izvensezona je pogosto najboljša sezona. V primeru Himalaje vse cveti, onstran glavnih grebenov je že nekaj dežne »sence«, turistov nikjer, zato pa, resnici na ljubo, več pijavk in bolh in takega neprijetnega drobiža.

Ko je sezona na višku, je tak tudi obisk. V Nepalju je denimo na enostavnih in vseeno izjemno privlačnih trekingih marca in oktobra gneča kot na Kredarici. Po več sto trekerjev dnevno se odpravi na pot in se potem kje pod prelazi ali v kakem baznem taboru tako zgnečajo, da spijo po klopeh, mizah, po tleh.

Toda za treking je vedno pravi čas, če ne tu, pa drugje. V naši zimi na južni polobli. Poleti v zahodni in srednji Aziji, v zahodni Himalaji in še marsikje. Skratka, svet je kot narejen za treking, kadarkoli.

Treking gre skozi želodec

Gre, gre. Tako ali drugače, hitro ali počasi. Z nekaj pazljivosti kar v redu. Vodo naj bi razkuževali s klorovimi ali nitratnimi tabletkami, vendar je pitnejša in zdravju veliko prijaznejša voda, ki jo prefiltriramo skozi dober keramični filter. Sicer lahko vodo pijemo tudi iz potokov, vendar le tam, kjer smo povsem prepričani, da višje nad nami ni pašnikov niti poti, ob katerih se bi morda kdo podelal in povzročil daljnosežne posledice. Tudi prekuhana voda je v redu, posebno obogatena s čajem, naj bo to mate, zeleni, črni ali kakršen koli že. V hotelčke ob trekinških poteh, vsaj ob oblju-

denejših poteh, načeloma vstopamo brez strahu in hrana je tam kar zadovoljliva do odlična, odvisno od lakota in kuharjeve spretnosti. Takole med vrsticami je treking tudi odlična shujševalna kura. Stephen Bezruchka, omenjen spodaj, svetuje takole: pojdite na treking v Nepal, jejte dal-bhat trikrat na dan, kolikor ga lahko pojedete, in shujšali boste. Kaj lepšega! Le dal-bhat, to je gora riža z lečino omako in malo okusno pocmarjene zelenjave, se nam mora prej prikupiti. Če ne gre samo, pa delajmo na tem, kajti najboljša naložba za enostaven, energičen treking je prehranjevanje s hrano, ki jo jedo domačini, naj bodo to koruza, buče, fižol, krompir, campa in podobne svetovne osnovnosti. Meso je zelo lahko dvomljive kakovosti in nam lahko povzroči resne prebavne težave, zato je mesojedska nagnjenja pametneje pustiti v dolini. V hribih so že jajca močna hrana.

Ko se, prej ali slej se, zgodi, da drobiž v črevesju začne proslavo, se potuhnimo in naredimo čimmanj, najbolje nič. Prestavimo hojo za kak dan, počivajmo, pijemo čaj, nič ne jemo; malo posta ne škodi, posebno če se motnje začnejo okoli mlaja. Kadar se začne huda driska, ne jejmo nobene škroba in beljakovin, samo pijemo. Ko se malo pomiri, poskusimo s papajo, če je seveda pri roki, ali kakršnim koli sadjem (malo domačih suhih jabolčnih krljev pride prav) in opazujemo posledice. Vzroki prebavnih motenj so številni – dobesedno mnogoštevilni -, običajno povezani s preveliko lakoto, premajhno higieno priprave hrane, nečisto vodo ali posodo in tako naprej. Nekateri

Severni tečaj je tudi lahko cilj trekinga
(foto: Stane Klemenc)

*Irian Jaya – na visečem mostu
(foto: Stane Klemenc)*

povzročitelji brbotajočega črevesja so samo prehodnega značaja in bakterije ob pomanjkanju hrane zanje gredo svojo pot v dveh, treh dneh. Drugi, kot amebe, praživali, na primer giardia, in večji črevesni zajedalci, se v nas hočejo naseliti za zmeraj. Zato prebavne težave, ki vztrajajo še po vrnitvi domov, v podobi blata nesemo na pregled v pristojni laboratorij.

Predvsem pa za dobro, zdravo prebavo po poti ne stopajmo s strahom, raztegnjenim skozi vsa prebavila, ampak hrano na poti sprejemajmo kot sestavni del potovanja, narave, kot izkušnjo navad ljudi, ki tam živijo. Vsekakor s kancem previdnosti, vendar ne strahu.

Dan na trekingu

Čas ni nikjer lepši kot na trekingu. Takrat se razpotegne v obliko, ki ji ni mar koledar, kaj šele ura. Edina pomembna mejnika dneva sta, ko vsta-

nemo in gremo spat. Vmes je hoja, veliko hoje, spodbudni postanki, zanimive malice in gore brez konca, onstran grebena greben. Zgodnost vstajanja je stvar namena, gore v najzgodnejšem jutranjem siju ali topla spalna vreča glavna pobudnika začetka dneva. Po jutranjem čaju se je nekaj časa dobro shoditi, da zajtrk ob poti bolje tekne. Potem se običajno naredi tak dan, da kar odnese naprej, kamorkoli že kaže pot. Postanek tu ali tam jo samo olepša. Le to je nenavadno, zakaj gredo trekerji najraje od ene vasi do druge, se ustavijo v hotelčku na čaju ali malici, in gredo nato naprej. Malo nad potjo kar kje na sredi pa se nihče ne usede. Ampak sonce tako toplo sveti in razgled je tako čudovit, da je enostavno škoda mimo. Da je potem postankov več kot hoje? Ampak saj je dan dolg!

Kakorkoli že, enkrat pride čas največje dnevne lakote in takrat je dobro uravnati notranje razmere, sicer se v nadaljevanju premočno vpletajo v hojo. Znano je, da po dobri malici bolj prija vodraven položaj na soncu kot lahen drnec naprej. Pobudo, ki jo da kosilo, vsekakor izkoristimo ter se na primernem mestu uležimo k počitku. Nebo in rože in vrhovi, zasneženi ali ne, so tema meditacije, v kateri se misli odpnejo kar same. Ampak znano je še, da se dan najlepše zaključi s hojo. Dokler gre in še malo naprej v temo. Če z nekaj obzirnega načrtovanja zavremo še pravi čas, lahko izpred šotora ali z razgledne strehe podgorskega hotela zremo v barve sonca, ki potuje za daljno obzorje. Tu nekje je čaj, tam večerja. Po takem dnevu je še nekaj več dodatnega počitka čisti užitek. In za takim dnem je še en dan, in spet in še. Ko tako lepo razvezemo hojo, njenega konca, zdi se, ni.

Vodniki in literatura

Veliko jih je in vedno več je novih. Splošni so in podrobni, zadržano ali zavzeto napisani. Preverjeni standard so vodniki serije Walking guides založbe Lonely Planet, vendar za vsako območje najdemo še podrobnejše. Odlična pregledna vodnika za Himalajo in soseščino sta deli Hughga Swifta *Trekking in Pakistan and India* in *Trekking in Nepal, West Tibet and Bhutan*. Treking v Nepalju podrobno predstavi Stephen Bezruchka z vodnikom *Trekking in Nepal* in vsako trekinško območje ima več takih in podobnih vodnikov. Če pobrskamo po policah naših

knjigarn, nam največkrat ostane v roki *Trekking in ...* (tu ali tam) vodnik založbe Lonely Planet, ki je za začetek in prvo srečanje povsem dovolj. Ko smo tam, kjerkoli že, je na voljo še marsikaj drugega, vključno z zanimivo potopisno »bil sem tam«, zgodovinsko ali drugače razsvetljeno literaturo.

Kam na prvi trekking?

Za ogrevanje odločno predlagam slovenska dela evropskih pešpoti E6 in E7, vsak z okoli 10 dnevi hoje. Potem seveda Slovensko planinsko pot, vendar celo naenkrat ali največ v dveh kosih – šele tako dobimo pravi občutek potovanja peš brez konca. Tudi Alpe so blizu, denimo Karnijske, Nizke Ture, Dolomiti. Potem pa naravnost v srce, v Himalajo. Trekkinga okoli Anapurn in v Langtang nudita največ na precej enostaven način, saj je ob poti več kot dovolj prenočišč in hrane. Potem morda že pod Everest in še kam v Nepal. Ladakh in Zanskar sta najlažje dostopni Tibet, saj sta pokrajini politično v Indiji, geografsko pa v transu. (Kako drugače, če je to Transhimalaja?) In tako naprej, uakul 'npa uakul uauuunka, kot bi rekli Cerkljani, dokler ne pristanemo doma ter se razgledamo, kam naprej.

Trekking pred domačim pragom

Da bo to čisto pravi trekking, moramo le ohraniti njegovo bistveno značilnost: izbrano dolgo

Kakorkoli obrnemo, dober trekking se začinja pred domačim pragom

pot moramo prehoditi zvezno, brez vračanja k domačemu ognjišču, ker ognjišče nosimo s sabo. Omenjene tri poti se vsekakor največji trekinški iziv, sicer pa Slovenija ponuja še veliko več zanimive »dolgovezne« hoje, označene ali delno neoznačene. Imenitni sta Loška in Idrijsko-Cerkljanska planinska pot in še marsikaka druga, lahko gremo peš na morje ali na Triglav, okrog in okrog Slovenije in vidimo, da je manevrskega prostora pri nas še veliko. Včasih je tak pogled najbistrejši s povsem drugega konca sveta. ○

ALP SPORT

BTC – Novo mesto, 07-332 44 90

- planinska, alpinistična, trekking oprema
- športni copati Asics, Mizuno, Adidas
- smučarska oprema
- montaža turnega okovja
- svetovanje

Po Javornikih in okoli njih

Javorniki – mogočni, skrivnostni, čarobni ...

Besedilo: Milena Ožbolt
Fotografije: Stane Klemenc

Javorniki, to ti je tako luknjasto pogorje, ki se vleče kilometre in kilometre vse od Snežnika daleč na severozahod preko mnogih okoli 1000 m visokih vrhov do najvišjega Debelega vrha (1273 m) in malo dalje do Velikega (1268 m) in le nekaj nižjega Malega Javornika ter se ustavi šele toliko pred Nanosom, da naredi prostor za Postojno. To je skoraj nepretrgan gozd, sestavni del menda največjega strnjenege naravnega gozda v srednji Evropi, z največ padavinami na leto – povrhu pa še kras iz topljivega apnenca in zato votel in preluknjan skoz in skoz z bruhalniki, požiralniki, škrapljami, jamami, brezni, koliševkami, naravnimi mostovi, ponikalnicami; ena sama imenitna in dragocena naravna znamenitost jih je, Javornikov.

Po malem pa so to tudi začarani, grozljivi, paranoični kraji. Prepreženi so s cestami, kjer se zlahka izgubiš; posejani z ostanki obmejnih utrd, bunkerjev, kavern, kasarn – kajti tu je šla med obema vojnama meja med Jugoslavijo in Italijo, kar so domačini spretno izkoristili, saj je tedaj po vsem pogorju zacvetel kontrabant in marsikdo si je opomogel z njim, ko je skrivaj nosil glavo v torbi čez mejo z Italijo. Fant, ki tedaj ni bil dovolj korajžen, da bi vsaj malo švercal, tudi pri puncah ni mogel računati na kaj prida uspeha ...

Zgodbe o tem še živijo v spominu starcev pod Javorniki. In nešteto drugih ... Starci – pripovedovalci, dostojanstveni in modri, z močjo vedenja, preizkušeno, prekaljeno in obogateno: doživljali so velike vojne, velike zmage, velike zablode. Mno-

go imajo povedati. Svet se je v teku njihovega življenja močno spremenil, a zakonitosti, ki so veljale, ko so se rodili, še držijo, čeprav se je, tako kaže, vzpostavilo tudi nekaj novih. A te so bolj obrobne; lahko pa vseeno prikrijejo tiste pomembnejše, ki so večne ... V teku njihovih življenj je človeštvo naredilo silovit materialni razvoj; zdaj bi najbrž potrebovalo prav tako ogromno in temeljito delo s seboj, navznoter, da bi se naučilo modro in zadovoljno živeti s temi pridobitvami. Kdo ve, če bo sto let dovolj za tak opravek? Tudi zato je še vedno dobro poslušati izkušene starce in iz njihovih

Petelinjsko jezero pri Pivki, v ozadju Javorniki

pripovedi izluščiti, kar je pomembnega danes in zmeraj.

A večinoma jih komaj utegnemo ljubeznivo poimenovati »starčki« – da bi se vedelo, kako so odsluženi, nebogljeni in morda celo bebavi – in odvihramo svojo pot ... Kadar pa so se nekdaj notranjski mulci grdo obnašali do starih, so jih ti strogo opomnili: »Le glej, boš tudi ti star – če ne boš mlad poginil!«

Kako pravzaprav po krivici kuham zamero do Velikega Javornika

Kakor se sicer zde Javorniki povsem divji in neobljudeni, pa so občinski uradniki še pred desetletjem ali več naračunali, da premorejo kar za kakih 12 ha površin streh na starih poslopjih gozdarskih hiš, kasarn in objektov, ki pa večinoma niso več uporabni.

A kar se mene tiče, na vrh Velikega Javornika že ne pojdem več zlepa, čeprav sem bila samo enkrat. Se mi je zameril. Tisto ni zame: pot kar naravnost gor, brez razgledov, vlažno, vroče in soparno z roji mrčesa in družbo, ki bezlja po spolzkem listju; in tudi na vrhu le reven pogled skozi grmovje. Če ga pogledam iz doline, še danes ne vem, kje sem bila in kateri je najvišji vrh. Sploh pa je od spodaj, od Jezera, vse skupaj neizmerno lepše.

Vendar pa, če poskusim biti zelo odkrita, sem v svoji kritičnosti do Javornikov nekoliko krivična, ker ne povem, da smo se – mimo tiste ponesrečene zgodbe z Velikim Javornikom – presneto več kot enkrat lepo imeli, ko smo lazili po njih in okoli Jezera; pa v Zadnji kraj – ptičji raj, kjer se črnomodro hribovje ogleduje v zrcalu vode; (včasih skupaj z luno ob žabjem koncertu, ki je Vinku Vodopivcu navdihnil glasbo za znamenito skladbo Žabe – v Zelšah jo zapojejo vsaj enkrat na leto; se že najde zbor ali zborček ...) In tam, kjer v pravljicnih zelenih katedralah Obrha in Cemuna izvira, bruha ali komaj mezi na svetlo Stržen, so tudi že Javorniki. Kolesarjenje po njihovem vznožju in pobočjih je doživetje na kvadrat; tudi na žulj, če pretiravaš. Brez njih ne bi bilo Loške doline ne Cerknškega jezera ne Otoka in Goričice ne Rešeta ne Karlovice in ne vseh desetih tistih čudovitih zgodb, ki so se napletle okoli njih, tako lepih, da ti poženejo srh po hrbtu, ko jih prvič slišiš ...

Javorniki s Cerknškim jezerom

Zelše – čarobne podobe in zdravilni vplivi

Vsem na ogled se svetijo globoko pod javorniškimi gozdovjem Zelše, čaroben griček z očarljivo in nadvse akustično cerkvico. Varuje jih sv. Volbenk, tisti, ki je po legendi vrgel tesarico in tako določil kraj za svojo cerkev in jo je moral menda sam hudoba po bogve kakšni kazni ali zvijači pomagati zgraditi ... Sv. Volbenk pomore pri bolnih očeh, bolečinah v trebuhu, krvavitvah, ohromitvah, kapi, protinu in bolečih nogah (planincev?); bdi nad rezbarji, pastirji, drvarji, oglarji, brodarji, tesarji ... Kje bi mogel biti njegov blagodejni vpliv bolj zaželen kot pod Javorniki?

V cerkvici pa čez poletja na imenitnih Zelških koncertih zazveni taka lepa muzika, da pogladi vsako celico in ublaži razdejanje, ki ga je prizadejalo duši nasilje kakšne velepomembne »naprave«, neusmiljeno tuleče svojih petsto hercev in izdatno čez sto decibelov noč in dan, v petek in svenek, pozimi in poleti vsem bližnjim in daljnjim noter v jetra, spalnice in dnevne sobe ...

Javorniki

Nekaj koristnih informacij in namigov za obiskovalce Javornikov in okolice: Izstop z avtoceste na Uncu.

Za vzpon na Veliki Javornik je treba čez Cerknico v Dolenjo vas in po gozdni cesti do Poljan, kjer se začne **označena steza** (1.30 ure). (Pravijo, da je v svoji koči na Poljanah pokojni igralec Boris Kralj, Cerknčan po rodu, pisal svoje pesmi in spomine ter zgodbe o psu Miksu.)

Prenočišča in prehrana: v Rakovem Škocjanu (le pijača ob koncu tedna), Cerknici (Telič – apartma), Dolenjem Jezeru (Kontrabantar, Levar kjer imajo tudi domačo hrano), v Žerovnici, značilni obcestni vasi z znamenito staro kaščo (turistična kmetija pri Loganjevih – domača hrana, beluši,

jagode in jagodne specialitete), v Loški dolini na ekološki kmetiji Kandare v Danah – hrana, soba, lahko spite tudi na seniku; jezdni konji. Malo bolj oddaljeno od Javornikov je še gostišče s prenočišči na Slivnici in pa pod Racno goro v Vrhnikih pri Ložu na izletniški kmetiji Obrh ter v gostišču Mlakar v Markovcu (odlična kuhinja in štampiljka E6). Tudi Gornje Poljane – Koradiš, na Blokah Slamar, Dom pod Liscem. Informacije Turistično društvo Cerknica, tel. 709 36 36.

Druge zanimivosti:

Rakov Škocjan: Veliki in Mali naravni most, reka Rak, Tkalca in druge jame; ostanki cerkve sv. Kancijana, gozdna učna pot, zanimivo rastlinje, ptice.

Zelše: vas v podnožju Javornikov in idilična cerkev sv. Volbenka, znana po svoji akustiki in Bergantovi podobi iz 18. stoletja.

Dolenje Jezero: živa **maketa** presihajočega Cerkniškega jezera pri Kebetu; **etnološka zbirka** pri Kunstku; vožnja z lojtrnikom.

Označena **kolesarska pot** okoli Cerkniškega jezera: mimo Ribiškega kota z otokom Goričico in Zadnjega kraja, Otoka, kjer stoji edina slovenska otoška vas z enakim imenom, preko Laz in Gornjega Jezera nazaj proti Cerknici čez slikovite vasi Lipsenj, Žerovnica, Grahovo in Martinjak. Del pod Javorniki je večinoma senčnat z občasnimi pogledi na jezero oz. polje.

Ptice: na Cerkniškem jezeru so opazili preko 230 vrst ptic, 94 vrst si je Cerkniško jezero izbralo za gnezditvev. Za opazovanje ptic v najbolj zanimivih obdobjih organizira DOPPS ekskurzije pod vodstvom izkušenih ornitologov, ki zagotavljajo pravilno in strokovno vodstvo zlasti na najbolj občutljivih področjih, da ptic ne bi preveč vznemirjali. Vsak tretji četrtek v mesecu imajo predavanja na to temo v Cerknici.

O **podzemskih jamah** več povedo in pri-skrbijo tudi vodnika pri Jamarskem društvu Karlovica (g. Stražiščar v Dolenji vasi).

Obisk Križne jame pod Križno goro je izredno doživetje: inFormacije in vodenje Alojz Troha, Bloška polica.

Križna gora: znamenita romarska cerkev (kopije Bergantovih slik) in kapelice križevga pota s podobami Stanislave s. Pudske na afriškem granitu; bogata zgodovina, lepi razgledi.

Loška dolina: gručaste vasi, razvaline loškega gradu, snežniški grad in polharska zbirka, ponikalnica Obrh s požiralnikom Golobino, (že redke) ostrnice poleti, množica cerkva in kapelic; zadnje čase konje-reja.

Drugi bližnji hribi in kraji, ki bi utegnili biti privlačni: Slivnica (2 uri iz Cerknice), Sv.

Trojica (na južni strani Javornikov, markacije iz Trnja pri Pivki), Špička, Menišija (spusti v soteske Iško, Zalo ali Pekel), Bloška planota, Snežnik ipd.

Smučarija: teki na Blokah, urejeno smučišče Kalič pri Postojni; vlečnici na manjših smučiščih na Ulaki v Starem trgu in na bloškem hribu Lisec.

Srečanja z **medvedom in drugo veliko divjadjo** tod niso neizogibna, so pa možna.

Označene planinske poti po Javorniku: Cerkniška transverzala, ki povezuje Javornik s Slivnico, Špičko in Križno goro. Južnega dela se dotakne E6, ki pride mimo Ralne gore čez Loško dolino in naprej na Snežnik.

Nekatere **jedi**, ki so bile nekdaj značilne za te kraje: ob jezeru nad ognjiščem *posušene ribe* ter *mejšanca* (zmečkan krompir in Fižol) *Farške kapce*.

V Loški dolini: *kavra* – enolončnica z rume-no kolerabo, krompirjem, Fižolom in po možnosti prekajeno svinjino, vsaj parklji ali ušesi; največkrat pa samo zabeljena z ocvirki. *Ta bele klobase:* kuhana in zmleta svinjska jetra, ocvirki, riž in prosena kaša, veliko česna, sol, poper. Klobase najprej nekaj minut kuhajo, nato ohladijo – take lahko nekaj dni počakajo na hladnem – si-cer pa so jih večinoma razdali v kolinah. Jedo se dobro pečene v pečici. (Gostilna Mlakar, Markovec)

Nekatera znana imena, povezana s temi kraji: J. V. Valvasor, slovenski baročni slikar Fortunat Bergant, slikarji Lojze Perko, Maksim Gaspari, Franjo Sterle; pesnik Jože Udovič, psihiater Alfred Šenko, pisatelj in poslanec Hinko Dolenc, pesnik Oton Župančič, ljudski pisatelji in pesniki Matevž Hace, Magda Stražiščar, Marička Žnidaršič itd.

Čarovnice ali cuprnice: kraji okoli Slivnice in pod njo veljajo za coprniške. V ljudskem pripovedništvu se je ohranilo nekaj zgodb o njih, ki pa jih prikazujejo v vse drugačni luči kot zgodovinska dejstva.

Skrivnostna novoletna dogodivščina

Smo pa nekoč praznovali novo leto v Otoških dolinah nekje na javorniškem hrbtu. Zdravega duha in željni pohajanja smo nagovorili Frančiško, ki je domačinka, povrh pa še prava, šolana, izprašana in podkovana gozdarka in pravnikinja samega Windischgrätzovega »bošnarja«, naj nam razkaže, kar je na Javornikih vredno ogleda. Tako smo nekaj prelepih ur pešačili – od ostankov legendarne votle »cesarjeve hoje«, ki je bila tako debela, da si lahko vedril v njej, mimo Stare in Nove hiše, kjer so bivali Windischgrätzovi logarji, gozdarji, čuvaji in drugo osebje, do Vrh Korena, kjer je tudi bajta in se vidi dol na Pivško in v »Betlehem«, kakor so Cerkljanje imenovali Juršče, ker so se jim zdele hecne tamkajšnje kamnite hiške s položnimi strehami, tako drugačnimi, kot so jih imeli sami.

Vandrali smo torej zlagoma skozi širne gozdove, kar izjavi ljuba Frančiška, da bi morala nujno lutat; pa zmrljivka v tisti brezsnježni, a vetrovni zimi vseeno ni preveč hitela z opraviлом ... Hodimo še nekaj minut, same mogočne bukve, hoje in smreke kilometre naokoli in nobenih človeških sledi – pa ti skoči Verena med drevesa, izpod listja potegne obtolčeno in preluknjano nočno posodo, jo postavi sredi makadamske ceste in reče Frančiški:

»Ná – izvoli!«

Osuplosti in smeha kar ni hotelo biti konca – čeprav je morda sam šenték nastvil tisto kahlo na tako nenavaden kraj ... Nikoli ne veš, v Javornikih je vse malo čudno.

Javorniki z Menišije

Še o Mračniku, pa o Méjdovcu, Molédvežih in Antonovem Kebetu

Tudi tu okoli poznajo Mračnika, tako velikega, da na kakem cerkniškem kozolcu sedi in s petimi koraki pride na Slivnico. Ponoči pa Mejdavec ali Majdavec ali tudi Omedlívč speče ljudi tlači in se meče z njimi, da se zbude izmučeni, potni in prestrašeni, čisto iz sebe kot od grozne hudine.

»Babe to bolj vejo!« mimogrede navržejo Jezerci in se muzajo, češ, tudi če je babo kakšen drug, kakšen moledvež potlačil, je bil potem Mejdavec kriv ...

Pod Javorniki pa se jeseni in spomladi razliva jezero, svetovno čudo, kjer so pri starem »ploujé omejtali«. Jermanov iz Dolenjega Jezera je pripovedoval, kako je bilo za časa njegovega deda:

Enkrat je močno pihalo z juga in je nanoslo veliko plovjé v breg. Tisto so imeli ljudje za steljo. Voda je bila dolgo, pa niso mogli kositi jezerine in so zato trščo, ki jo je voda nanosla, pobirali in sušili. To se je reklo »ploujé omejzat«. Vsi so pohiteli takrat, drug pred drugim, da bodo z vilami nametali vsak svoj kup. Kdor je prišel prej, je več ngrabil, zato so se vsi pognali, da bodo čimprej tam.

Antonov Kebe, ki je zmeraj kakšno našpikal, pa tisto sliši in nič ne reče, samo zgine. Je pred vsemi tekkel k vodi, pa na vrbíce brž goreče sveče naštimal, da jih je veter zibal sem in tja, potem pa pohitel pobiralcem tršce naproti:

»Ljudje, ne hodite – tamle nekaj ni prav!« jim je pokazal tiste lučke, ki so migale na vejah od grmovja. »Duše iz vic se matrajo!!«

Kako je vse domov letelo!

On je pa šel, pa vse ploujé sam pobral ...

Jezero in Javorniki lahko človeka čudno obnoriga, če ni vraščen v te kraje od zmeraj. Meni na primer na vrh Velikega Javornika za nič na svetu peš ne diši več. Pa je grdo, saj gre čezenj Cerkníška transverzala, ki ga povezuje s Križno goro, Slivnico in Špičko.

No, resnica je, da Veliki Javornik ni kriv, če nisem poskusila znova in njegovih lepot odkrivala naprej. Je že tako. Saj še ljudi ne moreš imeti vseh enako rad kar vsevprek. Le zanikati jih ne smemo, naj imajo možnost, da pokažejo najboljše, kar premorejo. Hribi prav tako. ◉

Cepini

Nujno orodje za zimske vzpone

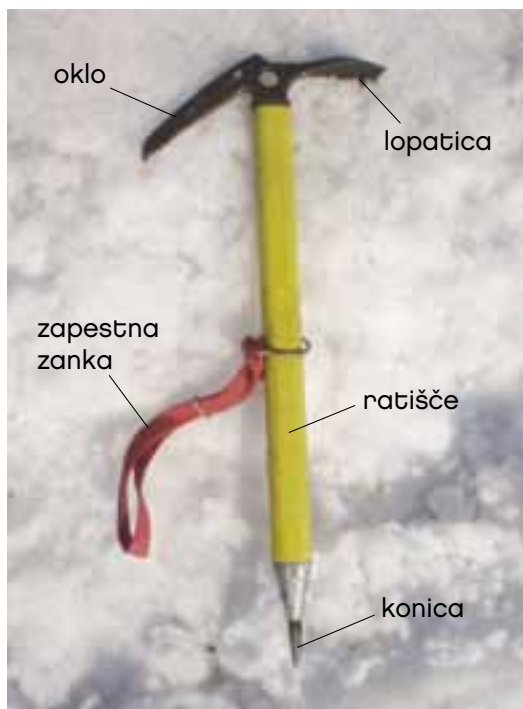
Besedilo: Bine Mlač

Fotografije: Nada Mlač

Za ščepec zgodovine

Cepin je priprava, ki jo v snežnih strminah uporabljajo zimski planinec, alpinist, ledni plezalec, gorski vodnik, odpravar. Nekoč davno so za pristop na Triglav, Mont Blanc, Ortler uporabljali daljšo leseno palico z železno konico. Le courmayeurski gorski vodnik Michel Croz je v drugi polovici 19. stoletja uporabljal ledno sekirico. To je pred 172 leti nadomestil vodniški cepin. V to pestro zbirko sodi še naš samonikli trentarski cepin,

ki je bil podoben nekakšni helebardi. Uporabljali so ga divji lovci pri prečanju Zelenega plazu (snega), ko so na kranjski strani Triglava lovili gamse. V 20. letih 20. stoletja so se pri naših alpskih sosedih pojavili lažji in krajši (vzhodno)alpski cepini. Do začetka druge svetovne vojne jih je kovalo 150 kovačev. Kot zadnji v verigi razvoja cepinov se je v začetku 70. letih 20. stoletja v Veliki Britaniji pojavil plezalni cepin. Njegov stvaritelj, Škot Hamish McInnes, je prototipu nadel ime Ptherodactyl. Danes je tudi ta izpopolnjen. Najbrž ga zato sedanjí plezalni rod uvršča med ledna orodja ali mu enostavno reče stroj.

Deli cepina

Takšni in drugačni cepini pod drobnogledom

Cepine za šolsko rabo umeščamo v dve skupini, ki ju ločujeta značilni obliki okla in ratišč. Alpski cepini se ponašajo z zakrivljenim oklom, plezalni imajo lomljeno oklo. Skupna so jim ostala le še imena sestavnih delov: ratišče, zapestna zanka, konica in glava cepina, ki jo tvorita oklo in lopatica. Pri nekaterih alpskih cepinih je na glavi za prst široka luknja, ki se uporablja za povezave cepinov pri sidranju. Večina alpskih cepinov ima enotno ali homogeno glavo. Plezalni cepin pa ima sestavljivo-nastavljivo ali modularno glavo. Na glavi so sestavi utorov, ki omogočajo hitro zamenjavo okla ali lopatice. Hkrati je med novodobnim izrazjem plezalcev dobilo zamenljivo oklo ime klina.

Oklo

Tehnično zahtevnejši alpski cepin ima bolj zakrivljeno in tanjše oklo za plezanje v strmem sne-

Glavi lednih kladiv

gu in ledu. Preprostejši alpski cepin ima oklo, ki je nekoliko daljše, debelejšo in manj zakrivljeno. Uporablja se predvsem za pohlevnejše pristope, sestope, prečenja snežnih strmin. Pri plezalnem cepinu pa se je skozi tri razvojne pretvorbe uveljavilo oklo banana ali samo banana. Pomemben dejavnik so zobje na spodnjem robu okla. Ti so U-, V- ali stopničaste oblike. Njihova naloga je, da dobro »zagrizajo« v led, kajti v nasprotnem primeru ... In ker sodobni plezalci skrbijo za zobe svoje klinke (okla), jih še dodatno obrusijo pod določenim kotom. Po tehnični plati je najtežja izbira ustrezne konice oziroma rezilnega roba okla. Pomagajo nam lahko ledni plezalci, gorski vodniki in razvijalci cepinov, ki so na tem področju pravi izvedenci.

Zakrivljeno oklo cepina za zahtevno uporabo

Ratišče

Dolžina in oblika ratišča pogojujeta drugo delitev cepinov, ki pa je glede na tehniko hoje ali plezanja v posredni povezavi z oklom. Alpškemu »plezalnemu« cepinu ustreza »plezalno« ratišče, ki je v spodnjem delu prevlečeno z žlebičasto gumo. Tak cepin uporabljamo za zimske ture z lažjimi plezalnimi vložki, alpske pristope na tri- in štiritisočake, plezalne ledne vzpone iz časov grofa Alfreda Pallavicinija (Grossglockner). Skratka: za ljubitelje snežno-ledne klasike. Alpski cepin z vsestranskim oklom ter ratiščem brez gumijaste prevleke je za vse drugo: zimske pristope, daljše grape brez skokov, običajni vzpon na Gran Paradiso ali Mont Blanc, zimsko izpopolnjevanje vodnikov PZS na Blejski koči.

Cepin za manj zahtevne vzpone

Dolžina ratišč alpskih cepinov je okoli 70 centimetrov. Mnogo zapletenejša so ratišča plezalnih cepinov. Šest od desetih ratišč je podobnih alpskim »plezalnim« ratiščem, tri od desetih skrivenčeni črki S in eno od desetih nekakšnemu loku ali razpotegnjeni črki U. Ratišča so krajša, njihova dolžina je nekje med 45 in 55 centimetri. Na ratiščih plezalnih cepinov naj se ne bi delala ledena prevleka, bila naj bi ne drseča, dušila naj bi tresljaje.

Lopatica

Lopatica cepina je na začetku 70. let 20. stoletja izgubila svojo prvotno, poldrugo stoletje staro vlogo. Opuščeno je bilo izčrpavajoče izsekavanje stopinj v strmem ledu. Tako rekoč čez noč so se

Glava modernega cepina

uveljavile tehnike napredovanja s pomočjo okla cepina. Pa vendar se lopatica še vedno uporablja za izsekavanje stojišč, kopanje lukenj v snegu, odstranjevanje gnilega ledu. V skladu s spremembo oblike okla se je spremenil tudi ploščasti list lopatice. Tik pred vojno so ga akademiki (op.: člani OeAAV) na Dunaju občutno skrajšali in preoblikovali. Danes so skoraj na vseh cepinih polkrožne lopatice. Vse druge oblike lopatic, na primer cevaste, pa se niso uveljavile.

Konica na ratišču

Da ne bi mešali med izrazoma konica okla in konica ratišča, poudarimo, da slednji rečemo samo konica, zasledimo pa tudi špica. Kajti konici pri alpskem in plezalnem cepinu se razlikujeta ta-

Različne vrste konic cepinov

ko po obliki kot namenu. V resnici namen narekuje obliko. Pri alpskem cepinu je konica za oporo med hojo po bolj ali manj strmih snežiščih. Nekako v skladu s to nalogo so konice stožčaste, piramidaste ali trikotne (ploščate) oblike. Konica plezalnega cepina je dodatna oporna točka za oklo. V takih primerih plezalec pri zakavljanem ali zataknjenem oklu cepina prisloni ratišče ob steno, pri čemer »zagriže« še konica. Zaradi tega so konice podobne krempljem.

Zapestna zanka

Zapestno zanko so menda prvi začeli uporabljati Nemci leta 1922. Francozi so jo odklanjali, ker so sovražili Nemce, resda pod pretvezo, da je nevičarska. Kakorkoli že, pri alpskem cepinu se zapestna zanka uporablja za boljši oprijem glave ali spodnjega dela ratišča. S preprosto uravnavno zaponko jo lahko zožimo, pritrdimo na zapestje in imamo proste roke. Vse, kar zadeva zapestno zanko alpskega cepina, velja tudi za zanko plezalnega cepina, s tem da je druga daleč udobnejša in močnejša. Zato se uporablja še za pritrdišče na improviziranem varovališču, prejkone višiču, ter udobno »počivališče« za zapestje roke. Po standardih CE – UIAA mora zapestna zanka prenesti najmanj 22 kN obremenitve, čeprav je pri plezalnih cepinih za tretjino večja. ●

Pravilna hoja s cepinom (foto: Drago Metljak)

Uporaba cepina za začetnike

Drago Metljak

Kako ga nosimo

Kadar cepina ne potrebujemo, ga nosimo pripetega na zadnjo stran nahrbtnika. Priporočljivo je, da z gumijastimi nastavki zaščitimo oklo, lopatico in konicico. S tem preprečimo nehoteno oškodovanje ljudi okoli nas. Na krajše razdalje pa ga lahko nosimo tudi v roki. Kadar ga uporabljamo, ga držimo v desni roki (levičarji v levi) na spoju ratišče/oklo z oklom, obrnjenim proti komolcu (nazaj), in z zanko, zategnjeno na roki. Obroček mora biti tik pod glavo cepina in ga držimo s prsti. Tako imamo cepin vedno pripravljen za uporabo ali zaustavljanje zdrs. Najpogostejša je uporaba cepina v trdem snegu, to je, ko vanj še lahko zasadimo ratišče. Pri vzpenjanju držimo cepin z obema rokama za glavo in ga zasadimo do glave v sneg nad seboj. Cepin nam služi kot oporna točka, ob kateri zaporedoma prestopimo z obema nogama vstric in naprej. Cepin nato zasadimo za višino koraka naprej in postopek ponovimo. Na podoben način tudi sestopamo. Cepin držimo na strani pobočja. Pri prečenju strmega in trdnega snega smo obrnjeni z obrazom proti pobočju, cepin zasadimo v smeri gibanja, prestopimo najprej s prvo, pridružimo drugo nogo in nato ponovimo postopek. Na manj strmih pobočjih se lahko gibljemo s telesom pravokotno na pobočje in z zasajanjem cepina v sneg ob pobočju. Gibanje nog je izmenično in usklajeno z zasajanjem cepina.

Če v snegu ne moremo zasaditi ratišča, zasadimo oklo, ratišče pa je v smeri str-

mine. Držimo se lahko za ratišče ali pa za lopatico. Cepin nam tako nudi pomoč pri vzponu v obliki premične oporne točke. Pri prečenju strmine z zelo trdim snegom držimo cepin za glavo in za ratišče, ga zasadimo z oklom v sneg in prestopimo.

Ustavljanje zdrs

Pri ustavljanju zdrs se najprej preobalimo na trebuh z glavo zgoraj in razširjenimi nogami spodaj. Noge so v kolelnih dvignjene navzgor – zaradi derez na nogah. Telo je nekoliko usločeno. Cepin držimo z desno roko za lopatico v višini ramen, z levo roko pa držimo oklo cepina in s težo telesa pritiskamo cepin z oklom v sneg ter se ustavljamo. Cepin je z zanko pritrjen na desno roko, da ga med uporabo ne izgubimo. V tem položaju ustavljamo zdrs. Pri trdem snegu zapičimo oklo, pri mehkejšem snegu se ustavljamo z lopatico. Pritisk na podlago povečamo, če se s hrbtom malo usločimo. Če takoj ukrepamo, imamo tudi v trdem in strmih snegu možnosti za varno ustavitve zdrs. Kadar se nam na derezah nabere sneg, temu pravimo cokla, ga otresemo z udarci ratišča po derezah. Pravilna in učinkovita uporaba cepina terja vajo. Z njo dosežemo avtomatizem pri uporabi in primerno reagiranje ob zdrs v najkrajšem možnem času. Vajo in trening organiziramo na primernih varnih pobočjih s položnim iztekom in pod vodstvom strokovno usposobljenih inštruktorjev. Splača se tudi povprašati po planinskih društvih glede organiziranih tečajev gibanja v hribih v zimskih razmerah. Sčasoma, ko se bomo cepina navadili, ga bomo lahko uporabljali še za druge, zahtevnejše dejavnosti.

Zimske sobe v planinskih kočah

Kako prenočiti, kadar ni oskrbnika, 3. del

Besedilo in Fotografije: Matjaž Ferjančič

Nadaljujemo z dvema kritikama zimskih sob, ki smo jih začeli s prvo letošnjo številko.

Pogačnikov dom

Pogačnikov dom upravlja Planinsko društvo Radovljica. Stoji na Kriških podih, 2052 metrov vi-soko.

Poleg Pogačnikovega doma stoji koča, katero si delijo v pritlični etaži strojnica za oskrbovalno žičnico in v zgornji etaži skupna ležišča. Ta so med poletno sezono običajno polno zasedena, medtem ko ostali del leta kot zimska soba (verjetno največja v naših gorah) samevajoč čakajo na redke obiske gornikov.

V zimsko sobo se povzpemo po betonskih stopnicah, kar zagotavlja, da sneg skoraj ne more zamesti vhoda. Skozi vhodna vrata vstopimo v tri

metre dolg in zelo ozek predprostor, kjer si do konca očistimo sneg z obleke in obutve, ter nato skozi nekoliko nerodno odpirajoča se vrata v prvo sobo, ki meri 2,5 krat 5 metrov. Naslednja soba, ki jo od prve ločijo še ena vrata, je še večja in meri

Št. ležišč: 22 (udobno) + 22 (»mi se 'ma-mo radi«)

Odeje: približno 45 kosov, vendar samo ena blazina

Kurjava: ni možna

Splošni vtis: uporabno

približno 3 krat 5 metrov. Obe sobi sta popolnoma obiti z lesom in z linolejem na tleh. Ob straneh so talna ležišča z žimnicami, ki navkljub svoji častitljivi starosti delujejo uporabno. Dnevna svetloba je v prvi, manjši sobi nekoliko skromna, medtem ko ima druga večje okno. V prvi sobi je tudi majhen predalnik, ki poskuša nadomestiti mizo. Opremo sestavljajo še metla, lopata, prenosni gasilni aparat, vpisna knjiga, sveče z vžigalicami, obešalniki na steni in celo budilka! Pa še ena ugodnost: v pritličju na severni strani koče je pravo stranišče, kjer vam pozimi ne bo zmrznila ...!

Čeprav je obisk Pogačnikovega doma izven letne sezone skromen (50 vpisanih v zadnjih štirih mesecih), bi lahko oskrbniki ob koncu sezone v prostorno zimsko sobo postavili mizo in nekaj stolov, pa tudi kakšna žimnica bi morda prišla prav,

Notranjost prve sobe, druga je še večja

saj jih je trenutno manj, kot pa je ograjenega prostora za spanje. O samo eni blazini pa raje ne razpravljajmo.

Naj za konec še zapišem, da je ob tako velikih zmogljivostih zimske sobe in obilju zanimivih pristojev na okoliške dvatisočake Pogačnikov dom pozimi po krivici zapostavljen. Kaj še čakate?

Aljažev dom

Aljažev dom v dolini Vrat (1015 m) upravlja Planinsko društvo Dovje – Mojstrana.

V Vratih je najtežje najti kažipot, ki kaže k zimski sobi. Če pa vemo, da je zimska soba urejena v nekdanji karavli približno 200 metrov naprej po glavni stezi v smeri Severne triglavske stene, se nam ni bati zime.

V zimsko sobo se vstopi skozi vrata, ki so skrita pogledu mimoidočega. Predprostor velikosti 1,5 krat 3,5 metrov je namenjen čiščenju obleke in skladovnici drv. Če zmanjka drv, zunaj pa divja neurje, jih je možno ob zadostni dnevni svetlobi (okna) cepiti tudi tu (zraven sta sekira in žaga) ter nato za seboj lepo pomesti (metla in smetišnica).

Zimska soba oziroma spalnica ima ob vratih peč, ki glede na majhno površino sobe (3,5 x 3,5 m) odlično opravi svoje delo. Stene so bele in gole (brez lesenega opaža) z enim večjim oknom.

Včasih za vojake, danes za planince

Delno prenovljena notranjost zimske sobe

Ko pozorno pogledamo še dva pograda, nas kljub nedavnim solidnim zidarskim ukrepom vse skupaj kar močno spominja na leta »bratske armije«. Pograda sta starejše konstrukcije, kar pogojuje neudobno ležanje tretje osebe na sredini. Prav tako so tudi miza in štiri stoli starejšega datuma, vendar še vedno popolnoma uporabni. V sobi je poleg naštetih opreme še nekaj sveč, vžigalice in dva veli-

Št. ležišč: 4 (udobno) + 7 (»mi se 'mamo radi«)

Odeje: so (11 kosov), blazine so zelo izdelane

Kurjava: je možna

Splošni vtis: uporabno

ka kupa papirja, ki bosta olajšala napete trenutke pričakovanja ognja vsem, ki smo zrasli ob centralni kurjavi. Za kolikor toliko dobro talno izolacijo je poskrbljeno z linolejem.

Zimski sobi manjkata do popolne uporabnosti še vpisna knjiga in lopata, saj nadstrešek nad vhodnimi vrati ne zagotavlja zaščite proti snežnemu zametu pred vhodnimi vrati. Za prijaznejši videz znotraj zimske sobe bi lahko poskrbela kakšna slika na steni – koledar ali revijo pa si izberite sami. ○

Odmev na zapis o zimski sobi na Korošici v januarski številki

Od planinskega društva Celje, ki oskrbuje Kocbekov dom na Korošici, smo dobili prijazen odmev na našo kratko novico v januarski številki Planinskega vestnika. V njem nas obveščajo, da je bila pred leti prenova njihove zimske sobe nujna, saj so njeni obiskovalci z derezami poškodovali s pločevino obloženi vhod in nadstrešnico prizidka, tako da so popolnoma propadli leseni deli pod pločevino. Redoljubnost planincev, predvsem alpinistov, ki so pozimi glavni gostje, je bila zelo nizka, tako da so morali prostovoljci iz društva za njimi redno pospravljati. Nova zimska soba je namenjena predvsem organiziranim obiskom, predvsem v času, ko je možna turna smuka. Opremljenih prenočišč je preko 30, kočja je opremljena z lastno elektriko, možno je ogrevanje in kuhanje. Za naključne obiskovalce, ki jih na turi prehitijo ali presenetijo slabo vreme, je pred zimsko sobo na razpolago prostor za 6-7 ljudi. V predprostoru so odeje in podložke za ležišča. Nameščena je tudi alarmna naprava za klic v sili. Glede na to, da stane za planince spanje na skupnih ležiščih 1.600 SIT na osebo na noč, se jim cena 5.000 SIT za pet ljudi na noč (1.000 na osebo) ne zdi pretirana. Skromnejši pa lahko zastonj prenočijo v zimskem predprostoru. Informacije o postojankah PD Celje lahko dobite vsak dan dopoldne na telefonski številki 03 492 48 50, ključke za zimsko sobo na Korošici pa lahko dobite pri kmetiji Planinšek (po domače Mlinar), Podveža 44, tel. 03 584 42 54.

Uredništvo bo poročalo več o tem, ko bo dobilo tudi neodvisno poročilo s Korošice.

Nevihnta!

Miniatūra

Besedilo: Pavla Vižin

Fotografija: Marjan Bradeško

Ko dež opere nebo in človeka, tudi znotraj

Vremenska napoved zjutraj ni bila najboljša. Vseeno se odločim in grem.

Iz Voj naravnost gor, po strmi stezi na Krstenico. S kamna na kamen se odriva noga. Korak za korakom se bližam cilju. Slišim bitje svojega srca. Spet hodim prehitro. Vdih, izdih in pogled na črno nebo. Bo vreme zdržalo, da pridem do planine? V daljavi že slišim grmenje. Hitim mimo macesnov. Lišaji, ki visijo z vej, se kot brade starcev češejo v vetru. Prav blizu udari strela. Debele kaplje, potem pa gost mrzel dež, tudi sodra je vmes. Grmenje in bliskanje neprenehoma, prav stemnilo se je. Ni več stezice, zdaj le potoček teče tam.

Vseeno mi je, da vdira voda v čevlje, da vetrovka nič ne zdrži. Čutim, da teče voda za vrat in naprej. V meni nastaja neko olajšanje. Teža, ki mi je ležala ves teden na duši, se je nekam izgubila. Opralo se je nebo, opralo je mene zunaj in znotraj.

Nevihnta se oddaljuje, že se je pokazalo okence jasnine, ko prispem na planino. Sonce zgodnjega poletja že greje škodlaste strehe stanov, da se kadi od njih. Nad razmočeno zemljo se dvigajo meglice, blaga toplota topi sodro, ki je ostala ob poti. V ozadju z opranimi glavami stojijo Ogradi in Stogi ter kot stražarji čuvajo planino. Pri prvi opuščenih bajtici se usedem, najraje bi nekaj zapela! Kako lep dan, si rečem! ◊

Koliko visokogorja in hribovja imamo v Sloveniji?

Do kam segajo Alpe, kje so hribi, kje gričevje?

Besedilo in Fotografije: Ivan Gams

Najprej pogledjmo razliko med obema tipoma reliefa. Terminološki slovarji visokogorje večinoma opredeljujejo kot gorovje, ki obsega več bioklimatskih pasov. Leksikon Cankarjeve založbe (1957), ki sloni na leksikonu Volksbrockhausa in drugih leksikonih iste založbe, definira visokogorje z besedami: »Gorski svet visokih vrhov in grebenov, ki sega nad zgornjo drevesno mejo do večnega snega, v arktičnih področjih nad 1000 m, v srednjih geografskih širinah nad 2000 m, v tropih nad 3000 m nadmorske višine.«

Taka delitev gorovja na visokogorje in sredogorje je potrebna tudi s pokrajinskoekoloških vidikov. Visokogorje zajema nad zgornjo gozdno in drevesno mejo še pas ruševja. Pri nas so ga pastirji v preteklosti večinoma otrebili za pašnik in s tem razširili območje alpskih pašnikov, kjer so poleti pasli tudi vaščani iz alpskih dolin. Pasova ruševja in travnate vegetacije imata zato širši regionalni pomen in predstavljata prav posebno okolje za živi svet. Pašniški, višji goli skalnati pas in ponekod nad njim še snežni pas, ki ponekod sega še v poledenelo (ledeniško) višavje, so s preslojevanjem gorskega prebivalstva izgubili pomen za kmetijstvo, pridobili pa s porastom turizma. Tu je v Sloveniji največ gorskih koč. V takih gorskih skupinah so tudi stene, primerne za plezanje alpinistov. Porast visokogorskega turizma pa po deagrarizaciji prebivalstva ni zavrl dviganja zgornje gozdne meje, ki so jo po mnenju nekaterih gozdnih strokovnjakov (M. Wraberja) pastirji v preteklosti za pašo znižali 200 do 400 metrov, po Enciklopediji Slovenije (3, 1989, str. 336) 100 do 200 metrov.

Gozdna meja

Slovensko visokogorje poleg dolomita in nekarbonatnih kamnin gradi predvsem apnenec, kjer je sten največ in so višine največje. V hladnih oddelkih dva milijona let dolgega pleistocena so močni procesi mehničnega preperevanja nad dolinskimi ledeniki razgalili skalnato podlago prsti. Zato je razmeroma veliko skalnatega površja tudi pod klimatsko pogojeno zgornjo gozdno mejo. Bioklimatska slojevitost je zato manj povezana, saj ima gozd na močno skalnatih in gruščnatih pobočjih značaj drevesnih sestojev ali drevja sploh ni. Geografi, ki so se največ ukvarjali z višino zgornje gozdne meje (spodnja pomeni stik gozda z obdelovalnimi zemljišči), tako vijugasto mejo imenujejo orografska gozdna meja. Nekaj drugega je potencialna gozdna meja. Pomeni višino, do katere bi gozd, če ne bi bilo drugih ovir, še lahko rasel.

Večina dosedanjih raziskovalcev se je pri določevanju gozdne meje oprla na najvišje gozdne sestoje v okolici. Prvi, R. Marek, je na začetku 20. stoletja izohile, to je črte enake višine gozdne meje, na karti v okviru avstrijskih Alp prikazal tudi v slovenskem visokogorju. Marekovo karto je ponatisnil Anton Melik v svoji geografski monografiji Slovenija iz leta 1935. Po njej je gozdna meja najnižja v zgornjem Posočju, na nadmorski višini 1400 metrov. Proti severu se dviguje in krajevno na severni strani Triglavskega pogorja dosega 1900 metrov. V Karavankah se zvišuje proti vzhodu in je do 1800 metrov visoka na Peci in v Grintovcih. Na jugoslovanskih specialkah je gozd že marsikje presegel to višino. A. Melik je za objavo v drugi Sloveniji (1963, str. 277) dal izdelati novo

Južno pobočje Olševe (1929 m). Pred drugo svetovno vojno je segal gozd le do sivih strmin v apnencu in melišč. Ob zahodnem koncu svetlega (sivega) pasu je na višini okoli 1700 metrov videti pod Obel kamnom (1911 m) vhod v Potočko zijalko. Na fotografiji iz leta 2001 segajo nekatere zaplate drevja in ruševja (po domače cretja) že do vrha grebena. Da živinorejcem pozimi prav pride listnata krma za živino, govori vejniki, ki stoji pri cerkvi sv. Duha v Podolševi. V gostem iglastem gozdu na zložnem skrivalnem zemljišču med kmetijami in goro je malo listavcev.

s kico. Podobna je stari, le da se izohile v zgornjem Posočju začenjajo 200 metrov višje, na višini 1600 metrov, in v vzhodnem visokogorju izohilo 1800 metrov zamenja izohila 1900 metrov. V novejšem času je Franc Lovrenčak (Geografija Slovenije, 1998, str. 199) našel najnižjo termično gozdno mejo na Golakih pri 1450 metrih (tu je dejansko vetrovna meja) in na Notranjskem Snežniku pri 1600 metrih, razlika od Melika pa je predvsem v tem, da Peco in Raduho oklepa izohila 1900 metrov in da je meja 1600 metrov odmaknjena od Pohorja do Uršlje gore. Termično mejo pojmuje kot višino, do katere gozdu rast omogočajo temperature, v Alpah domnevno malo nad julijsko izotermo 10 °C.

Sredogorje

Tam, kjer tudi najvišje vzpetine porašča gozd, je po začetni opredelitvi sredogorje. Mnogi pa zanj uporabljajo ime hribovje. V regionalni geo-

grafiji smo na ozemlju, ki pripada alpskemu gorskemu sistemu, vse do devetdesetih let 20. stoletja ločili dve slovenski makroregiji, alpsko visokogorje ali skrajšano Alpe in Predalpsko hribovje. Nekateri pri tem še vedno vztrajamo.

Ali imenovati vzpetine med visokogorjem in gričevjem sredogorje ali hribovje in kako ločiti goro od hriba, so v slovenski javnosti mnenja različna. To spoznamo tudi ob prebiranju člankov o pomenu ljudske besede gora v preteklih Planinskih vestnikih. Vtis je, da so gore razsežnejše vzpetine in reliefno manj razčlenjene z dolinami in grapami. Takih vzpetin, ki jih domačini imenujejo gora, je največ na vodoprepustnem, apneniškem ali dolomitnem ozemlju. Spomnimo se imen Uršlja, Limbarska, Mala in Velika Ribniška, Goteniška in Poljanska gora pa tudi Gorjancev. Primerov, kjer je nastalo ime gora po stari cerkvi s križevim potom ali po vinogradih, tu ne kaže naštevati. Kjer je na osamljenih hribih mnogo cerkva, jih domačini imenujejo gora tudi, če so vzpetine nižje (Šmarna, Šmarjetna, Križna gora itn.). Nekdaj so jih množično obiskovali verniki, zdaj pa predvsem gorniki, motiv pa je bil predvsem lep razgled z vrha. To dokazuje množični obisk Dončke gore, Boča, gore Oljke, Trške gore itn. Razgled v veliki meri priteguje gornike tudi na Šentjošt, Kum, Lisco, Slivnico, Vremščico, Slavnik in druge razgledne hribe. Žal mnogi izgublajo sloves dobrega razgledišča, ker jih je prerasel gozd. Ni več razgleda s pohorskih vrhov Kremzarjev vrh (1164 m) in Veliki vrh (1344 m), na Paškem Kozjaku s Sv. Jošta (1063 m). V okolici Ljubljane je omejen razgled z Ahaca (748 m), Kureščka (826 m) in Toškega čela, na Dolenjskem z Grmade (887 m) na Mali gori, na Kočevskem s Stojne; s Planinske gore se ne razgledujemo več po notranjskih kraških poljih, brez razgleda po Krasu je ostal Fajtji hrib (433 m). In še bi lahko naštevali. Vse resničnejša postaja vrstica iz popularne pesmi o lepotah Slovenije »kjer gozdovi skrivajo obzorja«. Čudim se, da si gorniška organizacija ne prizadeva bolj za ohranitev razgleda, če ne drugače, s postavitvijo razglednega stolpa. »Bezljanje« po hribih samo zaradi štampljk v knjižici in ponašanja z njimi pred znanci je lastnost človeka brez umske razgledanosti in brez odnosa do naše zemlje.

Zaraščanje vrhov

Zadnji dve desetletji se na opuščeni pašniških gozd hitro razrašča do prvotnih višin zaradi nadpovprečnega sončnega obsevanja tudi na nekaterih gorah, ki jih nekateri prištevajo k visokogorju. Še pred pol stoletja smo se med potjo po transverzali vrh Smrekovškega hrbta razgledovali na obe strani, na koroško na severu in štajersko na jugu. Zdaj, ko je gozd porasel opuščene vrhnje pašnike, lahko razgled uživamo le še ponekod in mlade smrekice na severni strani najvišje vzpetine Komna (1684 m) so že skoraj dosegle

Vrh Uršlje gore. Po opustitvi paše so nad dvigajočo se zgornjo mejo sklenjenega smrekovega gozda pognale redke smrečice mimo cerkve sv. Uršule do žične ograje okoli televizijskega oddajnika (1699 m). Kot da bi gozd poslal izvidnike, ki naj ugotovijo pogoje za njegovo uspevanje. Na severni strani, kjer je za pašo prestrmo, pa je drevesna meja dosegla vrh že pred slabim stoletjem. (foto 1999)

sam vrh. Tako je tudi malo pod vrhom Uršlje gore (glej fotografijo). Razen na najvišjem vrhu, Govci (1929 m), je gozd na severnem pobočju Olševe že dosegel sam greben. Če se podnebje ne bo ohladilo, bodo tudi smreke na jugozahodnem pobočju Raduhe kmalu dosegle vrh. V obeh zadnjih primerih pa na južnem pobočju gozd veliko počasneje napreduje (glej fotografijo Olševe). To se zdi čudno, saj je deležno več sonca. Mogoče je v ozadju poleti presuha zemlja. Ta razlog se

ponuja tudi v primeru Breginjskega ali Stolovega hrbta. Po upadu planinskega pašništva je na njem gozd na severni strani večinoma že dosegel vrh hrbta. V fosilni krnici severno pod Stolom (1673 m) vzbuja strnjena zgornja meja bukovega gozda videz klimatske meje. Toda po njegovem severnem pobočju so v zadnjih desetletjih zrasle mlade smrekice že do višine človeka in silijo vse višje. Ker je podobno tudi na Notranjskem Snežniku (in na Blegošu, glej fotografijo!), se vprašamo, ali smreke pred posegom človeka niso sestavljale gozda ob gozdni meji tudi na primorski strani, kjer smo odsotnost vrhnjega smrekovega pasu pripisovali sredozemskemu podnebjju. Zapisano je ime Notranjski Snežnik, da ga ne bi zamenjali z Goteniškim Snežnikom (1289 m), ki je ime snežnik lahko dobil v času, ko mu vrha še ni prerasel gozd. Da gozdni požar na kateremkoli pobočju leze navzgor in navadno prileze na vrh, so dobro vedeli zlasti v dobi požigalništva, ko so gozd odstranjevali za pašo.

Ali imamo celo manj visokogorja?

Po definiciji, da je za visokogorje nujno preseganje zgornje gozdne meje, nam že več kot stoletno zaraščanje vrhov in slemen (grebenov) zmanjšuje visokogorsko ozemlje. Ob tem spoznanju se lahko vrnemo k vprašanju, zapisanemu v naslovu članka: koliko visokogorja (še) imamo?

Univerzitetni učbenik Osnove pokrajinske ekologije (FF, 1986, str. 160) pravi, da zavzema visokogorje 11,1 % ozemlja (to je 2250 km²) in Predalpsko hribovje 20,2 % ali 4095 km². Toda ta delež je izračunan kot seštevek površine visokogorskih oziroma predalpskih hribovskih pokrajin, te pa so omejene po pokrajinskoekoloških vidikih. V resnici je v okviru visokogorja precej sredogorja in v okviru nekaterih predalpskih hribovij precej gričevja, v gričevnatih in kraško-dinarskih regijah pa ni malo hribov. Ker v našem visokogorju krajevno znižana orografska gozdna meja precej znižuje povprečno višino zgornje gozdne meje, ni prevelik greh, če jo poenostavimo z izohipso 1600 metrov. Nad njo je v 18,5 % površja vsega visokogorja, kar je 225 km². Med tradicionalnimi visokogorskimi pokrajinami (Juljskimi, Kamniško-Savinjskimi Alpami in Karavankami) je ta delež zelo

različen in tak je tudi med njihovimi sestavnimi deli. V Posoških Julijskih Alpah znaša 31,9 %, največ v Julijskih Alpah v porečju Save, 35,7 %, v Mežiško-Savinjskih Alpah pa le 1,2 %. Osrednje karbonatne Karavanke so visokogorske le med Kepo (2139 m) in Raduho s sredogorskim presledkom med Košuto in Olševo. Severne apneniške Alpe na avstrijskem Koroškem so visokogorske le v območju Obirja, v Sloveniji še Pece in Uršlje, Južne apneniške Karavanke pa na Storžiču (nekateri ga štejejo med Kamniške Alpe). Nekarbonatna pasova vzdolž perijadranskega šiva in slemena med dolino Begunjsčice – Drago in Podolševo pa sta v celoti sredogorska. Po knjigi Geografija Slovenije (1998, str. 26) zavzema visokogorje 8,6 % in Predalpsko hribovje 31,4 % Slovenije, a so gozdnate planote vzhodnih Julijcev združene z drugimi po Sloveniji v enoto »visoke planote«, ki zavzema 12,0 % dežele.

Po knjigi Slovenija, pokrajine in ljudje (1998, str. 31) zavzemajo alpska visokogorja 15,1 % in alpska hribovja 23,0 %. Od kod razlike? Avtorji različno razmejujejo visokogorske in hribovske pokrajine. To bomo poskušali nakazati na primeru barvne karte v Planinskem vestniku št. 12 za december 2001, na strani 519. Na njej sega alpsko vi-

Severna stran Blegoša (1582 m) pred štirimi desetletji. Na pobočju je bukov gozd pri napredovanju v »bojni coni«, tako pravijo fitogeografi razmeram na zgornji gozdni meji, zastal precej pod opuščnim kolovozom, ki po pašniku vodi do osamljene stavbe.

Isto severno pobočje Blegoša leta 2001. Bukov gozd bo kmalu dosegel višino stavbe, vidne na obeh fotografijah, na novejši med dvema smrekama v ospredju. Smreka tudi tu osvaja pas nad mejo listnatega gozda. Na Blegošu poleti še pasejo, a manjšo čredo. Kljub temu v ozadju gozd neprekinjeno leze proti vrhu.

sokogorje v Karavankah na vzhodu do Pake. Na njegovem vzhodnem koncu pa je med Slovenjgraško in Velenjsko kotlino hribovje z najvišjim Molačkovim vrhom (1182 m), obdano na obeh bokih z gričevjem iz terciarnih kamnin. Visokogorske Kamniško-Savinjske Alpe obsegajo na karti v Planinskem vestniku še Zgornjo Savinjsko dolino, kjer je v resnici visokogorsko samo Solčavsko, vzpetine na njenem ostalem obrobju, Rogatec (1557 m), Menina (1508 m), Dobrovlje (1077 m) in Golte (1563 m), pa so gozdnate do vrha. Anton Melik je v knjigi Štajerska s Prekmurjem in Mežiško dolino Črnjansko in Solčavsko obdelal skupno z Mežiško oziroma Zgornjo Savinjsko dolino, ker je dal prednost prometni povezavi. Za S. Plešiča (Pogledi na geografijo, 1979) je Zgornja Savinjska dolina del Predalpskega hribovja. Dijaki gimnazij se iz geografskega učbenika Geografske značilnosti Slovenije od leta 1983 dalje učijo, da spada Spodnja Savinjska dolina nižje od Luč k Predalpskemu hribovju. Podobno kot v Planinskem vestniku št. 12/2001 pripada Zgornja Savinjska dolina visokogorskim Kamniško-Savinjskim Alpam tudi v knjigi Slovenija, pokrajine in ljudje (1998). Tako razšir-

jena ima v tabeli okoli 19 % površja med 300 in 600 metri nadmorske višine, nad 1600 metri pa 6,5 %. V že omenjeni knjigi Geografija Slovenije ima regija, deljena na Kamniške in Mežiško-Savinjske Alpe, brez sredogorske pokrajine ob zgornji Savinji 12 % površja nad 1600 metri.

Žal ne zvemo, po katerih vidikih so avtorji karte v Planinskem vestniku razmejevali alpsko visokogorje od alpskega hribovja. Morda so k visokogorju dodali še okolico, od koder gonijo živino na poletno pašo »v planine«, in upoštevali tudi obliko naselitve, drugače pojmujejo pokrajino ali pa so upoštevali še druge vidike. Morda so tudi zato dodelili Julijskim Alpam hribovje južno in jugozahodno od Breginjskega podolja in Soške doline nižje od Kobarida. Tod, kjer zunaj Matajurja vrhovi ne dosežejo 1200 metrov, je robni del Tolminsko-Beneškoslovenskega hribovja in delitev po državni meji je enako (ne)upravičena kot pri Karavankah.

Iz povedanega lahko zaključimo, da je obseg visokogorja v Sloveniji še sporen, nesporno pa je

majhen. Toda to ni ovira za gornike, ki želijo z vrha videti domačo pokrajino. S Slivnice in Slavnika se oči pasejo po petsto metrov nižji okolici, z Ljubnika po dobrih šeststo metrov nižjem Sorškem polju, z Boča po šeststo metrov nižjem gričevju, z Lisce in s Kuma po 750 oziroma 950 metrov nižji dolini Save. To ni mnogo manj kot z visokogorskega vrha, ki se dviga nad okoliško visoko planoto. In tudi obiskovalcev teh gora ni mnogo manj kot v visokogorju. Škoda, da gorniške organizacije ne skrbijo bolj za poti na vrh. V tem pogledu je pot od planinske kočice na Donačko goro prijetna izjema. Razmeroma majhen izdelek za izboljšavo poti bi pomenil velik prispevek k domačemu turizmu in krepitvi telesne kondicije. ○

DUMO®

ŠPORT IN PROSTI ČAS d.o.o.

Ig 313, tel. (01) 286 28 33,

WWW. dumo. si

info@dumo.si

Kako se obleči na trekingih in popotovanjih? Iz našega proizvodnega programa lahko izberete perilo, jopiče, hlače, kape, rokavice ... iz materiala POLARTEC, ki omogoča neovirano gibanje, greje in varuje pred vremenskimi nepravilnostmi.

Naše artikle lahko dobite v trgovinah:

ANNAPURNA (Ljubljana, Krakovski nasip 10), PROKOLO ŠPORT Kamnik, KEJŽAR ŠPORT Kranjska gora, ALP SPORT Novo mesto, BOGO ŠPORT Trbovlje, ALPIN SPORT Bohinj, TERRA Maribor, Planinsko društvo Ljubljana Matica.

Posebne ugodnosti za klube in društva.

Organizacija trekingov v Afriko, Azijo, Južno Ameriko in po evropskih štiritisočakah.

Slovenski pravopis za planince

Slovenski pravopis, izdala SAZU in ZRC, Ljubljana, 2001, 1805 strani

Besedilo: Stanko Klinar

V športu menda velja: »Kdor ne skače, ni Slovenec.« Za pismenstvo bi jaz izjavo malo razširil: »Kdor ne skače po Slovenskem pravopisu (SP), ni Slovenec.« Jaz sem Slovenec. Naj to dokažem na nekaterih primerih.

Zakaj se mora *Kočevski rog* (§ 73, str. 14 in 758) takole pisati, sam B/bog¹⁾ ve, saj je jasno do zadnjih galaksij, da je *Rog* pravo lastno ime in se piše z veliko začetnico. Znašel se je v istem odstavku pod istim pravilom kot *Babji zob* (§ 73, str. 14 in 345), kjer *zob* še daleč ni samostojno lastno ime. *Kočevski* je pri *Rogu* neobvezen privesek (zato naslov knjige *V Rogu ležimo pobiti*, in pridevnik *roški v roška ofenziva*, oboje brez *K/kočevski*, itd., v resnici sta *Roga dva*, Veliki Rog, 1099 m, in Mali Rog, 981 m, tako piše v Atlasu Slovenije in na vseh zemljevidih, naši gospodje pravopisci pa bi jih najbrž pisali Veliki rog in Mali rog po napačnem zgledu Draški vrh in Mrzla gora in Debela peč, kjer ne *vrh* ne *gora* ne *peč* ni lastno ime; vsi trije Rogi (Veliki, Mali, Kočevski) spadajo v isto vrsto kot Mali Triglav, Veliki Triglav, Mali Jalovec, Visoka/Srednja/Zadnja Ponca, Rateški Mali Mangart, Spodnji/Srednji/Višoki Rokav, itd.), pri *Babjem zobu* pa obe besedi šele skupaj dasta célo lastno ime, *zob* sam ne pomeni nič, ni mogoče reči *Jama pod zobom* (*Zobom?*) ali *Plezali smo na zob* (*Zob?*), ker se *Z/zob* pri *Babjem zobu* nikoli ne pojavlja kot samostojno lastno ime, zato se nikoli ne piše z veliko začetnico in zato je mogoče reči samo *Jama pod Babjim zobom*. Pridevnika ni,

če pa bi že moral biti, bi bil *babjezobni* in ne *zobni*, medtem ko je pri *Rogu*, kakorkoli ga kdo zaljša s *Kočevski, roški*, v tej obliki uveljavljen in še na misel nikomur ne pride, da bi se spakoval s **kočevskoroški* (zvezdica pomeni, da gre za neobstoječo obliko) – dokaz, kako malo pomemben je prilastek *Kočevski* in da je pomen osredotočen v *Rogu*, medtem ko je prilastek *Babji* v *Babjem zobu* bistvena sestavina imena, ker *zob* sam ne preživi. Kako sta se znašla *Kočevski rog* (pravilno *K. Rog!*) in *Babji zob* skupaj v § 73 na str. 14 kot enako se obnašajoči imeni, tudi sam B/bog ve. – Ta moja izpeljava, ki je hkrati očitek, seveda ni od včeraj, vendar je bil edini argument, ki sem ga dobil nazaj v ksiht, tenorsko zape-to izobčenje »Saj se vam vidi, da niste slavist!« Na kar sem polglasno vzdihnil: »Hvala Bogu!« (Tako sem se oddahnil, da je velika začetnica pri Bogu tukaj opravičena.) Da pri celi zadevi nekaj smrdi, so zavohali sestavjalci SP-ja že sami, vendar za svoj ponos premalo, da bi se spreobrnili: v slovarskem delu najdemo *Rog* (str. 1373) kot okrajšavo za njihov *Kočevski rog*, ne najdemo pa **Zoba* kot okrajšave za *Babji zob*, jasno, saj ga kratkomalo ni! Dovolj bi bilo seveda, da bi gospodje sestavjalci ubogali sami sebe. V § 73 na str. 14 beremo: »V nenaselbinskih imenih pišemo ... neprve sestavine z malo, če same niso lastno ime.« Kako sta se torej znašla *K. rog* in *B. zob* z roko v roki pod istim navodilom, ko je *Rog* pravo lastno ime, *zob* pa ne? Nadalje, § 37, str. 10: »Večbesedna lastna imena lahko krajšamo: *Ljubljansko barje* – *Barje*, *Goriška brda* – *Brda*.« Tu bi lahko dodali *Kočevski rog* – *Rog*, pri *Babjem zobu* se pa ta proces ustavi. Zakaj torej ne krajšamo *Babjega*

¹⁾ Tudi pri B/bogu je SP kar lepo zavozil, vendar je takih kosmatij odločno preveč, da bi jih lahko tukaj obril in postrigel.

zoba v Zob? Zato ker *zob* v tem primeru ni lastno ime, pač pa samo njegov del. Zato ga tudi ni v slovarju, tam je samo *Babji zob*. In zakaj se *Lj. barje* lahko krajša? Ker je Barje pravo lastno ime, tako kot Brda, in gospodje bi bili morali – po svojem lastnem pravilu, ki pa ga ne ubogajo – celo ime napisati takole: *Ljubljansko Barje, Goriška Brda*. Basta! Kdor ima ušesa za poslušanje, naj poslušaj! (Doslje sta Delo in PV hrabro zapisovala Kočevski Rog, zanaprej, se bojim, bosta klonila. Kaj bo ubogi anonimnež proti Akademiku /nikakor akademiku, §§ 110 – 112/, ki prav gotovo ne sedi zastoj v Akademiji! – Ali *akademiji*? Glej naslednje odstavke, ki govorijo o F/filozofski fakulteti.)

Takihle cvetk je v SP za nekaj strani v Planinskem vestniku. Tega si seveda planinska zveza ne more privoščiti – no, vidite, če hočete, lahko pišete planinska zveza z malo začetnico (četudi nas § 93 prav uči). Po podobnosti s F/filozofsko fakulteto v §§ 103 in 104 na str. 16: »Pri imenih ... organizacijskih enot pišemo veliko začetnico ..., če gre za uradne naslove: *Oddelek za pedagogiko Filozofske fakultete v Ljubljani*. Kadar v govoru²⁾ in pisanju ne mislimo na naslov (ime) organizacij ali ustanov, temveč samo na njihovo vrsto, poimenovanja pišemo z malo začetnico: *Vpisal se bo na pedagoški oddelek filozofske fakultete v Ljubljani*.« To je tako prosvetljeno in politično bistroumno povedano, da polovica profesorjev in študentov F/filozofske fakultete v Ljubljani piše ime svoje ustanove zdaj z veliko zdaj z malo začetnico (navedena primera namreč navdihujeta slovensko publiko že kaki dve desetletji, če ne tri), malo žonglirajo tudi kar v istem spisu, zakaj dovolj je, da misliš na vrsto šole/ustanove – svoboda mišljenja pa je po ustavi zjamčena, ali ne? – pa jo že v istem kontekstu in v istem pomenu pišeš z malo začetnico. Zdaj tudi ne bodo več padali cveki pri slovenščini, zakaj če bo mulc napisal *gimnazija Poljane*, v katero sam hodi, se bo izgovarjal, da ima ustavno pravico misliti na vrsto šole, in učitelj (to se pravi pošten, narodno zavéden in slavistično goreč učitelj, ki spoštuje ustavo – ali Ustavo??) bo brez moči. Ko bom trčil z nosom ob vrata Dvoržakove 9 v Ljubljani, in bom pomislil, da pravzaprav vstopam v vrsto zveze, namreč planinsko, ne ribiško in ne lovsko in ne

gasilsko in ne rozaklubovsko (no, to še posebej bognedaj!), se mi bo moja zveza takoj sesula na malo začetnico: planinska zveza Slovenije. In to z vso moralno podporo novopečenege SP.³⁾

Triglav (str. 1588), kot kaže, se je dokončno poslovlil od naglasa na koncu. Trud starih mačkov Tineta Orla, Vilka Mazija, Rudolfa Badjуре et consortes je splaval po vodi, tako tudi domača starožitnost, ki prebiva v narečni obliki /trguóu/, v stari nemški literaturi zapisani kot Terglou. Božanstvo *Trigláv* (ista stran) pa se bo še naprej naglašalo na koncu, čeravno glede na etimologijo ni razlike med imenom gore in boga: gora kot sedež ali posebljenje istoimenskega boga; domnevati je mogoče, da je *tri*-velelnik od *tre*ti, tako kot je v besedi *trinog*, in da Triglav označuje hudobno božanstvo, ki ljudem tre glave, to pa je nesporno in zmeraj znova ponavljano opravilo očaka Triglava. Mogoče je, da *tri*-le po ljudski etimologiji pomeni število tri

³⁾ Razlika med *Filozofsko fakulteto* in *filozofsko fakulteto* je seveda bolj resna in razvidna, kot jo servira SP. Razlika obstaja in je potrebna, a mora biti smiselno utemeljena in razumljivo ponazorjena. V SP ni ne eno ne drugo. Primer *Oddelek za pedagogiko Filozofske fakultete v Ljubljani* (§ 103) ni v ničemer drugačen od *Vpisal se bo na pedagoški oddelek filozofske fakultete v Ljubljani* (§ 104), pa naj me pripisana razlaga še tako sili, da v drugem primeru mislim na vrsto šole. Osebnost mišljenje nima tu prav nič opraviti, pač pa pomen besede (imena), ki je razviden iz konteksta. Pomen pa je generičen (poslušujoč) ali specifičen (poseben). V obeh naših primerih je specifičen, ker se nanaša na današnjo FF v Ljubljani. Generična raba/pomen/referenca, torej vrstnost, se piše z malo začetnico. Specifična raba/pomen/referenca pa je lastno ime in se piše z veliko začetnico. Kadar torej pišemo o ustanovi/hiši, na kateri je tabla z napisom Filozofska fakulteta (Ljubljana, Aškerčeva 2), je to pravo lastno ime in se piše z veliko začetnico, zato je od obeh navedenih primerov pravilen samo prvi. Oba se namreč sklicujeta na zadevno ustanovo v Ljubljani, ta pa je znana, ima tablo na hiši in točen naslov, torej ni samo vrsta ustanove, pač pa ustanova sama s kostmi in kožo. Vrsto-posplošitvena občnost (abstrakcija/generičnost), ki ni lastno ime, se pojavlja v primerih kot: »Kakšna šola je pravzaprav *filozofska fakulteta*?« »No, to je fakulteta, ki se za razliko od medicinske, veterinarske, tehniških fakultet poudarjeno ukvarja s humanistikó, sem spadajo potem filozofija, psihologija, jezikoslovje, literarna veda, zgodovina, ki imajo vse svoje oddelke. Ko so naši velmožje leta 1919 ustanavljali slovensko univerzo, si je brez *filozofske fakultete* niti zamisliti niso mogli, saj je bilo gojenje domačega jezika in domačega slovstva vso zgodovino prvi narodnoobrambni okop. Da bi ta načrtovana *filozofska fakulteta* imela vse oddelke, kot jih ima današnja *Filozofska fakulteta* v Ljubljani, seveda spočetka ni bilo mogoče misliti ... Danes ima Slovenija žal samo eno *filozofsko fakulteto*, čas pa že trka na vrata s terjatvijo po vsaj še eni v Mariboru ...« – Naj še enkrat povem: kaj si kdo misli, ko nekaj reče, je njegova stvar; kaj stvar v določenem kontekstu dejansko pomeni, je pa (lahko) druga. In od dejanskega pomena je odvisna pisava, ne od tega, kaj kdo misli. Mišljenje je človeka ugonobilo, kot pravijo ciniki, torej je jasno, od kod totalna zmeda na terenu (in v SP) pri zapisu F/filozofske fakultete.

²⁾ Kako se v govoru pišejo velike in male začetnice?

Prisojnik ali Prisank (foto: Vladimir Habjan)

in je vsiljevanje treh glav (božanstvu in/ali gôri) veliko mlajše od prvotne predstave (verjetno enoglavega) hudobnega ubijalskega boga. Toliko za verjetno istovetnost imena gore in boga, in posledično nepotrebno razlikovanje v naglašanju. Verjetno bi se še vedno oba pomena lahko naglaševala na koncu, vsaj »uradno«, če bo že v vsakdanji praksi škripalo. (Ali nismo nekoč zadevam okrog naglaševanja rekli pravorečje? Ali ne bi bil točnejši naslov naše knjige Slovenski pravopis s pravorečjem?)

Poraženi *Prisank* (str. 1276) bo spet mestni polizanec *Prisojnik* (str. 1278). Pravopisecem ni mar doktorske disertacije in ne člankov istih jezikoslovnih strokovnjakov (Dušana Čopa, Alenke Šivic Dular), tudi ne mnenja vladne Komisije za standardizacijo imen in mnenja Triglavskega narodnega parka, sploh ničesar, kar je bilo povedano in napisano v prid Prisanka, tudi SP iz leta 1962 s svojim Prisankom (Prisojnika tam sploh ni) je očitno delo šušmarjev. Nazadnje pa gre – mimo vse učenosti in politike – kratkomalo samo za vprašanje, ali tisti, ki živijo sto kilometrov stran od gore, bolje vedo za njeno ime kot domačini ob njenem vznožju. Manjka samo še priporočilo pravopiscev, naj v Kranjski Gori vržejo domačini napis Hotel Prisank dol in obesijo gor Hotel Prisojnik. (Pozabi, ljubi domačin, da imaš pri svojih imenih kaj besede, od-tuji se svojemu kraju in očetnemu izročilu! »Umri, popotnik, na tem mrzlem kamnu,« bi rekel Kosovel, ko bi zvedel za »Prisojnikovo« izdajstvo.)

Drugih kočljivih imen gora se je SP spretno izognil, tako *Škrlatica* (str. 1531) ne ve za Suhi plaz,

Kalci /kauci/ ne vedo ne zase ne za svoj Grében in *Golica* (str. 603) ne za posestrimo Gól(i)co, kjer neki avstrijski jez grozi, da bo odplaknil naše Radlje, če ne še Muto in Vuzenico. Olševi (str. 1037) bi se prilegla izgovarjava /ouševa/. (Črka »-l-«, »-l-« je pač za izgovarjavo neprijetno muhasta, sestavljalci SP-ja pa nedosledni: pri *kal* (str. 730) so izgovarjavo navedli, pri *val* (str. 1635) pa ne.) No, če podatki manjkajo, vsaj niso narobe. Hvalevredno pa navrže slovarski del SP-ja kako znamenito tuje ime s potrebnimi izpeljankami, npr. *Mont Blanc*, *Matterhorn*, *Grossglockner*, *Himalaja*, le Everest je za SP kljub njegovi nemajhnosti prevelik.

Naj končam z izpuščanjem samoglasnikov pri ženski končnici *-ica* in moški končnici *-ec*. SP izpuščanje zdaj uzakonja zdaj ne. Polonca na primer je lahko *Polonca* (str. 1151) in je nihče ne sili v Polonico, prav tako je klopca *klopca* (str. 755) in se po mestno ne šemi v klopico, toda klinc mora biti *klinec* (str. 753), razen če se nekdo piše *Klinc* (str. 753), ta se pač lahko zahvali matičarju, da ga je tako po domače butnil na rojstni list – in zdaj je vprašanje, ali jo bomo še upali, po zgledu priimka, tako le po domače zarobiti, recimo, »Klinc, pa tak pravopis!«, ko pa nam SP daje zgled »Klinec, pa taka zabava« (str. 753). Bržkone se bomo morali s kravato ali metuljčkom zapeti gor do grla in premišljeno in olikano izjaviti: »Klinec, pa tak pravopis!«

No, pa brez zamere! Slovenec sem, skačem po SP-ju. Saj zato je, ali ne? (Ali ni škoda, da tako malo Slovenceljnov študira SP! Prihranili bi si denar za Pavliho.) ●

Škrlatica ali Suhi plaz (foto: Emil Pevec)

GRS in varstvo pred plazovi v Sloveniji

Kdo se pri nas ukvarja s plazovi?

Besedilo in Fotografije: Pavle Šegula

Gorska reševalna služba Slovenije (GRS) ima zelo razvejeno dejavnost, ki se odvija v gorah in teže dostopnem svetu. Samoumevno je, da gredo reševalci na delo tudi tedaj, ko je treba reševati zasute iz snežnega plazu, pa naj gre za nesrečo v visokogorju ali na lahko dostopni cesti v nižjem hribovitem svetu.

Podobno je od nekdaj in v mnogo večjem obsegu v evropskih alpskih deželah. V Švici so raziskovalci že v zadnji tretjini 19. stoletja, pronicljivi posamezniki pa tudi prej in drugod, prizadevno razmišljali, kako zavarovati ljudi in njihovo imetje pred plazovi. V prvi svetovni vojni so jim dale močan pospešek izkušnje iz Dolomitov, Posočja in

drugih gorskih bojišč, kjer so plazovi pomorili na desetisoče pripadnikov vojskujočih se armad. Še bolj pa sta vplivala silen razvoj turizma ter gradnja žičnic in smučišč v legah nad gozdno mejo.

Druga svetovna vojna je športno dejavnost zavrla, zato pa so strategji švicarske obrambe toliko bolj razmišljali, kako zavarovati pred plazovi vojaške enote na položajih v ledeniških gorah na meji z bojevitima sosedama. V tistih časih rojeni Inštitut za raziskave snega in plazov v Davosu (EISLF) in kasneje tudi raziskovalci po vsem svetu so do današnjega dne iskali in našli odgovore na mnoga vprašanja. Podatkov niso skrivali, deležni so jih bili vsi, ki so to želeli, med drugimi tudi Mednarodna zveza planinskih združenj (UIAA) in leta 1955 rojena Mednarodna komisija za reševanje v gorah (IKAR). Prek te so na voljo gorskim reševalcem vseh dežel. Znanje in novosti smo sproti, brez odlašanja, z besedo in sliko uvajali v GRS, med planince, ga posredovali tudi stroki in širši slovenski ter jugoslovanski javnosti.

Plaz z Begunjščice je zasul cesto pred galerijo pod Ljubeljem

Podkomisija za reševanje iz plazov GRS (PRP GRS) – reševanje

Gorski reševalci so, odkar obstaja GRS, iskali zasute po vsaki nesreči v plazju. Leta 1952 so uvedli plazovne pse in prvič uporabili razstrelivo, da bi sprožili plaz. GRS je poučevala in vzgajala. S prireditvami Dan varstva pred snežnimi plazovi opravlja že skoraj štirideset let javno vzgojno in preventivno delo. Od konca šestdesetih let spodbuja k uvedbi in uporabi plazovnih žoln ter obvešča in svetuje o drugih pripomočkih za iskanje za-

sutih. Istočasno je uvedla in ob sodelovanju Teritorialne obrambe in JLA organizirala odstreljevanje plazov z netrajnim topom na Zelenici. Na kaniških žičnicah in drugod je s pomočjo Teritorialne obrambe in Civilne zaščite začela preventivno prožiti plazove z ročnim nameščanjem razstreliva in s strelnimi žičnicami. Pridobila je dovoljenje za sodelovanje helikopterja, ki pa doslej še ni bilo izkoriščeno. Strelci in minerji snežnih plazov so bili in so pretežno gorski reševalci – obvezniki Civilne zaščite. GRS je bila tudi pobudnik za ustanavljanje občinskih Komisij za varstvo pred snežnimi plazovi, v katerih so bili tudi njeni člani. Večino slovenskega čtiva o snegu in plazovih, v številu s 6-jezičnim slovarjem o snegu in plazovih, smo napisali ali prevedli gorski reševalci.

GRS ima kot učinkovita človekoljubna organizacija precejšnjo veljavo. Zato je včasih lahko drezala v osja gnezda tudi tam, kjer sama sploh ni bila prizadeta. Seveda z namenom, da bi pomagala uresničevati zamisli in načrte drugim, zlasti tistim meteorologom in hudourničarjem, ki so bili v svojem delovnem okolju deležni premalo poslušanja pri opozarjanju na nevarnost, pri uvajanju in gradnji zaščitnih naprav na cestah, železnici, žičnicah, organiziranih smučiščih ter v naseljih, ki jih ogrožajo snežni plazovi. Rezultat je bila ustanovitev dveh specializiranih strokovnih komisij.

Služba za sneg in plazove HMZ RS (SSP HMZ) – opozarjanje

Opozarjanje, o katerem je beseda, je stvar meteorologov ali snegoslovcev: spremljanje vremenskih razmer, razvoja in stanja snežne odeje, trgiranja plazov, obveščanje ter opozarjanje javnosti. Dr. France Bernot z izkušnjami iz Davosa je bil zaradi znanja, delavnosti, pobud in požrtvovalnosti sprejet v GRS. Šele potem mu je s precejšnjimi naporimi ob podpori GRS in Civilne zaščite uspelo, da je bila 21. aprila 1976 pri Hidrometeorološkem zavodu SRS ustanovljena sedanja Služba za sneg in plazove. Slednja kljub težavam deluje in nas že skoraj trideset let opozarja na nevarnost.

Kot otrok proračunske institucije se ob stalnem pomanjkanju sredstev vse do danes niti približno ni mogla razviti tako kot njene posestrime okraj meja. Tem so, v nasprotju s SSP HMZ, že

Silen plaz je 2. 5. 1979 pri vasi Soča zasul cesto in zajezil Sočo. Uničil je vso rast in odnesel prst, plazovina je bila rjava kot čokolada

dolgo na voljo (dragi) specializirani računalniški programi in orodja, številne in stabilne opazovalne postaje ter opazovalci, ki se lahko posvečajo izključno tej nalogi. Upajmo, da bo nekoč tako tudi v Sloveniji!

Komisija za snežne plazove MOP (KSP MOP) – trajna zaščita

Ogroženost zemljišč in zgradb po snežnih plazovih je na območju doline Vrata v Julijskih Alpah resneje preučeval Jakob Aljaž in o tem poročal v Planinskem vestniku. Po snežni ujmi, ki je pozimi 1951/1952 prizadela zlasti Posočje, se je lotil dela Geografski inštitut ZRC SAZU. Zbrane podatke je ovrednotil in uredil raziskovalec Ivan Gams ter jih izdal v monografiji *Snežni plazovi v Sloveniji* (1955). Opise nekaterih plazov lahko štejemo za zarodek slovenskega katastra snežnih plazov. Zaradi neuskkljenosti med državnimi zavodi se je delo nadaljevalo šele po več kot dvajsetih letih v Komisiji za snežne plazove tedanjega Republiškega sekretariata za varstvo okolja in urejanje prostora SRS.

Izkušnje iz Davosa je imel tudi inženir Podjetja za urejanje hudournikov Jože Pintar. Pridobljeno znanje je od časa do časa s pridom uporabil pri

gradnji protiplaznih objektov in si prizadeval, da bi Slovenci dobili posvetovalno telo, ki bi se ukvarjalo s (trajno) zaščito površin in objektov pred snežnimi plazovi. Kot nekdanji alpinist in reševalec se je v ta namen povezal z GRS ter po snežni ujmi 1975 z njeno pomočjo ter ob podpori Civilne zaščite 21. julija 1975 izbojeval ustanovitev sedanje Komisije za snežne plazove MOP, katere člani smo skoraj v celoti gorski reševalci.

Komisija je po ustanovitvi sodelovala pri obnovi in zaščiti kaninskih žičnic. Izdala je številne smernice za prostorske posege na območjih, ki jih ogrožajo plazovi. Sodelovala je tudi pri pripravi predlog za izgradnjo protiplaznih objektov za zaščito avtoceste Hrušica-Vrba na pobočjih Mežakle. Člani komisije smo aktivno sodelovali pri zbiranju podatkov za kataster snežnih plazov. Najprej smo v okviru GRS in tedanjega HMZ SRS pripravili preliminarno poročilo s podatki o 209 plaznicah, nato pa še lep del osnov za Študijo o ogroženosti Slovenije po snežnih plazovih, ki jo je že v samostojni Sloveniji izdalo Podjetje za urejanje hudournikov. Študija zajema 1246 plaznic, ki ogrožajo prometnice in nekatere objekte. Zbirki bi lahko rekli kar kataster snežnih plazov Slovenije.

GRS je vselej skrbela, da bi bila kos nalogam in da bi je razvoj ne prehitel. To smo dokazali tudi

Izkop zadnje žrtve iz plazovine na Zelenici, 13. 1. 1977

člani, specializirani za varstvo pred snežnimi plazovi. Naše delo je dalo lepe sadove, po raznih reorganizacijah je trenutno navzven manj učinkovito kot nekdanje dni. Vendar ni bojazni, da se ne bi izkazali, če bi bilo potrebno. Pomembno je, da se ohrani pobuda in da se ne bojimo poseči v dogajanje, kadar ugotovimo, da bi nekje lahko koristno prispevali. Ker je naše delo častno in neplačano, ni nevarnosti, da bi komu ogrožali njegov obstoj. Lahko pa pomagamo, če neka dejavnost zaspi, ker trenutno zmanjka volje in idej ... ●

Nehajska 61 | 10000 ZG | Hrvaška
t/f +385 1 363 88 40 • 301 65 88
e vmd@open.hr • i www.vmd.hr

KORZIKA**ELBRUS****TIBET****KILIMANJARO**

za planince in plezalce | 12.-23. junij 2002.

5462 m | julij 2002.

avgust 2002.

september 2002.

ZA PLANINCE in LJUBITELJE NARAVENarodni parki Hrvaške
maj, junij, september, oktober**ZA VSE**Letalske karte za Vaše odprave
Svetovanja pri organizaciji

Hvaležnost¹

Srečanje ob pravem času na pravem kraju

Besedilo: † Vladimir Škerlak

Ko sem mislil in zapisal,² da so se moji gorniški podvigi končali leta 1983 z vzponom na Krn, sem se zmotil. Sledil je namreč zelo svojevrsten izlet v avgustu 1984. Samo zaradi razumljivosti navajam, da mi je prijatelj Ivan povedal, da je postal »individualni poslovodni organ« (direktor) v gradbenem podjetju. Zato sem ga potem stalno imenoval »Ipo« in to ime bom uporabljal tudi v tem članku.

Ipu sem predlagal, naj bi šla 29. avgusta 1984 na Ojstrico. Strinjal se je, pa sva se z njegovim avtom zapeljala do Bele v dolini Kamniške Bistrice, ker se tam začinja pot na Presedljaj. Sama steza nama ni povzročala težav, pač pa sva doživela zelo neprijetno presenečenje ob prihodu na Presedljaj: pot je bila namreč prekinjena z dvema strmima, gladkima skalnatima žlebovoma. Očitno je pred tem hud naliv odplaknil stezo z vso zemljo. Nadaljevanje poti je bilo zelo težko in nevarno, zlasti zame, ker sem imel v rokah smučarski palici. Ti sta me izrazito ovirali, ker ju nisem mogel med hojo opreti na zemljo ali kaj podobnega, temveč sta mi bingljali na rokah.

Nekako sva le zlezla čez žlebova in potem po redni poti prišla do Kocbekovega doma na Korošici. Tam naj bi prespala. Zvečer pa mi je Ipo povedal, da se je dogovoril z neko družino za nada-

ljevanje poti z Ojstrice čez Planjavo. Odgovoril sem, da poti z Ojstrice čez drugo goro ne bom nadaljeval, ker sem šel pred kratkim s Kamniškega sedla na Korošico čez Planjavo z istima palicama na rokah, pa sta mi povzročali na nekaterih mestih take sitnosti, da sem sklenil: na to pot nikdar več s palicama! Poleg tega sva se v Ljubljani dogovorila za pot v dvoje in na en sam hrib. Družbi dotedanjih neznancev bi bil odveč, sprejeli bi me verjetno kot vsiljivca.

Nevarno prečenje poti

Ipo pa ni popustil. Zaradi tega sem zjutraj povedal, da ne grem niti na Ojstrico, temveč se bom vrnil v dolino po tisti poti, po kateri sva prišla. Se-

Med Presedljajem in Ojstrico
(foto: Vladimir Habjan)

¹ Na uredništvo Planinskega vestnika je 12. 11. 2001 prispel prispevek dr. Vladimira Škerlaka z naslednjim dopisom: »Spoštovani gospod glavni urednik! Na Planinskem vestniku je zapisano, da morajo biti prispevki napisani z računalnikom. Jaz pa bi rad napisal še precej člankov, toda na računalništvo se ne razumem. Prosim za navodilo, kako naj postopam. V prilogi pošiljam članek »Hvaležnost« s predlogom, da ga priobčite. Če to ni mogoče, me o tem, prosim, obvestite. Z odličnim spoštovanjem.«

² Škerlak omenja svoj prispevek v Planinskem vestniku št. 9/2001, str. 390 (op. ur.).

veda sem pri tem računal z verjetnostjo, da bo še kdo drug šel po isti stezi, pa se bova navezala in medsebojno varovala. Toda tak človek se ni pojavil. Zato sem prišel do težkih žlebov sam. Bilo mi je jasno, da obstaja velika nevarnost. Pomislil sem na možnost, da bi se prijel za veje borovcev nad žlebovoma ali da bi vrgel vrv na kako močno vejo in se tako obvaroval pred padcem. Kmalu pa sem ocenil, da je oboje tvegano in je treba poiskati kako tretjo možnost.

Takrat pa se je pokazal mož po poti na Prese-dljaj. Zaklical sem mu, da je prehod nevaren, zato naj počaka pred žlebom, jaz mu bom vrgel vrv, naj se nanjo priveže, pa ga bom na poti do mene jaz varoval, potem pa me bo ob mojem sestopu on.

Odgovoril je, da me je pripravljen varovati, njega pa da ni potrebno zaščititi pred nevarnostjo, ker je alpinist in vajen vseh težav gorskega sveta. Počakal sem ga na mestu. Ko je prispel, sem se mu predstavil, on pa je povedal, da je zdravnik dr. Jezernik in mu je znano, da stari ljudje nimajo dovolj trdnih živcev za hujše nevarnosti. Prekoračila sva Presedljaj in prišla na varno stezo. Ker pa je ta potekala nad prepadom, se je ponudil, da me varuje še do gozda. Nisem odklonil, ker ga nisem hotel užaliti. Končno sva se med mojim velikim zahvaljevanjem poslovila.

Res samo slučaj?

Šel sem po stezi do doline, ne da bi bil srečal človeka. Tam sem našel Ipov avto in nanj pritrdil listič, da grem z avtobusom v Ljubljano. Podal sem se do postaje žičnice, tam naletel na avtobus za Kamnik. Tudi do Ljubljane sem se pripeljal z avtobu-

som. Že med potjo po gozdu sem premišljeval: prav ob primernem času mi je na najhujšem mestu prišel nasproti rešitelj – edini človek, ki sem ga tega dne srečal. Žal mi je bilo, da nisem pobožen, kajti če bi bil, bi verjel, da se je zgodilo vse po božji volji. Kljub temu sem imel občutek, da vse to, kar se je zgodilo, le ni bil slučaj. Ne vem, komu in čemu, vem pa, da sem bil neskončno hvaležen. Čutil sem hvaležnost kot nekako omamo, toda ne samo po poti do doline, temveč tudi pozneje in celo v Ljubljani. Hvaležen sem bil seveda predvsem dr. Jezerniku, toda kaj bi bilo, če se ne bi bila srečala prav na najbolj kritičnem mestu? Po mnogih premišljevanjih sem se odločil, da grem tja, kjer ljudje ponavadi izražajo velike želje in velike hvaležnosti, v cerkev.

16. septembra sem šel k službi božji (lutrovski krivoverci nimamo maše). Poslušal sem govor našega duhovnika in mu sledil vse do tedaj, ko je napravil z roko pred seboj znamenje križa. Potem sem se pripravil k odhodu. Tedaj je stopil duhovnik k meni, pa sva se začela pogovarjati. Seveda sem ga vprašal, od kod je po rodu. Povedal je, da je iz Poljsanske doline. Nato sem doživel nekaj čudnega: omama s hvaležnostjo je prešla, ko sem pomislil, kakšna malenkost je moj doživljanje s Prese-dljajem v primerjavi s tem, kar so morali prestajati protestanti na Kranjskem, da so mogli ohraniti svojo vero.

Tri dni potem – 19. septembra – sem se sestal z Ipom. Objel me je in me stisnil k sebi. Takoj potem je izrazil željo, da bi še hodila skupaj v gore. Ostala sva prijatelja. Stalno mi je pošiljal pozdravne dopisnice z gorskih izletov. Odklanjanje tega prijateljstva se mi ne zdi pametno. ◉

Sonce

Maja Zorman

dežuje

mi pravi

mokra obleka

v meni

sije sonce

RADIO OGNJIŠČE

*Doživetja
Gora in narave*

Vsak četrtek ob 10.15

Ko gore oneme ...

Hrepenenju se zahoče v skale, v nébes, h koncu vertikalne

Besedilo: Janez Marolt
Fotografija: Vladimir Habjan

Na Vršiču in Slemenu so rumeneli macesni. Jesen leta 2001 je prinesla med listavce Male Pišnice razkošno paleto barvnih odtenkov; rušje je žarelo v jutranji in večerni zarji. Iglavci so zeleneli na toplem jesenskem soncu. Sivina skal na razglediščih Vršiča je s sencami popoldanskega sonca oblikovala kontraste. Ko je bil dan na vrhuncu in ko je Bog izmeril tvojo daljo in nebeško stran, si omahnil onstran vertikalne. Ajdovska deklica v ostenju Prisanka je potočila veliko solzo, skupaj z nami vsemi, ki smo te imeli radi.

Mojstrovka je bila tvoja ljubezen. Vedno si ljubil nevarnost, strmino, vertikalo, nebo ... Tvoj simbol je bil Jalovec – fant od fare. Ne bom zamenjal pismenk tvojega priimka, tudi ob semantiki imena Borut/barut si se hudomušno nasmehnil. Imel si ogromno energije. Ko si jo dajal drugim, se je v tebi podvojila, potrojila ... Toda energija posameznika v primerjavi z naravo je skorajda nična. Jeseni 2001 so se s pobočij raztreskanih ostenj Mojstrovke in Travnika sesuli mnogi suhi plazovi kamenja. Deržajevo smer si preplezal več desetkrat, Mojstrovko si poznal kot ure dneva, kot sončno svetlobo. Ko smo šli pred leti na zimsko turo na Mojstrovko, so se sinjina neba, vertikala in nato »ritendrajs« na Vršič iztekle v lepoto doživljanja, in takih je bilo nešteto. S poznavanjem gora in ljubeznijo si znal vlti energijo vsem udeležencem. Bil si odličen poznavalec tudi Kamniško-Savinjskih Alp, zlasti južnih pristopov; tudi vzgonskega vetra pod Kamniškim vrhom, ko si jadral s padalom čez strmali prisojnih pobočij. Tvoja roka je bila vedno zanesljiva; prepletena z ljubeznijo je dajala vsem, ki smo kdaj plezali s teboj – varnost, skorajda neizmerno varnost, do tvoje zadnje vertikale ...

Za seboj si imel več kot 700 plezalnih vzponov, včasih na meji tveganja, na meji spoznanja pa si odšel onstran vertikalne. Med nebom in zemljo so se dogajali tvoji konjički. Lepota in radoživost življenja, narave sta bili tvoji koordinati, prav tako horizontala in vertikala. Tako se izteče ljubezen do gora, ki nima meja. In glej, planine so visoke kakor prej.

Prepričan sem, da vsakdo odide s tega sveta takt, ko je zanj in njegove najbližje najbolj primer-
no. To spoznanje so mi izoblikovale številne živ-
ljenjske zgodbe prijateljev, ki so odšli nenadoma –
od Nejca Zaplotnika, Barbke Perčičeve, Barbke
Lipovškove, Janeza Voljča, Vikija Šošariča, Toma-
ža Gregorca, Tomaža Pogačnika ... Življenje ima
svoje zakonitosti, največkrat nerazumljive, z veliko
vprašanj in nič odgovorov. Ti si odšel z ljubeznijo
do gora, življenja, biosa, ljudi, tudi do Boga, ki si
ga imel ves čas za prijatelja.

Ničkoliko mladih si navdušil za planine, jim
vtil ljubezen do gora in ničkolikerim si prinesel šop-
pek z gora ob slovesnostih – porokah, rojstvih,
obletnicah, rojstnih dnevih, in zaradi takšnih tvo-
jih pozornosti smo te imeli radi. Se spomniš disku-
sij pri Šempetru? Ko si slišal za stiske znancev, pri-
jateljev, si se vključil brez hrupa, z razumevanjem,
skrbjo, s človeško toplino in izkušnjo modrosti.
Takšne stvari si izpeljal skorajda anonimno. Nekaj
tvojih žlahtnih stavkov smo si vsi dobro zapomnili.
Bil si fenomen z neuničljivo energijo in vedno pri-
pravljen pomagati.

Tvoja naveza s prijatelji, domačimi, družino,
otroki je vsem prinašala zanesljivost, varnost, ob-
čutek nevsiljive in skrbne ljubezni. Takšnega smo
te poznali. Tvoja odprtost, dobrohotnost in do-
brota ter smisel za humor ostajajo med nami. Tu-
di takrat, ko se človeku zahoče v skale, v nebes, h
koncu vertikale.

V spomin Borutu LAJEVCU: Ljubljana, 23. 12.
1946 – Mojstrovka 31. 10. 2001 ○

Dotik

Maja Zorman

po razgretem vratu
tvoje hladne roke
spolzijo
za rob majice

dolgi prsti
me iščejo

prijeten je
tvoj dotik
studenc

DIA STUDIO

Trnmičeva 4, Ljubljana, tel.: 01/2315-747, 421-66-70

RAZVIJANJE DIAFILMOV – MEDNARODNI CERTIFIKAT KVALITETE
UKOVIRJANJE DIAPOZITIVOV, D8 IN CS SISTEM S TISKOM IN
ZAŠČITNO FOLIJO
IZDELAVA DIAPOPIL, PROPAGANDNA FOTOGRAFIJA

NOVO - EKSPRES DIGITALNI STUDIO

IZDELAVA FOTOGRAFIJ:

- iz barvnih in črno-belih filmov
- iz dia filmov
- iz vseh digitalnih medijev
- skeniranje na CD
- fotografski tečaj - vodi jih Stane Klemenč
- ugodne cene vseh vrst filmov in baterij
- prodaja okvirjev, projektorjev, arhivskih materialov ...

www.dia-studio.si
E-pošta: dia.studio@siol.net

OBIŠČITE NAS MED DELOVNIM ČASOM
od ponedeljka do petka
od 8 - 19 ur.

Zimski pohod na Porezen

Planinsko društvo Cerklno in Krajevni od-
bor Zveze borcev Cerklno vabita na tra-
dicionalni, že 27. zimski pohod na Pore-
zen, ki bo v nedeljo, 24. marca 2002. Gle-
de na nepredvidljive zimske razmere
morajo udeleženci dosledno upoštevati
navodila organizatorjev. Na pot naj se
odpravijo le dobro telesno pripravljene
pohodniki s primerno opremo - dobro
obutvijo, toplo obleko, kapo, rokavicami,
gamašami, pohodnimi palicami itn. Še
posebej je važno, da se držijo označenih
poti, na katerih bodo za varnost skrbe-
li tudi člani GRS. Za vse udeležence bo
pri planinskem domu na voljo topel čaj,
za hrano pa morajo poskrbeti sami.
Udeleženci prejšnjih pohodov naj ne po-
zabijo izkaznic. Pohod bo organiziran v
vsakem vremenu. Informacije: Katarina
Filipič, tel. 031 615 245. Vabljeni!

Sprejem za ambasadorja EU

Pomemben gost na Storžiču

Besedilo: Franc Ekar
Fotografiji: Anton Grabelšek

Na vrhu Storžiča je predsednik Planinske zveze Slovenije Franc Ekar »sprejel« ambasadorko Evropske skupnosti, vodjo delegacije Erica van der Lindena. Povabilo na vrh Storžiča se nanaša na skoraj dveletno dobro sodelovanje med PZS in evropsko delegacijo. Na Storžič se je skupina v družini gorskih reševalcev, gorskih vodnikov in prijateljev povzpela iz Mač nad Preddvorom mimo planinskega doma na Kališču in dalje preko vedno vetrovnega Bašelskega sedla na vrh. V prečudovitih vremenskih razmerah so občudovali fantastične panoramske razglede in opazovali prijazne, prav nič plašne gamse.

Omenjeni dogodek je za aktivnosti v svetovnem letu gora za Slovenijo še kako pomemben.

G. Eric van der Linden je izjemen ljubitelj gora, saj je bil že tudi v ostalih gorstvih – v Alpah, na Kilimandžaru – vendar so ga slovenske gore še posebej prevzele, navdušile s prečudovito nežnostjo, toplino, prijaznostjo. Srečanje na tako visokem nivoju, kot je 2132 metrov nad morjem, je ne samo atraktivno in pomembno za slovensko planinsko organizacijo in slovenski gorski svet, ampak tudi aktualno, kajti planinska organizacija prav od EU pričakuje pomoč za naravovarstvene gorske projekte. Tako se je dogajalo že tudi doslej, ko je bilo s pomočjo sredstev EU, PZS in Ministrstva za okolje in prostor zgrajenih 8 čistilnih naprav za visokogorske planinske postojanke. Med izbranimi lokacijami je bilo tudi Kališče, ambasador EU pa si je neposredno ogledal v lanskem letu zgrajeno čistilno napravo in sistem za proizvodnjo električne energije s pomočjo sonca. Celoten sklop je bil postavljen s sredstvi EU, na kar še posebej opozarja

Nad Kališčem (v sredini Eric van der Linden, levo ob njem predsednik PZS Franci Ekar)

plošča na planinskem domu z znakom EU – znakom, da je postojanka ekološko sanirana po standardih EU. Ne smemo mimo dejstva, da je bila PZS že takoj po osamosvojitvi leta 1991, ko je izpolnila predpisane standarde EU, sprejeta v zvezo planinskih zvez Evrope – UIAA.

Ambasador si je pozorno ogledal dosledno in skrbno izdelani sistem in čistilno napravo, se ob tem seznanil z množično zimsko planinsko rekreacijo, s prijaznimi planinci in z vzdušjem v planinski koči. Povsem nepričakovano se je tistega dne v koči sestal kališki ansambel Šumi, katerega harmonikaš je Janez Šumi, redni obiskovalec Ka-

lišča in nekdanji državni prvak v alpskem smučanju. Pri planinskem kosilu v domu se je predsednik PZS Ekar zahvalil ambasadorju, da se je odzval na povabilo predsednika in PZS, ga seznanil s področji delovanja PZS kot tudi z dejstvom, da je v članstvu Evropskih planinskih zvez PZS šesta evropska planinska »velesila«. Predsednik se je zahvalil tudi za dosedanja prizadevanja ter za iskanje nadaljnjih oblik pomoči in kombiniranih sodelovanj in projektov na področju slovenskih gora. Povsem drži trditev, da je ambasador EU najučinkovitejši ambasador tudi za slovensko planinstvo in gore, saj sta kar dve tretjini države Slovenije gorati.

Ob omenjenem planinskem protokolu je ambasador Eric van der Linden prebral pismo za predsednika PZS in PZS (prevod objavljamo, op. ur.). Ob povratku si je ambasador v Mačah ogledal še domačijo Janeza Aleša in se neposredno soočil s tem gorskim kmetovalcem, živinorejcem, gozdarjem, pa tudi upravljalcem tovarne žičnice

Na vrhu Storžiča

za planinski dom na Kališču in aktivnim delavcem planinskega društva.

Zanesljivo je opisano srečanje na Storžiču v taki obliki najučinkovitejša promocija za državo Slovenijo.

Ambasador Evropske unije (EU), g. Eric van der Linden, velik ljubitelj gora, se je izjemno navdušil tudi nad slovenskim gorskim svetom. Pred odhodom s svojega dosedanjega delovnega mesta je 2. februarja letošnjega leta poslal predsedniku Planinske zveze Slovenije, g. Franciju Ekarju, pismo, v katerem opisuje svoje videnje naše dežele, predvsem pa naših gora. Prevedeno pismo objavljamo v celoti.

Gospod predsednik Ekar!

V času svojega enaindvajsetmesečnega bivanja v Sloveniji se nisem naučil le spoštovati lepote naše dežele in prijaznosti ter delavnosti njenih prebivalcev, stopnje njenega življenjskega standarda in njenih uspešnih prizadevanj za vključitev v EU, pač pa sem tudi in nenazadnje spoznal lepote sloven-

skih gora, še zlasti Julijcev. Ne bi želel poskušati obujati mojega občudovanja do legendarnih planincev, kot so Kugy in njegovi sopotniki, pač pa se dosti skromneje in brez poetičnega zanosa strinjam s hvalnico o posebnem čaru in lepoti Julijcev. S pomočjo in nasveti Planinske zveze in nekaterih njenih članov in s člani Triglavskega narodnega parka pa je bilo omogočeno, da je ta gorski paradiz postal dostopen mnogim ljudem in sem tudi sam imel to priložnost in čast, da sem se lahko povzpel na mnoge prestižne vrhove, kot Triglav, Jalovec, Škrlatico, Mangart, Špik, Stenar, Prisojnik in seveda Krn, ki še vedno kaže strahote bitke I. svetovne vojne. Planinaril sem tudi po mnogih drugih gorah in bil včasih tudi v breme mojim odličnim gorskim vodnikom. Vendar kadarkoli sem se odpravil v gore, so bili razgledi osupljivi, vzdušje pa izredno. Seveda ne želim zmanjševati lepote drugih gorskih masivov, kot so Kamniške Alpe z Grintovcem, Brano ali Ojstrico. Razgledi s teh vrhov so prostrani in omogočajo izreden pogled na Julijce in še dlje. Čeprav ima Slovenija mnogo naravnih lepote, ki jih lahko ponudi, so pa prav gore tiste, ki mi bodo ostale v spominu. Vsekakor s tem ne želim zanikati posebnega vzdušja krajev, kot so soline v bližini Portoroža ali

Kras s svojo geomorfološko specifičnostjo.

To, kar loči slovenske gore od drugih gora, je, da so poti dobro označene, pravilno vzdrževane in odlično varovane. Še več, osupljivo je število koč. Poleg vsega tega se planince lahko tudi dobro okrepča ob prijaznih oskrbnikih. Presenečen sem bil tudi nad velikim številom visokih državnih uradnikov, ki redno zahajajo v gore in sem jih imel čast spoznati v času mojega bivanja v Sloveniji.

Končno bi rad poudaril, kako pomembna je skrb, ki jo posvečate temu ranljivemu okolju. Ni presenetljivo, da je Slovenija med prvimi kandidatkami, ki bo sklenila pogajanja na tem področju. Resnično, odpadkov ne sežigajo v gorah, pač

pa jih odnašajo v dolino.

Kmalu bom zapustil Slovenijo. Vendar eno je jasno: vedno in to kmalu se bom vračal, da bom odkril še mnoge druge kraje v deželi, ki jih kljub mnogim pohodom še nisem uspel spoznati. Zato še vedno pričakujem dosti vznemirljivih trenutkov tukaj tudi v prihodnosti, ko me bodo spet spremljali moji dobri prijatelji Planinske zveze.

Vsem tistim, ki poklicno ali prostovoljno delate, da bi ohranili in zaščitili naravo tega edinstvenega okolja, želim veliko sreče.

Eric van der Linden
ambasador
vodja delegacije

Planinski bonton

Lepo je v naši domovini biti vljuden

Besedilo: Ciril Velkovrh

Ali je planinski bonton drugačen, kot velja bonton v dolini? Ne! Razlike med njima ni nobene, samo navade so drugačne. Navdušenci nad planinami menijo, da v gore hodijo le dobri ljudje, ki so vljudni in prijazni. Sam menim, da v višavah in nižavah živijo in hodijo eni in drugi.

Nekoč mi je prijatelj, ki je navadno ves svoj prosti čas preživel kar v domačem kraju, pripovedoval, da v hribih ni več tako, kot je bilo včasih.

»Kako pa ti veš, kako je bilo včasih v hribih, če tja nisi hodil nikoli?«

»Ti si mi večkrat pripovedoval o tem.«

»To je že res. Samo kako pa veš, kako je v hribih sedaj.«

»Tudi jaz sem šel zadnjič v hribe.«

»In kaj je bilo narobe?«

»Ves čas hoje me nihče ni pozdravil.«

»Veš, dragi prijatelj Sandi, nekdo mora pozdraviti prvi. In to je vseeno, kdo je to.« (Verjetno je gledal v tla in čakal, kaj se bo zgodilo.)

Dramski igralec in slovenski pesnik **Tone Kuntner** je po najinem prvem srečanju v gorah na po-

ti s Kredarice k Domu Planika pod Triglavom zapisal naslednje verze:

Srečamo se

Srečamo se
na poti na Goro,
na strmi, skalni,
nevarni poti.

Ne ustavimo se
in ne govorimo,
le **dober dan**,
srečno pot, si zaželim.

In ko se srečamo
zopet v dolini,
vemo,
da smo prijatelji.

Takih in podobnih dogodkov sem v svojem življenju, v hribih in v dolini doživel zelo veliko in jih sprejel kot nagrado le za en prijazen DOBER DAN. ◉

Sto let Jurkove koče na Lisci

Iz starih Planinskih vestnikov

Besedilo: Lojze Motore

S spodnjimi novicami vstopamo v leto, ko bomo nad vse slovesno praznovali prizadevanje takratnih domoljubov za postavitev te koče, praznovali bomo trdoživost Slovencev in slovenskih planincev, da smo takratno pridobitev na Lisci ohranili skozi vse stoletje, in praznovali bomo tudi ves trud, ki je bil v zadnjem času vložen, da je naša »jubilanika« dočkala svojo stoletnico prenovljena in polepšana, kot se spodobi. Sevniški planinci smo ponosni nanjo!

V dveh številkah Planinskega vestnika leta 1902 sta bili objavljeni naslednji novici, namenjeni slovenskim planincem:

NOVA KOČA NA LISCI (947 m) blizu Sevnice na Štajerskem se otvori avgusta meseca. Natančneje

pozneje po naših dnevnikih. Ključ koče bo eden pri cerkovniku blizu koče, eden v Sevnici pri gosp. Simončiču, eden v Jurkloštru pri g. Hvalcu, eden na Zidanem Mostu pri g. Juvančiču, eden na Razboru pri nadučitelju g. Jurku in eden v Rimskih Toplicah pri g. Vandžuri (nova pošta).

PV 1902, str. 128

Otvoritev planinske koče na Lisci

Dne 21. avgusta t. l. se je slovesno otvorila Jurkova koča Slov. plan. društva v Laškem okraju na Dolenjem Štajerskem. Prostorna koča stoji le malo metrov pod vrhom Lisce (947 m) in je lična lesena stavba, v kateri more nočevati nad 30 oseb. Zgrajena je po načrtu razborškega nadučitelja g. Jurka, ki je povečjem nabral za stavbo potrební denar, vodil in nadziral stavbo in ukrenil vse potrebno za slovesno otvoritev. Za vse njegove zasluge se imenuje novi planinski dom »Jurkova koča«.

Že na predvečer se je zbralo na Lisci okoli 40 planink in planincev, ki so se tam radovali ob zvokih dobre godbe še pozno v noč. Ponoči je precej deževalo, a zjutraj se je zjasnilo, in naslajali smo se ob izredno krasnem razgledu. Ob 9. uri je bila slovesna sv. peta maša pri Sv. Joštu pod Lisco. Pel je prav dobro mešani zbor iz Sevnice pod vodstvom gosp. učitelja Pišla. Po sv. opraviilu je šla velika množica na Lisco, kjer je bila ob 10 1/2 uri slovesna otvoritev. Ganljiv je bil prizor, ko je prihajala mnogobrojna množica na vrh, njej na čelu šolska mladina z gorskimi palicami in z godbo. Navdušeno so nas pozdravljali ob pokanju topičev na Lisci

Prva Jurkova koča na Lisci (razglednico je društvu dal na razpolago g. Janez Štrbenc iz Novega mesta)

zbrani planinci in planinke. Domači č. g. župnik Čepin s 5 gg. duhovniki je potem blagoslovil kočo. Po končanem cerkvenem obredu je načelnik Slov. plan. društva g. prof. Orožen nad 400 ljudi broječo množico nekako takole nagovoril:

»Ko otvarjam novi planinski dom, vas vse v imenu Slov. pl. društva prav srčno pozdravljam, in sicer v prvi vrsti brate Hrvate pod vodstvom g. prof. Novotnega, častito duhovščino, g. dr. Štora in odposlantstva s Štajerskega in Kranjskega, vas v jako mnogem številu došle domačine in zlasti šolsko mladino, ki si ohrani naš planinski praznik v najboljšem spominu. Dolžnost me pa tudi veže, da se hvaležno spominjam vseh onih činiteljev, ki so s prispevki omogočili ali pa drugače sodelovali pri tej stavbi. Iskreno zahvaljujem vas domačine, prejšnjega posestnika tega stavbišča, Namorša, tesarje in delavce, ki ste z velikim trudom dovršili ta lepi planinski dom. Največja hvala pa gre vašemu vrlému nadučitelju g. Jurku, ki je marljivo nabiral prispevke, izdelal načrt, vodil in nadziral stavbo. Njemu na čast jo imenujemo »Jurkovo kočo«. Božji blagoslov bodi novi koči, mir in sreča kraljuj-

ta v njej! Nova kočica bodi zavetišče domačim in tujim popotnikom, ki pridejo na to krasno goro, da tu občudujejo lepo našo domovino!«

Nato so med velikim navdušenjem zbranega občinstva naši pevci zapeli »Lepo našo domovino« in začela se je po širni planini jako živahna in pristrčna zabava.

Navdušeno so bili sprejeti pismeni in brzozavni pozdravi gg. ljubljanskega župana Hribarja, priljubljenega triglavskega župnika Aljaža in osrednjega odbora. Domačine, posebno pa mladino, je močno zanimal gramofon, ki se je neutrudljivo oglašal. V raznih skupinah so pevke in pevci lepo prepevali, drugi so pa plesali in igrali igre. Najbolj so nam pa ugajale deklamacije in petje šolske mladine, ki je nastopala pod vodstvom vsem jako priljubljenega g. Jurka, ki nas je tudi jako zabaval s šaljivim govorom. Ob pečenem jancu se je potem radovala šolska mladina.

Vsa slavnost je bila velika, jako pristrčna ljudska veselica, ki ostane vsem udeležnikom v nepozabnem spominu.

PV 1902, str. 146-148 ◉

Obutev, ki jo uporablja Pavle Kozjek

ANAPURNA WAY d.o.o.
Krakovski nasip 10,
1000 Ljubljana
Tel.: 01/426 34 28

TREKING ŠPORT d.o.o.
Jeranova 11a,
1000 Ljubljana
Tel.: 01/256 25 01

K2 ALPINIST
Rožna Dolina, cesta II/36,
1000 Ljubljana
Tel.: 01/256 88 71

ALPE d.o.o.
Alpe 17,
4264 Bohinjska Bistrica
Tel.: 04/531 20 59

ERA ŠPORT
Šaleška 20,
3504 Velenje
Tel.: 03/896 04 52

MERCATOR
GORENJSKA d.d.
P.E. MEDVODE
Medvoška 3,
1215 Medvode
Tel.: 01/361 11 00

ZASTOPA, MASEL D.O.O. ŠMARTINSKA 106, LJUBLJANA, TEL: 01/585 3500

Gams (Rupicapra rupicapra)

Gorska žival meseca

Besedilo: Igor Maher
Fotografije: Tomaž Mihelič

Gamse po pravici prištevamo med gorske živali, saj jih skozi vse leto opazujemo v skalovju, med ruševjem ali na travnatih planjavah nad gozdno mejo. Le visoka snežna odeja ali zelo nizke temperature jih pozimi preženejo v nižje ležeče gozdove. Tako lahko rečemo, da živijo na višini od 1000 do 2500 metrov, naseljujejo pa evropska gorstva od Pirenejev prek Alp, Apeninov, balkanskih gora in Karpatov vse do Male Azije in Kavkaza, umetno so jih naselili še na Novo Zelandijo in v Argentino. V Sloveniji živijo v visokogorju Julijskih Alp, Karavank in Kamniško-Savinjskih Alp, najdemo pa jih tudi skoraj povsod po sredogorju, predvsem v skalnatem, malo poraščenem svetu, ki ga v razgibanem reliefu Slovenije ne manjka.

Uvrščamo jih med koze, širše nato še med goveda, prežvekovalce in sodoprste kopitarje, da pa so sesalci, je jasno vsakomur. Prepoznamo jih po pokončnih rogljih, na vrhu zakrivljenih nazaj, imajo jih tako samci kot samice, le da so pri slednjih manjši in manj zakrivljeni. Po številu obročkov na roglju jim lahko določimo starost. Gamsi so dolgi od 110 do 140 in visoki od 90 do 110 centimetrov, tehtajo od slabih 20 do slabih 30 kilogramov. Samice so nekoliko manjše in lažje. Koze običajno dočakajo višjo starost, tudi čez 20 let, kozi pa le redko 20 let.

Nič čudnega ni, da neredko za koga slišimo, da je gibčen kot gams, saj so ti resnično pravi mojstri gibanja v gorah. Še posebej to velja, ko posamič ali v tropih dirjajo po strmem skalovju, izpostavljenih policah ali nemirnih meliščih. Z mehki-

mi roževinastimi in dobro gibljivimi parklji se prilagajajo vsakršni podlagi, zunanji, zelo trdi roženi rob pa se zatakne za še tako majhno skalno izboklino. Večino časa se pasejo ali počivajo na gorskih pašnikih. Paša je najintenzivnejša zjutraj ali pred mrakom. Obilna poletna hrana obogati zaloge in tako okrepljene živali pričakajo zimo. Njen začetek pa je tudi čas, ko se gamsi parijo. 24 do 26 tednov po prsku, kot temu pravimo, koza običajno skoti enega mladiča. Čas prska, pa tudi konec zime, ko se odloča o medsebojnih razmerjih na gorskih pašnikih, je obdobje bojevitega obnašanja kozlov, silovite gonje, v kateri se ti brezglavo podi go po strmih pobočjih.

Zima je tako kot za vse gorske živali tudi za gamse čas težkih preizkušenj. Spremembo opazimo že na zunaj: poletno rumeno sivo barvo kožuha zamenja temno rjava, na videz skoraj črna, dlaka je daljša, telesa so po obilni poletni paši čokata, polna zalog maščobe. Zaradi snega, neugodnih vremenskih razmer in pomanjkanja hrane se pomaknejo na gozdno mejo in še niže. Na redkih

ugodnih mestih, kjer se zbirajo zimski tropi, so možnosti prehranjevanja omejene, mnogi zaradi sestradanosti in oslabeledosti ne dočakajo pomladi. Svoje dodajo še plazovi in padci. Zaloge maščob in pičli viri hrane odločajo o preživetju. Poleti v prehrani prevladujejo trave in listi grmičevja in drevja, pozimi pa poleg skromnih virov suhe in slabo hranilne trave v ospredje stopijo iglice smrek in rušja. Varčevanje z energijo je zato še posebej pomembno. Poraba energije pa se močno poveča v stresnih situacijah, ko nenadna motnja živali pože ne v beg. Med te motnje žal ne sodi le planinski orel (drugi naravni sovražniki, kot so ris, volk in medved, niso ravno pogosti v gorskem svetu), ampak je vse prevečkrat glavni človek, ki v gore prodira s cestami in žičnicami, se pojavlja kot turni smučar ali lovec, vse pogosteje pa prihrumi nad zasnežena pobočja s hrupnimi helikopterji.

Da bi kot planinci in turni smučarji v zimskem času olajšali preživetje tem igrivim živalim naših gora, je prav, da se držimo nekaterih priporočil. Izogibajmo se ustaljenih poti divjadi, mirno in počasi prismočajmo na območje, kjer z veliko verjetnostjo pričakujemo gamse. Če nanje naletimo, jih obidimo daleč naokoli, brez ustavljanja, vzbujanja pozornosti ali celo zasledovanja. Ne smučajmo v mraku, ko je aktivnost živali največja. Veliko pa bo pomagalo tudi, če bomo spoznavali njihove navade in potrebe ter se jim tako lažje prilagajali. ○

Naša smer

Snežna »direttissima«

Kramarjeva v Storžiču

Besedilo: Vladimir Habjan
Fotografije: Urban Golob

»Mene letos grape ne bodo videle – saj jih ni!« mi je nedolgo nazaj rekel hribovski kolega. Res je, letošnja zima je bila ena tistih, ki plezanju v grapah dolgo ni bila najbolj naklonjena. Pravega snega ni in ni bilo, potem pa se je februarja le vsulo. Torej še ni vse izgubljeno, marca in aprila lahko še ujamemo kakšno lepo grapico! Za obiskovalca zasneženih gora je sicer zima naporen čas, ne samo zaradi večje telesne pripravljenosti, ki jo je treba imeti na turah, pač pa tudi zaradi neprestanega spremljanja vremenskega dogajanja. Razmere v gorah se namreč stalno spreminjajo, dokaj redko lahko naletimo na ugodne razmere, ki veljajo za daljše obdobje. Če je danes primerno, pa jutri ob otoplitvi ali novem sneženju ni več tako. Zato moramo pravi trenutek dobesedno ujeti.

Tržiški poligon

Kramarjeva v Storžiču je ena tistih smeri, ki je plezana tako v snegu kot v kopnem, pozimi neprimerno večkrat. Tine Mihelič jo v Slovenskih stenah primerja s Slovensko v Steni (CZ, 1987, str. 109), verjetno zato, ker je tako znana in obiskana. To je klasična, precej lahka zimska smer z markantnim vrhom in enostavnim sestopom. Sam mislim, da je treba takšne smeri plezat večkrat, saj so vsakokrat drugačne. Že ko sem prvič stal pod vstopom, sem spoznal, da je to ena najbolj obiskanih smeri v severni steni Storžiča – tržiški alpinistični odsek je imel namreč takrat tam svojo tečajniško turo. Še dobro, da sva bila s soplezalcem Darkom nekaj pred njimi, drugače bi morala pred prvim skokom čakati tako kot poleti na grebenu Triglava. »A bosta še kaj za nas pustila?« sva jih slišala, ko je Darko preveč razbijal po sicer ne preveč debelem ledu prvega gladkega skoka. Takrat sva bila še zelenca in drugače niti znala nisva. Naprej je šlo brez težav, če izvzamem najine »težke noge«. Ne vem točno, kaj nama je bilo, vem pa, da sva se v grapi nad bivakom tako vlekla, da so naju druge naveze prehitvale kar izven stopinj, gaziti pa je bilo treba do kolen! Za »Finiš« mi v zadnjem skoku nikakor ni uspelo najti klina, ki bi ga vpel, nekaj kasneje pa je Darko ugotovil, da sem se ob sopihanju celo s čelado naslonil nanj. No, se imava zdaj vsaj česa spominjati.

O datumu in času prvega plezanja v tej smeri sem našel dva različna podatka. Po eni verziji naj bi jo preplezali leta 1938 Janez Avsec, Rok Kramar in Nadko Salberger (Alpinistični vodnik Storžič, Tomazin 1985, str. 30; Slovenske stene, str. 109), po drugi pa 16. junija 1940 Rok Kramar, Jože Jagodic, Dolenc in Nadislav Salberger (PV 1968, str. 473). Pustimo alpinistične zgodovinarje, da se ukvarjajo s pravilnostjo podatkov (gotovo se bo kdo oglasil), dejstvo pa je, da ima smer ime po Roku Kramarju, ki je med NOB padel kot kurir v Spodnjem Lomu. Prva zimska ponovitev je bila opravljena leta 1948, prva sta jo presmučala Jože in Milan Rozman leta 1979.

Kramarjeva je klasična smer v dokaj razčlenjeni severni steni Storžiča, ki vodi po najlažjih prehodih čez osrednji del stene. Kako pridemo do izhodišča? Iz Tržiča severno po dolini Tržiške Bistrice, na koncu naselja desno (vzhodno) strmo navzgor proti Lomu. Lokalna cesta vodi ob potoku Lomščica vse do Doma pod Storžičem (9 km). Običajno zaradi neprevoznosti ceste pustimo avto pri zadnjem parkirišču pred zadnjo strmino. Do doma se lahko napotimo kar čez senožeti (pol ure hoje). Od doma nadaljujemo po poti proti Škarjevemu robu, ko pa se svet odpre, zavijemo po prostranem snežišču (melišču) kar proti steni. Vstop je v vpadnici vrha, kažipot je spominska plošča Miru Rožiču (levo).

Bolje v snegu kot v kopnem

Vzpon je odvisen od snežnih razmer (ocene je III/2-3, 615 m, kopna ocena IV/I-III). Čim več je snega, tem lažje je plezanje. Takoj na začetku je v grapi 20-metrski gladek skok,

lažji obhod poteka po levi strani. Pozimi je skok ponavadi prekrit z ledeno skorjo, če je snega bolj malo, pa nas čaka nekaj »praskanja s cepini in derezami«. Sledita uravnava in najtežji del smeri, strm kamin (IV), ki ga v ugodnih snežnih razmerah niti ne opazimo. Nad njim nadaljujemo do konca grape in desno po lažjem svetu ter skozi ruševje do uravnave, kjer stoji bivak. Tu je mesto za počitek in razgledovanje na dolino Lomščice in okoliške hribe. Nadaljnja smer sledi izraziti strmi grapi oziroma žlebu levo nad bivakom (prvi kamin lahko obidem po levi), ki vodi čez več skokov do uravnave. To je Grad, imenovan tudi Razvaline. Levo od glavne grape so tudi druge smeri, po ozkem žlebu vodi Cankarjeva smer, levo od nje je Levi, desno pa Desni stolp, vse smeri pa prav tako pripeljejo do Grada. Od tu nadaljujemo vodoravno levo do stene in po grapi desno do zahodnega grebena tik pod vrhom. Če ni snega, je najboljša varianta kar naravnost na zahodni greben ali direktno po prehodih na vrh Storžiča. Sestopimo na severno stran. Čez strmo pobočje in izpostavljeno prečko v desno vstopimo v Peto žrelo in po njem navzdol do razširitve ter levo čez kratek skok na spodnja melišča. Peto žrelo je plazovito, zato pozor! Tudi letos smo lahko brali o dogodivščini dveh smučarjev, ki ju je odnesel plaz, vse pa se je na srečo dobro končalo. Sestopiti je seveda možno tudi po markirani poti čez Škarjev rob ali skozi Žrelo.

Na koncu moram povedati, da me je lani zagrabilo, da sem se Kramarjeve lotil tudi v kopnem. Predvsem me je zanimala tista »štirica«, ki je v snegu nikoli nisem niti zasledil. Neko turobno sobotno popoldne sem se odpravil samo do bivaka in nazaj. In res, takoj za prvim skokom se postavi pokonci gladek kamin, ki je kar sitek. Zdaj torej verjamem, da se opisovalci smeri »niso zmotili«. V lepem spominu imam takratne trenutke poznega popoldneva. Dan je počasi odhajal, jaz pa sem se od njega poslovil z bivaka. V sestopu sem stestiral še tisti obhod prvega skoka po desni (če greš dol, drugače levega), ki pa ga odsvetujem, je namreč preveč podrt, veliko ugodnejši je spust na svedru. Pa srečno! ●

AAJ zbira podatke

American Alpine Journal, eden najpopolnejših letnih zbornikov o alpinistični aktivnosti v vseh gorstvih sveta, ki ga izdaja American Alpine Club, spet zbira podatke o prvenstvenih vzponih in pomembnejših odpravah, ponovitvah smeri in drugih dogodkih iz sveta alpinizma. Pripravljajo namreč zbornik za leto 2001. Tokrat se bodo nekoliko bolj posvetili tudi vzponom v evropskih gorstvih, kar je še dodatno zanimivo za slovenske alpiniste. Priporočajo se za poročila o

odpravah in smereh. V zadnjem AAJ, ki je izšel za leto 2000 na kar 500 straneh, smo lahko srečali tudi nekaj slovenskih imen. V vodilnih člankih Marko Prezelj piše o Spantiku, Andrej Štremfelj o Himalaji, med poročili pa prav tako zasledimo Štremfelja (Janak Himal), potem Borisa Strmška (El Esfinge, Anapurna III), v kratkem poročilu Elizabeth Hawley pa najdemo tudi smučanje Dava Karničarja z Everesta. Zagotovo bi sodilo v zbornik še kakšno slovensko poročilo, vendar ga je pač treba napisati in poslati. Glede na

razgibano lansko aktivnost Slovencev, predvsem v Andih, lahko pričakujemo v naslednji izdaji zbornika več slovenskih imen. Podatke, seveda v angleščini, s kakšno fotografijo je mogoče poslati na elektronski naslov: aaj@americanalpineclub.org, informacije pa je mogoče najti na njihovi spletni strani www.americanalpineclub.org. Podatke lahko pošljete tudi Borisu Strmšku (bstrmina@yahoo.com). AAJ prispevkov ne honorira, lahko pa si na ta način priborite svoj izvod zbornika, ki sicer ni v prosti prodaji. (Boris Strmšek)

Odlične zimske ponovitve

S snegom mila zima je po dolgem času spet prinesla nekaj dobrih zimskih ponovitev. Urban Ažman in Rok Zalokar (oba AO Radovljica) sta v Trapezu opravila prvo zimsko ponovitev Tržiške smeri (VII-, A2, 400 m). Večino smeri sta plezala v plezalnikih, bivakirala pa sta dva raztežaja pod robom stene. V 16 urah in s tem brez bivaka pa sta preplezala Aschenbrennerja (VI, 800 m) v severni steni Travnika Marko Lukič in Boris Lorenčič (oba AAO Kozjak Maribor). V steni sta bila prepre-

lani sneg in pršič, srednji del pa je bil dokaj kopen. Direktno smer v Špiku (V+, 900 m) sta v dveh dneh preplezala Matija Klanjšček (Soški AO) in Tomaž Tišler (AO Žiri). Razmere sta imela bolj slabe. V severni steni Dolgega hrbta sta smer Šimenc-Škarja (VI, AO, 500 m) ponovili navezi Samo Krmelj-Uroš Strniša (oba AO Matica) in Žiga Šter-Aljoša Brlogar (oba AO Kranj). Velja še omeniti turo, ki jo je opravil Anže Marenče (AO Kranj). Sam je preplezal Spodnji Ledinski slap (VI-), Vikijevo svečo (V+) in sestopil po Sinjem slapu (IV+), v enem dnevu seveda. (Boris Strmšek)

V ledu Gorskega Kotarja

V januarju so se v Zeleni vir ob mestu Skrad v Gorskem kotarju na Hrvaškem odpravili Janko Oprešnik, Tomaž Humar in Boris Strmšek. Po informacijah hrvaških plezalcev je tam še nekaj nepreplezanih slapov. Zeleni vir je globoka dolinica z istoimenim planinskim domom (pozimi je zaprt), zraven je manjša hidrocentrala, zanimiva pa je ozka soteska Vražji prolaz, kjer je kar nekaj možnosti za nove kombinirane vzpone. Seveda ob ugodnih razmerah, kot so bile letošnjo zimo. Najprej so v Vražjem prolazu levo od slapa Irisov ledopad (ocena 3, 50 m) vsi trije solirali kratek slap, ki po besedah hrvaških plezalcev še ni bil preplezan (ocena 4), nato pa so se preselili pod markantno svečo nad hidrocentralo – Munjaro. Do takrat je bila preplezana le en-

krat z varovanjem od zgoraj. Oprešnik je 50 metrov visoki raztežaj plezal kot prvi. Polovico raztežaja predstavlja sveča, kjer je težko namestiti varovanje, nekoliko pa je treba uporabiti tudi skalo. Za njim sta se povzpela še Humar in Strmšek, drugi raztežaj, ki je lažji, pa so preplezali nenavezani. Ocena Munjare: 6-, 90/60 stopinj, 100 metrov. Na koncu so preplezali še slap Rumeno nezaupanje (Rjavo nezaupanje?), visok 120 metrov, menda je bila to šele prva ponovitev. Slap krasi 60 metrov dolg drugi raztežaj, kjer plezanje poteka večinoma v pravi vertikali. Glede na razmere in v primerjavi z nekaterimi našimi znanimi slapovi menijo, da si zasluži oceno 5 (prvi plezalec ga je ocenil s 4+). Nad dolinico sta še slapa Duh goranskih šuma (5, 120 m) in Troskok (4, 120 m), obstaja pa še nekaj ledu, tudi še nepreplezanega. (Boris Strmšek)

Marko Prezelj je 6. marca v galeniji Repanšek blizu Volčjega potoka predstavil svojo alpinistično aktivnost v minulem letu. Leto 2001 je bilo zanj doslej eno bolj uspešnih. Poleg vzponov v domačih gorah mu je uspelo opraviti dobre vzpone na Škotskem, Aljaski in v Indiji. Prvenstvena smer na najvišji vrh Aljaske, Denali, je bila nominirana za Francosko alpinistično priznanje »Zlati cepin 2001«. Uvodno besedo večera je imel Andrej Štremfelj. Po predavanju, ki je bilo popestveno s prijetno glasbo, je bilo družabno srečanje. (Vladimir Habjan)

Tekma na dravskem ledu

Ob tekmah na umetnem ledu, ki se odvijajo v zadnjem času, pa velja omeniti tudi tisto, ki je bila prva v tej sezoni pri nas. Tik pred novoletnimi prazniki je Alpinistični odsek TAM iz Maribora organiziral tekmovanje, ki se je odvijalo v Smolniku pri Rušah. Največ zaslug za odlično organizirano prireditev, ki je bila zamišljena kot srečanje odsekov, gre Blažu Navršniku, ki je zadelo izpeljal od ideje do realnosti. Na 10 metrov visokem stolpu, ki je bil prevlečen z ledom iz dravske vode, je potekalo hitrostno tekmovanje, ki se ga je udeležilo 18 ljubiteljev lednega plezanja, tekmo pod reflektorji pa si je ogledalo lepo število gledalcev. Najprej so potekale kvalifikacije, iz katerih se je uvrstilo v finale osem najhitrejših, ki so nato med seboj tekmovali na izpadanje. Po ogorčenih bojih je na presenečenje vseh zmagal David Lešnik, ki je v finalu premagal Nika Šumnika, dvakratnega zmagovalca iz Solčave. Tretji je bil Uroš Majcenovič (vsi AO TAM), četrti Janko Oprešnik (AO Slovenska Bistrica), peti Peter Mikuljan (AAO Kozjak) ... Organizatorji so najboljšim podelili praktične nagrade, za naprej pa imajo izredno smelega načrte, saj želijo tekmovanje narediti tradicionalno in s tem popularizirati ledno plezanje v Dravski dolini. (Boris Strmšek)

Jugoslovani gredo na Mera Peak

Alpinisti iz Jugoslavije organizirajo deskarsko odpravo na Mera Peak (6476 m) v nepalski Himalaji. Na pot odhajajo konec aprila, stroški so 1450 USD, zbor v Katmanduju. Vabijo vse, ki bi jih zanimalo. Informacije na summits@panet.co.yu.

Ledna scena v Solčavi

Prvo odprto državno prvenstvo v lednem plezanju

Zahvaljujoč ugodnim vremenskim razmeram v januarju je bil Ledenium v Solčavi tudi letos prizorišče tekmovanja v lednem plezanju. Tekmovanje je potekalo pod okriljem Planinskega društva Solčava v organizacijski režiji Andreja Grudnika, Antona Pavliča in Branka Ivanka. Dogodek je bil hkrati tudi memorial Marku Čaru, odličnemu lednemu plezalcu, ki je del svoje zgodbe zapisal tudi v solčavskih slapovih.

Navkljub svoji kratki zgodovini je ledni poligon v Solčavi (ime-novan Ledenium) že dodobra poznan slovenskim lednim plezalcem in ostalim, ki jih tovrstni dogodki zanimajo. Ideja, ki se je porodila v glavah entuziastov, je doživela svoj krst pred tremi leti, ko se je v Solčavi zbralo 22 tekmovalcev in 2 tekmovalki. V letošnjem letu je tekmovalje preraslo v državno prvenstvo, ki se ga je udeležilo 8 plezalcev in 47 plezalk, dva izmed njih celo z onstran naših državnih meja. Tekmovalci so se pomerili v težavnostnem plezanju v označenih smereh z omejenim časom plezanja. V kvalifikacijah je bilo za uvrstitev v polfinale potrebno preplezati tri smeri različnih težavnostnih stopenj. Po polfinalnem tekmovanju se je deset najboljših plezalcev in osem plezalk pomeri-

lo v Finalu, ki je potekal v soju žarometov, pri čemer so tekmovalci bili razburljiv boj, tudi za gledalce. Med plezalkami si je prvo mesto priborila Tina di Batista (AO Ljubljana Matica, Dumo), druga je bila Nina Kopčevlar (Akademski AO) in tretja Mojca Žerjav (AO Ljubljana Matica). Pri plezalcih je mesto najboljšega osvojil Bojan Leskošek (AO Ljubljana Matica), za njim sta se uvrstila Tomaž JakoPčič (Akademski AO, Dumo, Promontana) in Anže Marenče (AO Kranj).

V večernih urah je na prizorišču tekmovanja potekla tudi razglasitev najuspešnejšega alpinista, alpinistke in alpinističnega smučarja v preteklem letu, ki jo vsako leto pripravlja Komisija za alpinizem pri Planinski zvezi Slovenije. Izbor je določen na osnovi glasovanja alpinističnih odsekov in klubov ter odločitve Komisije za alpinizem. Za leto 2001 so si naslove najuspešnejših prislužili Marko Prezelj, Tina di Batista ter Viki Grošelj.

Ker je bilo sobotno dogajanje, ki se je nadaljevalo še pozno v noč, precej naporno, so bile

vrste udeležencev hitrostnega tekmovanja naslednjega dne precej razredčene. Deset plezalcev in tri plezalko so se v dvojicah pomerili v dveh odprtih smereh, ki jih je posameznik paroma preplezal čim hitreje. Uvedena je bila tudi kategorija mladincev, v kateri sta nastopila najmlajša udeležena letošnjega tekmovanja: 14-letni Aljoša Ošep in 13-letni Lovro Vršnik iz Robanovega Kota. Med ženskami je bila najhitrejša Jasna Pečjak (AO Domžale), za njo sta se uvrstili Marija Veselič (AO Ravne) in Janja Slabe (AO Ljubljana Matica). Pri moških je zmagal Niko Šumnik (AO TAM), nekoliko počasnejša sta bila Janko Oprešnik (AO Slovenska Bistrica) in Pavle Kozjek (AO Ljubljana Matica, Dumo, Kayland).

Na ledni sceni v Solčavi so se tudi letos zvrstili dogodki, ki so pomemben del razvoja slovenskega lednega plezanja. Glede na pozitiven odziv tekmovalcev in javnosti bodo tekme v Solčavi zagotovo širile svoje krog privrženecv še naprej, organizatorji pa se bodo tudi v prihodnje trudili za čim kakovostnejšo organizacijo in tehnično izvedbo. Hkrati se zahvaljujejo vsem tistim, ki jih ob tem spodbujajo in s svojo pomočjo podpirajo. Zahvala gre seveda tudi vsem sponzorjem, ki so s svojimi finančnimi prispevki omogočili izvedbo tekme (objavljeni so na spletnih straneh www.ice-extreme.org). (Martina Pečnik)

Kombinacije

Aljaž Anderle (Petzl) in Primož Hostnik, oba člana AO Tržič, sta že na začetku sezone v Tamarju preplezala 30 metrov visoko smer There is no spoon, ki je pravzaprav po-

daljšanje slapa Nad potjo. Atraktiven raztežaj ne težke kombinirane plezarije, kakor sama pravita, ima oceno M7/WI 6+, na začetku in na koncu sta opremljeni sidrišči, za ponovitev pa so potrebni ledni in skalni klini ter dolgi

najlonski trakovi. Anderle in Klemen Premrl (Grivel) pa sta v dolini Dunje v Zahodnih Julijcih ponovila Bubujevo smer Ronin z oceno M9+. Oba brez paščkov, Anderle je smer preplezal že drugič. (Boris Strmšek)

Na smučeh z Aconcague

Štajerski gorniki na najvišji gori Andov in obeh Amerik

Besedilo: Boris Strmšek
Fotografija: Kazimir Perko

Ko sem 20. januarja zapuščal Hoče, kraj pod Pohorjem blizu Maribora, je bilo smučanje z najvišjega vrha v Andih bolj utopija kot nekaj resnično izvedljivega. Prvič zaradi tega, ker v raznih statistikah od tam sploh ne omenjajo smučanja, iz pogovorov z različnimi ljudmi, ki so se povzpeli na vrh Aconcague (6959 m), pa sem izvedel, da je gora pogosto skoraj povsem brez snega. Drugič pa nisem imel popolnoma nobenih izkušenj s smučanjem na takšnih višinah, čeprav je treba resnici na ljubo povedati, da sem stopil na smuči že pred 35 leti in jih tudi v gorah pogosto uporabljam. A želja je bila in to precej močna. S seboj nisem vzel običajnih smuč, temveč kratke Elanove smuči, model Dualie.

Našo ekipo so sestavljali še Dušan Rauter in Mirko Renčelj (vsi trije smo člani Akademskega planinskega društva Kozjak), Kazimir Perko (PD Ormož), Stanko Fekonja in Ivan Župec (oba PD Hakl – Sveta Trojica). Že po dveh dneh smo se iz Santiaga v Čilu odpeljali z minibusom do Mendoze v Argentini, tam dobili dovoljenja za vstop v Nacionalni park Aconcagua, za katera smo plačali 200 dolarjev na osebo, naslednji dan pa smo že dvigovali prah na poti proti baznemu taboru. Pot se prične v Puentu del Incas na višini 2700 metrov blizu mejnega prehoda čez čilsko-argentinsko mejo, dolga pa je okoli 35 kilometrov, ki jih večina opravi v dnevu in pol. 25. januarja popoldne smo postavili šotore na Plazi de Mulas okoli 4300 metrov visoko. Okoli nas je bilo še kakšnih sto šotorov

in tabor je pravzaprav pisana internacionalna vas, kjer lahko slišite jezike z vseh koncev sveta. Ob našem prihodu je bilo na gori dovolj snega, ki je povzročal precej preglavic vsem, ki so se želeli povzpeti na vrh Aconcague. Vzponov čez južno steno in Poljski ledenik je bilo malo in bili so nevarni.

Z aklimatizacijo smo pričeli že dan po prihodu v bazo in se trije povzpeli do 5250 metrov, druga trojica pa dan kasneje do Nida de Condores na 5400 metrih, kjer je nekaj prvi tabor na poti do vrha. V naslednjih dneh smo postavili tam šotore in vsi prespali, večina se je povzpela še do naslednjega tabora – Berlin na 5830 metrih. Zaradi dobrega počutja sva se s Perkomo odločila, da že 30. januarja poskusiva proti vrhu, vendar se je najin poskus zaradi hudega mraza, ki je bil nekoliko začinjen še z vetrom, končal na Berlinu. Imela sva precej sreče, da sva jo odnesla brez ozeblin, a še dan, dva sva čutila mravljinice v prstih. Manj sreče so imeli nekateri, ki so jih pomrznjene ali z višinsko boleznijo s helikopterji vozili iz baze v dolino. Tako so en dan spravili navzdol kar osem gornikov. 28. januarja je tik pod vrhom Aconcague umrl Nemeč, odpovedalo mu je srce. Gora ni bila tako nedolžna, kot je bila videti.

Dvodnevni počitek v bazi je bil dobrodošel, čeprav sta bila to najlepša dneva in je kar nekaj ljudi osvojilo vrh. 2. februarja smo širje krenili na Nido de Condores, Fekonja in Župec pa sta se odločila, da gresta dan kasneje. Popoldanski oblaki so nam

Planinski vestnik na Aconcagui

delali nekaj skrbi, a bilo je mirno in ponoči se je zjasnilo. Dvajset minut čez četrto zjutraj sva s Perkom krenila navzgor, Rauter in Renčelj pa nekoliko kasneje. V uri in četrto sva bila na Berlinu. Bilo je sicer hladno, a še nekako vzdržno. Počasi sva dohitevala in prehitevala tiste, ki so odšli navzgor pred nama. Nekaj časa sva hodila z jugoslovansko odpravo, s katero smo se precej družili tudi v bazi, nad Independencio (6250 m) pa sva krenila počasi naprej. Spodaj je bilo snega izredno malo, ponekod je bil le ozek trak shojenega na poti, ponekod pa še tega ne. Pobralo ga je sonce v zadnjih dneh in odpihnil veter, ki pogosto pometa po pobočjih Aconcague. Nad Independencio so dereze na sredo škrtale samo še po beli podlagi. In sončna kroglja je počasi zlezla nad obzorje, kar je vsaj malo ublažilo mraz. Na začetku prečnice La gran travecia se je spet pričela senca. In veter, čeprav zmeren, je grizel do kosti. Pred nama se je vzpenjal Kolumbijec Lučo (Luis Munoz), ki sva ga v Canaleti počasi dohitevala. Spoznali smo se v bazi in bil je odlično pripravljen. Canaleta je najstrmejši del poti, nekakšna zelo široka grapa, kjer je včasih nevarno tudi padajoče kamenje. Ni se mi zdela nič posebnega, le skrbela sta me skalovje in malo snega. Nisem bil povsem prepričan, da bom tukaj smučal. Nad Canaletto pot poteka tik pod grebenom, s katerega lahko pogledaš v južno steno. Ob pol dvanajstih smo bili na vrhu. Rjavo skalovje, križ, na katerem osvajači puščajo vse mogoče, škatla s vpisno knjigo, prelep razgled ... Čestitke in trepljanje po utrujenih ramenih. Smučiči so prišli z menoj. In

kup zastavic sponzorjev. Tudi Planinski vestnik. Fotografiramo in zremo navzdol proti globokim dolinam. Po skoraj uri na vrhu pričnemo s sestopom. Takoj pod vrhom si pripnem smučiči in oddrsam mimo Dragana in ostalih jugoslovanskih alpinistov, ki se vzpenjajo še zadnje metre. Pod grebenom smučam po ozkem traku snega proti Canaleti. Tam je nekoliko boljše. Lahko naredim celo nekaj daljših zavojev. Srečamo Dušana in Mirka, ki se počasi bližata vrhu. Po čestitkah se odpeljem mimo nekaj presenečenih obrazov navzdol proti prečnici, kjer nato smučam naravnost do Nida de Condores. Nižje je sneg precej slab, zato se komaj privlečem do šotora, kjer sta že ostala člana naše ekipe. Čestitke in počitek, kmalu pride za menoj tudi Perko. Nadaljujemo pot proti bazi. Kljub težjemu nahrbtniku sedaj smučam precej lažje. Pod Nidom je nekoliko več snega, kasneje pa ulovim ozek žleb, ki se spušča proti bazi. Povsod samo kamenje, le samotni trak snega me pelje navzdol, na 4800 metrih pa imam dovolj in snamem smučiči. Preveč je lukenj in kamenja. Kmalu pijeva in jeva v bazi. Rauter in Renčelj sestopita naslednji dan, kakor tudi večina od tistih, ki so bili na vrhu ta dan.

Fekonja in Župec sta še isti dan odšla na Berlin, njen prvi poskus proti vrhu pa se je končal neuspešno. Naslednjič sta pomagala reševati z Independencie češkega gornika, ki je pomrznil. In čakala. Končno je tudi njima uspelo in 9. februarja sta oba stopila na vrh. Ostali smo medtem posedali v bazi in obiskali še sosednje vrhove. Vsi štirje smo se povzpeli na Cerro Bonete (5050 m), Rauter pa še na Cerro Catedral (5335 m). S kolumbijskim prijateljem sem odšel še v Morro del Catedral (višina vrha je nekaj čez 5000 m), kjer sva preplezala 500 metrov visoko smer v zahodni steni. Spodnji del je bil kombiniran (IV, 75 stopinj), zgoraj sneg (50/40 stopinj). S smučmi sem se nato spustil po smeri normalnega pristopa (50/40 stopinj, 400 m). Ker nam je zmanjkovalo hrane in plina, smo se 9. 2. odpravili v dolino in se srečali s preostalima dvema v Santiagu. Naš izkupiček je bil odličen. In vrnili smo se vsi živi in zdravi, kar je najpomembnejše. ●

Na gorskih čevljih vam bomo ugodno naredili nov gumijast (vibram) podplat. Čevljarstvo, Slovenska 30, Ljubljana. Telefon: 041-325-432

Ledna sedmica v Kanadi

Mesec dni ledenih slapov

Besedilo: Tine Marenče

Klemen Zupanc in Tine Marenče, oba Alpinistični odsek Kranj, sva bila na 40-dnevnem plezanju v kanadski zvezni državi Alberta. V 30 plezalnih dneh sva opravila 15 vzponov v zaledenelih slapovih. Vremenske razmere res niso bile najboljše – relativno visoke temperature za ta letni čas. Preplezala sva večino težjih slapov, ki so bili na tem območju v preplezljivem stanju.

Kot druga slovenska naveza sva preplezala slap z oceno 7R – Riptide (225 m, VI, 7R).

Po nekaj dneh privajanja na novo okolje sva začela. Že druga plezalska tura je bila precej resna. Splezala sva smer Replicant (145 m, V, 6+), ki se nahaja v neposredni bližini precej bolj znanega Terminatorja. Po še dveh plezalnih dneh na območju Stanley Glacier Trail (Nemesis, 160 m, VI, 6, in obračanje v Acid Howl, 320 m, V, 6+ X) sva zakorakala v najino največjo avanturo, Riptide (225 m, VI, 7R).

Riptide

Zaradi spleta okoliščin sva noč pred vzponom prespala kar v savni najbližjega hostla, in to zelo dobro. Zjutraj sva bila ob treh pod slapom, vsaj mislila sva, da sva pod njim. Vendar sva potem porabila vsaj še toliko za naju tako dragocenega časa za zadnjih 200-300 metrov dostopa (gazila sva do pasu). Ker v vznožju slapu nisva našla primernege ledu (zelo suh led, pomešan s sipkim snegom) za sidrišče, sva »posolirala« prvih 20-30 metrov do luknje sredi slapu. Tu sva potem naredila res dobro sidrišče. Klemen je iz luknje začel plezati po zelo

Slap Sorcerer (185 m, IV, 5), sveča v tretjem raztežaju (foto: Klemen Zupanc)

svečkasti 20-metrski vertikalni sveči. V njej ni nič zavrta, saj bi le porabil moč v prazno (svedri ne bi držali, pa še sveča mu je počila). Ko je preplezal prvih 20 metrov, pa se je vrv kar ustavila. Tudi po minuto se ni premaknila nikamor, le pršni plazo-

vi, ki so naju spremljali cel dan, in ledni podori, ki jih je povzročal Klemen, so izmenično leteli preko mojega »zavetišča«. Po 2-3 urah sva se s »cukanjem« vrvi sporazumela, da sem na vrsti jaz. V prvih 20 metrih sem cepine samo zatikal, ko pa sem prišel na vrh sveče, sem videl, zakaj je Klemen plezal tako počasi – led je bil zelo krhek in pomešan s sipkim snegom. Klemen je skopal kar cel rov. To je bilo psihično in tehnično res zahtevno plezanje, vendar ne vertikalno. Kar mrazilo me je, ko sem ob pobiranju nameščenih varoval ugotavljal, da večina sploh ne bi zdržala padca. Največji šok pa sem doživel, ko sem priplezal do Klemena, polvišeče sidrišče je imel narejeno na slabem lednem vijaku in na dveh cepinih.

Naslednji raztežaj je plezal kar z mojima cepinoma. Prvih nekaj metrov je bilo najtežavnejših, saj sidrišče verjetno ne bi preneslo Klemenovega padca, no, pa naju je po 10 metrih rešil sveder prvopristopnikov. Naprej je bil tudi led nekoliko boljši, tako da je bilo tretje sidrišče še kar solidno. Potem sva preplezala še zadnji raztežaj, jaz sem ga plezal ponoči. Za veselje ni bilo vzroka, saj naju je čakal naporen sestop. Kaj vse lahko človek doživi v komaj 200 metrov dolgi smeri. Imela sva le eno čelno svetilko, s katero se je Klemen trikrat ob vrvi spustil v globino, in preteklo je veliko časa, da sem se potem v čisti temi za njim spustil še jaz (res je bilo težko najti dober led za »abalake«). Ko sva bila končno pod slapom, sva kar tekla po globokem snegu, čez skalni stopnji pa sva si pomagala z vrvo. Na najino srečo so snežni plazovi in seraki ta dan mirovali. Sledil je počasen sestop in po 20 urah sva bila zopet pri avtu.

French Reality

Pred odhodom v Kanado sva si želela preplezati tudi kakšen daljši slap ali kakšno daljšo zimsko smer. Razmere v Kanadi pa so naju pozneje prisilile, da sva to misel opustila. Preplezala sva samo en daljši slap, Polar Circus (700 m, V, 5), pa še tega v zelo slabem stanju. Imela sva nekaj takih akrobacij, da sva se resno zamislila, zakaj plezava tako na meji v tako lahkih raztežajih. Nato sva preplezala nekaj lažjih smeri, štiri tudi v znani Weeping Wall. Potem sva spet plezala na območju Stanley Glacier Trail. Preplezala sva French Reality (145

Slap French Reality (145 m, V, 6+), drytooling v drugem raztežaju (foto: Tine Marenče)

m, V, 6+, M5). Po prvem lažjem raztežaju naju je pričakal resen »drytooling« raztežaj (M5), v katerem je moral Klemen sam namestiti vsa varovala. Sledilo je 60 metrov zelo tehničnega lednega plezanja, led je bil skoraj povsod vertikalni, ponekod pa celo previsen. Kar pošteno naju je navilo, da sva ga premagala. Do vrha sva potem preplezala še krajši položnejši raztežaj. Kot da ne bi imela še dovolj, sva s seboj imela še video kamero in večino plezanja tudi posnela.

Ghost River

In še zadnja velika avantura. Za dva dneva sva se z dvema novima prijateljema odpravila v rezervat Ghost River. Tu sva preživela dva naporna, vendar lepa plezalna dneva (obsežni gozdovi, divjina, lepi hribi, prečudoviti sončni in lunini vzhodi in zahodi, številni zvezdni utrinki in mogočna slapova, ki kraljujeta vsak svoji dolini) in dve zopni mrzli noči. Prvi dan sva splezala slap Hydrophobia (150 m, V, 5+), naslednji dan pa še slap Sorcerer (185 m, IV, 5). Led je bil v obeh podoben, suh in ponekod zelo tanek. Prav lepo bi se bilo še kdaj vrniti v Alberto, vendar poleti, s plezalkami in magnezijem, in preplezati kakšno lepo skalno smer.

Zahvaljujemo se sponzorjem: Kama Tabor sportu, trgovini Žida, Dia studiu in Elektru Gorenske. ○

Odmev

Da bi se ljudje lahko odgovorno odločali, morajo imeti na razpolago čim več kakovostnih informacij. Zato bo o primarnosti izraza planina, planinec v pomenu visokih in golih vzpetin nad zemeljsko površino in tistih, ki tam delujejo, in sekundarnosti izraza gora, gornik za iste reči verjetno še kdo kaj napisal, ki te reči bolje pozna in obvlada. Tu samo malo »začimb« v gorniško-planinsko žlobodro.

Gorniška

Po lepi gorski dolini je prihajal gorski stražar, ki je bil tudi čuvaj narodnega parka. Bil je resnični **gornik**¹, saj je ljubil gore in je svoj poklic opravljal z dušo in s srcem. V obraz mu je pihljaj hladen **gornik**², ko je srečal svojega prijatelja **gornika**³, ki se je svojih vojaških veščin bojevanja v gorah naučil v gorski šoli. Po pozdravu ga je vprašal, kam je namenjen. »Tja za rob, da bom nabral nekaj listov **gornika**⁴ za čaj, za katerega me je zaprosil moj prijatelj, Janez, štajerski **gornik**⁵. V svojem vinogradu, v goricah, pač ne goji te rastline.«

Planinska – odlomek iz Župančičeve pesmi »Z vlakom«

Beži ... vse beži ... Le v dalji **planine!**
 Tam zemlja je naša zakipela,
 zahrepenela, v nebo je hotela,
 v višino pognala se kot val,
 a v naletu pod zvezdami val je obstal ...
 Tako strmi zdaj snedi višine
 okameneli zanos domovine:
 bleste se v daljavi razdrti grebeni,
 nad njimi, glej, zvezde, čuječni planini:
 ko spi naša zemlja, le one nad njo
 skrbe z menoj, bede nad nočjo ...
 In glej: **planine** in zvezde gredo z menoj,

Vse drugo gubi se za mano v pokoj.
 Z menoj, ve zvezde, z menoj, ve **planine!**

Razšini, raztegni se, krog domovine,
 razpni se kot morje
 v brezbrežno obzorje,
 dom moj!

Kamor stopi mi noga – na tvojih sem tleh,

kamor nese me jadro – na tvojih valeh,

kamor hoče srce – pri svojih ljudeh ...

Pa brez zamere, za vse je v hribih dovolj prostora, če so le dovolj strpni. Kdor hoče biti gornik, naj le bo. Le planincev in alpinistov in drugih naj ne prekrščuje.

(Bojan Pollak)

Moteči helikopterji

Že leta, če pomislim, pravzaprav vedno zadnje čase se mi dogaja, da se mi tura po stranskih poteh Triglavskega pogorja 'sfiži'. Pa ne zaradi vremena ali kakih nepredvidenih neveščnosti, ampak zaradi hrupa, ki ga okrog Velske doline povzročajo vojaški in policijski helikopterji. Neznosno hrupnim preletom ni in ni konca. Ali res lahko ti ustanovi, pa še zasebni letalci, ki kdaj pa kdaj še malo tresčijo v ruševje, kar preletavajo naše vrhove in se požvižgajo na dejstvo, da s tem uničujejo najpomembnejšo dimenzijo našega pogorja (in samega TNP), **mir**. Kadar gre za reševanje, jasno, hvala bogu, da jih imamo, ampak prišel bo čas, ko bodo vsi začeli razmišljati, da bo treba začeti planinske kočice in domove oskrbovati spet z mulami in skromneje. Tako bi tudi v Trenti ali v Krmu kak kmet, če je še kje, kaj zaslužil ... Če v PZS ali drugod obstaja kak pobuda v tej smeri, se ji goreče pridruжим!

Ali se dejavno gorniki v PZS in okrog Planinskega vestnika čutijo zavezane, da bi dejavno nadzirali, kaj se dogaja v Triglavskem narodnem parku? Meni se zdi, da bi se morali, saj sem mnenja, da ravnamo z njim kot svinja z mehomo! Ne bom se spuščal v razprave o različnih varstvenih režimih, a zdrava

pamet mi pove, da tu marsikaj ni v redu. Krave se ne smejo več pasti v gozdu, lastniki počitniških hišic – ki imajo, mimogrede, vsi ekološki odnos do narave v parku, saj drugače ne bi tam vztrajali – ne smejo postaviti niti drvarnice niti ne smejo s psom na sprehod zadnje čase – vse v smislu brezprizivnega diktata uprave TNP, »udri po revežu«. Ampak ko pa kak dobri stari funkcionar kontinuitete hoče asfalt do svoje brunarice, ga že imamo! Ko se spet kak dobrosedeči »nekdo« spomni mednarodnega športnega dogodka na Pokljuki, takoj z buldožerji preorjemo avtoceste skozi zaščiteni gozd, takoj dobijo lokacijska in gradbena dovoljenja za nove objekte! V Srednji vasi se nato pojavi podjetnež, ki posoja snežne skuterje in jih na Pokljuko tudi pripelje: sledijo divje vožnje sredi noči po gozdnih cestah in brezpotjih zasneženih gozdov, ki so kot vojaška invazija! No, če ta ne bo izgubil licence za opravljanje kakršnekoli turistične dejavnosti v Sloveniji, ne verjamem v nič več ...

Potem pa turistizirajo prihod novega leta sredi zaščitene gozdov s petardami, raketami, bombami, granatami, vsaj sliši se tako v gozdu, ki pok ojača zaradi znanih akustičnih lastnosti visokogorske resonančne smreke, ki je ne znamo več ceniti. In ni nikogar, ki bi tej družini povedal, da to ne spada v narodni park (in sploh nikamor), da divjad trpi, še posebej ptiči ...

Kako dolgo še bo Slovenija polna neverjetno dobrih zakonov in uredb, ki jih nihče ne izvaja in ne nadzira, če mu zaradi njih ravno ne kapljajo cekini v žep? Kako dolgo bomo še »balkanska dolina zaplankana šentflorjanska«?

Naj zaključim z besedami pokojnega Boža Wagnerja, kdo se ga spominja, ki mi je pred dolgimi leti dejal: »Če bi imeli svojo državo, z zlatom bi imeli ceste tlakovane!« Ga bomo, znamenitega oskrbnika, trenerja, osebnost, v njegovi veri v samostojno domovino postavili na laž?

(Matevž Smerkol)

¹ gornik = planinec, alpinist (knjižno), človek, ki veliko hodi po gorah

² gornik = veten, ki piha z gora

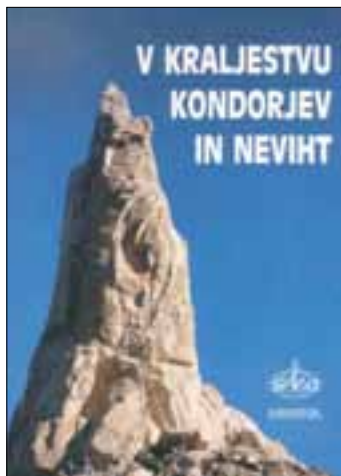
³ gornik = vojak, ki je izurjen za bojevanje v gorah (novi)

⁴ gornik = rastlina, vedno zeleni gornik (plazeči se grmiček, *Arctostaphylos uva ursi* – za čaj ursi)

⁵ gornik = vinogradnik (zastarelo)

Glas iz dežele viharjev

V kraljestvu kondorjev in neviht, uredil Marijan Eiletz, Slovenska kulturna akcija, Buenos Aires in Mohorjeva družba, Celje, 2001

Več kot pol stoletja je minilo, odkar so, daleč od svoje domovine, v Argentini, v Bariločah takratni »šumski bratje«, slovenski izseljenski zanesenjaki, ustanovili svoje planinsko društvo. Povojni čas, nekatere že predvojna revščina, je pot zanesla v neznan kraj – toda, vajeni pokrajine svoje domovine, so poiskali gore in sneg. In tako se je močna skupina naselila v Bariločah. Začeli so zahajati na bližnje vrhove, vse višje in dlje, smučati in plezati preko najdrznejših sten, prečiti brezkončne ledenike Celinskega ledu, se zaganjati v mogočne stolpe Patagonije. Razmere, v katerih so opravili prve vzpone, so bile skromne – ko sta Dinko Bertonecelj in France Jerman leta 1952 preplezala slavni Slovenski zvonik (Campanile Esloveno, do takrat je veljal za »nepremagljivega«), sta porabila le par klinov. Prvi zares odmeven vzpon pa je bil osvojitve vrha San Valentín, najvišje patagonske gore, ki iz Celinskega ledu sega preko štiri tisoč metrov visoko. Nanj sta stopila Dinko Bertonecelj in Tonček Pangerc, ki ga je žal kasneje v po-

gorju Paine zasul znežni plaz. Z novo generacijo alpinistov, v kateri sta posebej odmevna brata Skvarča, so se začele številne uspešne odprave na t. i. Celinski led oziroma v osrčje Južnega patagonskega ledu, tudi rojaki iz Buenos Airesa so tako, četudi daleč od gora, zahajali na argentinski jug in zahod.

Knjiga V kraljestvu kondorjev in neviht je izjemno obsežna, preko štiristo strani velikega Formata, tako da zajema resnično velik del dogajanja preteklih petdesetih let. Gradivo, ki je urejeno kronološko, je večinoma povzeto iz objav v Zborniku Svobodne Slovenije in nekaterih drugih izseljenskih izdaj. Med članki je nekaj Fotografskega gradiva, ki je predvsem dokumentarnega značaja, barvna priloga na začetku knjige pa gradivo še lepo dopolni. Bralec pa žal nekoliko pogreša zemljevidov – le en samcat, pa še ta dokaj majhen, je objavljen v knjigi, kar za nepoznavalca predstavlja precejšnjo težavo. Območje je izjemo obsežno, gorá brez števila, nekoliko v pomoč je sicer satelitski posnetek Južnega patagonskega ledu. Toda prav gotovo je kdo od teh obiskovalcev belih, vetrovnih Kordiljer vrisal svoje poti tudi na zemljevid. Škoda – za nas, ki smo preko deset tisoč kilometrov stran, bi inFormacija, kje kaj je, resnično pomenila pomemben drobec v celotni sliki slovenskega dogajanja v Argentini.

Kako knjigo brati? Najbolj pogumni se je bodo lotili kar od začetka, glede na naslove pa si seveda lahko bralec izbere katerokoli poglavje – gre za zaključene zgodbe, poročila, prispevke, tudi literarno navdahnjena razmišljanja, ki so samostojno izhajali v prej omenjenih izdajah. Na koncu je dodan še pregled pomebnejših vzponov. V vsakem primeru pa bo bralec začutil, kako so bili ti ljudje, daleč od rodne zemlje, povezani med seboj, kako tudi domovine niso pozabili. In vsakem koraku so poudarjali slovenstvo, splezali Slovenski zvonik, zgradili Slovensko pot, Slovensko kočó. Na novo osvojene vrhove

so poimenovali po preminulih prijateljih, soplezalcih. V kraljestvu kondorjev in neviht, orkanskih belih viharjev, ki so dnevno prihrumeli s Pacifika, so se žal dogajale tudi nesreče ...

Knjiga je posvečena dr. Vojku Arku (umrl leta 2000), duši vsega »andinističnega« dogajanja v Bariločah, vestnemu kronistu, organizatorju, ne nazadnje pisatelju, saj je večče vrtel pero in lepo zabeležil mnoge dogodke. Brez njega bi velik del zgodovine naših izseljencev lahko kaj hitro utonil v pozabo. Doktor, kot so mu rekli, pa je zapisoval, spodbujal k pisanju tudi tiste, ki sta jim vrv in cepin v rokah bila bolj domača kot pero, popravljal in pilil, da je tudi na papirju ostalo nekaj za naslednje generacije. Želel si je, da bi ob petdesetletnici bariloškega SPD izšel zbornik – ni ga dočkal, je pa zato zdaj izšla knjiga, ki v marsičem presega želeni zbornik.

V Sloveniji o dogajanju v Argentini dolga leta nismo vedeli niti nismo smeli vedeti kaj dosti. Po skrivnih poteh je do nekaterih prišla že leta 1956 izdana knjiga Dhau-lagiri, kjer Dinko Bertonecelj, najboljši slovenski argentinski alpinist tistega časa, popisuje svojo udeležbo na himalajski odpravi – bil je prvi slovenski himalajec. Nekaj inFormacij je prihajalo prek družinskih vezi, precej let kasneje, ko so bila huda vojna in povojna leta že nekoliko bolj oddaljena, je tudi rodna domovina o teh ljudeh izvedela nekaj več. Dr. Vojko Arko je redno pošiljal sporočila našemu kronistu Franciju Savencu, tudi Planinski vestnik je priobčil nekatere vesti, po osamosvojitvi Slovenije tudi nekoliko bolj obširno in pogosto.

V kraljestvu kondorjev in neviht je tako preko petdeset let, vzporedno z dogajanjem doma, v Sloveniji, nizala uspehe, predvsem seveda v Andih, skupina navdušencev, ki so iz ljubezni do gora v mnogih podvigih dosegali visoko raven tudi v svetovnem smislu. Ne nazadnje so argentinski Slovenci prispevali dva člana v argentinske odprave v Himalajo (Dinko Bertonecelj, Dhau-lagiri, in Jurje Skvarča, Everest). Tudi kasnejše

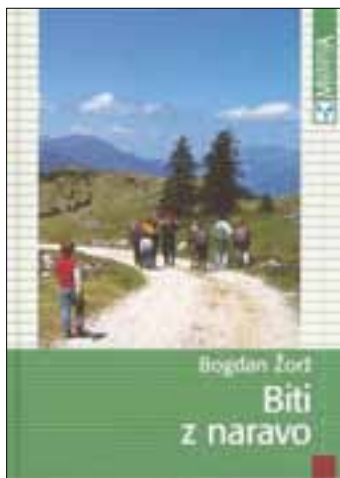
generacije so ostale zveste usmeritvi svojih očetov, o čemer najbolje priča Monika Kambič, rojena v Argentini, v zadnjih letih nekajkrat najboljša slovenska alpinistka.

Velika knjiga (tudi po Formatu) je tako končno zajela pomembne dogodke v polstoletni zgodovini »andinizma«, v katero so se dostojno zapisali tudi sinovi slovenske zemlje, živeči v njihovem vzhodu. »Bariloški čudež« je lep zgled, kako navdušenje, dobra volja in sodelovanje prinesejo bogate sadove.

Marjan Bradeško

Biti z naravo

Bogdan Žorž, **Biti z naravo**, Mohorjeva družba, 2001.

Bit(i) je bistvo, je vsebina in je narava. Bit planinstva, gorništvu in alpinizmu je vsekakor narava. Če smo zanjo usposobljeni in če jo želimo spoznati takšno, kot je, in ne takšne, kot si jo zamišljamo. »Iz medsebojne bližine sva zrla v daljino kraljestvo kamnite lepote, v pobočja miru in tišine ...« (Betka Vrbovšek, Pot). Pobočja so najzahtevnejši del gore: vzhodje je prijazno, saj tam spočitati začujemo in radostni končujemo, vrh pa je tako ali tako vrh–unec. Vmes, med vzhodom–vrhom–vzhodom pa je uživaško garanje. Zgodba, ki jo doživljamo na vsa-

ki turi, se odvija tudi v vsakodnevnom življenju. In to dogajanje, zlasti pobočnih zgodb, je zapisal Bogdan Žorž, diplomirani univerzitetni psiholog, ki ga v planinski organizaciji poznamo kot predavatelja teme Psihologija vodenja za vodnike Planinske zveze Slovenije.

Po velikosti drobna knjižica je, tako kot vsak sodoben nahrbtnik, sestavljena iz vsaj dveh delov (številčnejše dodatke bo vsakdo odkrival sam!). K hrbitišču in v osi težišča sodi prvi del, ki ga predstavljata poglavji **Človek in Narava – človekova učiteljica**, prijateljica, zdraviteljica in duhovna vodnica, na dno, kjer je praktičen predalnik, pa različne tehnike in vaje, ki skušajo razložiti vez med človekom in naravo. Vez pa rabi pritrdišče in verjame, da bodo to starši, stari starši, prijatelji, mentorji planinskih skupin in vodniki Planinske zveze Slovenije. Knjiga bo zaradi že utrte Cornellove uporabnosti postala spremljevalka in vodnica marsikaterega vrtca, šole in mladinskega odseka.

In katere so tiste vaje, ki življenjska pobočja spreminjajo v drobne vrhunce in vzhodne radosti? Najprej je opisana vaja z naslovom **Kaj vidiš?** (poveča otroško zanimanje za vse, kar lahko v naravi vidijo), zatem **Kaj slišiš?**, sledijo pa **Pesem stopinj** (vaja ubranosti), **Razgled** (za vzpodbujanje zavesti, kako je napor za človeka nekaj koristnega in da smo za vsak smiselni napor nagrajeni), **Pogled z višine** (pogoda dojeti, kaj v resnici pomeni, kadar poudarjamo človekovo majhnost), **Voda** (meditativna vaja o spoštovanju človekove osebnosti), **Storž** (za vzpodbujanje razmišljanja in vodenja pogovora ob preprosti temi), **Prijateljstvo** (za spoznavanje izkušnje pravega prijateljstva), **Sloga** (vaja sporazumevanja), **Noč ima svojo moč**, **Strah**, **Slepa steza** (vaja pristnega stika z naravo in utrjevanja življenjskih izkušenj), **Stena** (za iskanje stika s samim seboj) in **Skriti koticček** (za poglobljeno doživljanje narave).

Vaje so opremljene z napotki in komentarji. Rezultati v obliki doži-

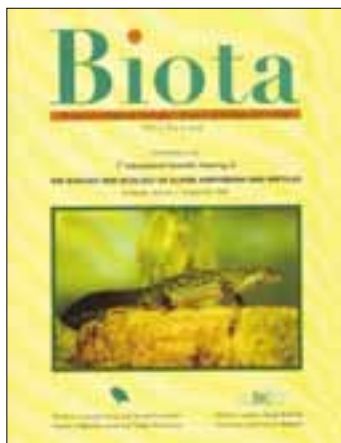
vetij pa so tako ali tako avtorsko delo – zaščiteno z vsakokratnim odhodom v naravo. Vaje zelo izdatno vsebinsko dopolnjujejo pesmi Betke Vrbovšek (Prostor pod soncem, Oblaki, Vrtnica, Travnica, Razvalina, Kalužnice, Dež, Pot, Cvetoče drevo, Macesna, Otroci, Drevo, Labod in Skala) in drugih avtorjev, pa tudi odlomki proznih besedil, ki poskrbijo za sceno prostora. Za njen opis si bomo izposodili utrinek iz intervjuja Nele Malečkar z Meto Hočevnar v marčevskem Ampaku, ki je svoj (in tudi naši!) prostor opisala kot »prostor sprave in zavetja, prostor miru, ki ima pravo ozračje, da lahko izjemno dobro razmišljaš, kjer ti misel hitreje teče. Ta prostor te vzpodbuja in ti omogoča, da sam sebe definiraš in ti dokaz, da se je nekaj zgodilo. Zaradi prostora verjameš dogodku.« K resničnosti pa seveda prispevajo tudi pomenljive Fotografije Janka Jeromna, Otona Naglosta in Alenke Veber.

Humanizacija planinstva, kot to imenuje mag. Franjo Krpač, je v alpski Sloveniji na predvečer mednarodnega leta gora dobila nov izziv. Naj bo ta izziv tak, da bo dosegljiv vsem nam na vsakem koraku. Še zlasti pa otrokom, mladostnikom in mladim, ki svojo pot in bit pogumno iščejo.

Borut Peršolja

Dvoživke in plazilci v očeh znanosti

Prva številka lanskega letnika (2, 2001) Biote, revije za biologijo in ekologijo, ki jo izdajata Društvo za proučevanje ptic in varstvo narave ter Društvo varuhov okolja Radovič, prinaša deset prispevkov s 1. mednarodnega znanstvenega srečanja o biologiji in ekologiji gorskih dvoživk in plazilcev, ki je bilo že septembra 2000 v Nazarijah. Sodelovali so poznavalci življenja teh pogosto po nepotrebnem zastopanih gorskih živali iz številnih evropskih držav, pa tudi iz ZDA. Zanimivi so članki o višinski razporedi-

tvi vrst dvoživk ali plazilcev v avstrijskih Alpah ali v gorovju Retezat v Romuniji, veliko je Favništičnih podatkov iz Severnih apneniških Alp, zanimivih tudi za našo, južno stran Alp. Spoznamo ameriške izkušnje s proučevanjem ekologije gorskih dvoživk, seznanimo se tudi s sistemom upravljanja njihovih populacij. Predstavljene so še ekološke in populacijske študije o posameznih vrstah. V reviji ni zaslediti prispevkov domačih avtorjev, čeprav v naših gorah živi pisana paleta dvoživk in plazilcev, ki pa so, žal, v mnogih primerih ogroženi zaradi splošnega onesnaževanja okolja, zakisanja tal in voda, povečanega UV-sevanja, pa tudi zaradi opuščanja gorske paše (izginjajo mlake) in vnašanja ribjih vrst v naša visokogorska jezera. V zagovor lahko povemo, da so domači avtorji nekaj tega predstavili na srečanju, vendar njihovi prispevki še niso našli poti na strani Biote. Nekaj značilnih ali ogroženih vrst bodo v naslednjih številkah Planinskega vestnika predstavili razni strokovnjaki v okviru nove rubrike Gorska žival meseca.

Na kratko pa vas lahko opozorimo še na drugo lansko številko, kjer med številnimi članki z vseh koncev sveta najdemo tudi take, ki so zanimivi za raziskovalce naših gora. Jože Svetličič in Milan Ogrin – slednji je tudi glavni in odgovorni urednik revije – predstavita pojavljanje malega skovika, naše naj-

manjše sove, v Savinjskih Alpah. Avtorji iz sosednje Italije pa so v sredozemskem okolju proučili prehranjevalne navade male uharice v odvisnosti od nadmorske višine.

Igor Maher

50 let CIPRE

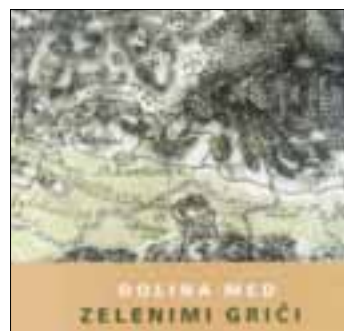
Pomembnemu jubileju CIPRE, Mednarodne komisije za varstvo Alp, je posvečena 64. številka njenega biltena, ki nosi datum Februar 2002. Prinaša spomine na čas po drugi svetovni vojni, ko je bilo skoraj grešno razmišljati o varovanju narave, o zoperstavljanju idejam o razvoju, ki bi za seboj puščal le opustošenje. Le posamezniki so prepoznali škodljivost takega početja in se 5. maja 1952 združili v mednarodno organizacijo. V petih desetletjih delovanja se je organizacija, katere prvi cilj je bil le ohranjanje narave, prelevila v močno in vplivno skupnost nacionalnih odborov z več kot sto članicami (med njimi je tudi Planinska zveza Slovenije, ki je leta 1985 sodelovala pri ustanovitvi CIPRE – Slovenije) v vseh alpskih predstaviteljev tem, ki so jim posvečali največ pozornosti v svojem delovanju, zavzema obsežen del biltena, največ pa o značaju sprememb v tem času pove naslov enega od člankov: Od zaščitnikov encijana do regionalnih strategov. Pri delovanju CIPRE ne moremo mimo Alpske konvencije, ki je vsekakor najpomembnejši »otrok te številne alpske družine«. Seveda se je ta družina tudi po organizacijski plati

spreminjala in prilagajala političnim in splošnim družbenim trendom, kar se nenazadnje kaže v priznanju slovenščine za enega od štirih uradnih jezikov CIPRE leta 1992.

Igor Maher

Dolina med zelenimi griči

Ida Intihar, Turistično društvo Horjul, junij 2001

Značilno za pred kratkim nastale občine je še posebej povečano iskanje identitete, korenin, zavedanje porekla. Tako je tudi občina Horjul, pred vrati Ljubljane, svojo podobo postavila v ličen vodnik z naslovom Dolina med zelenimi griči. Posebej zeleni so griči na severni strani občine, od Kožljeka preko Korene do sv. Urha, med Zaklancem in Podolnico. Zanimivih krajev je mnogo, tudi v nedrja zemlje je mogoče pokukati, za planince bo verjetno najbolj zanimiv popis Korene, saj je to eno najrazglednejših slemen, kar jih premore zahodni konec Ljubljane. Samotne vasi, kot je Samotorica (zgovorno ime), kar vabijo ljubitelje samote in narave, prenočiti je tudi mogoče, denimo Pri Hlipč, lakote in žeje pa popotnik tudi ne bo trpel, saj sta denimo na Koreni kar dve kmetiji, kjer se je mogoče okrepčati (Pr` Janš in Pri Lenartu). Ida Intihar, ki je vodniček »spravila skupaj«, je poučevala v osnovni šoli v Horjulu. Lepo, da je v vodniček vključila izsledke razisko-

valnih nalog svojih učencev, manjka pa vendarle še nekoliko uredniškega dela. Kar škoda, da občinam oziroma društvom v hitenju po čimprejšnji pojavitvi v tisku zmanjka časa za tiste končne dodelave (enako se je zgodilo z vodničkom sosednje občine Dobrova – Polhov Gradec), vključno z lektorskimi. Tudi uvod je nekoliko neroden, nepoznavalcu teh krajev pove premalo. Kljub vsemu pa je hvalevredno, da nekdo poskuša zapisati marsikaj, kar bi sicer za vedno iginilo v pozabo – stare običaje, ljudske pesmi, zanimivo arhitekturno dediščino ipd. Vodniček bo prišel prav vsakomur, ki se bo potepal po horjulski dolini in po njenih obronkih, seveda pa brez zemljevida ne bo šlo – v vodniku ga žal ni, je pa kopija stare karte na sami naslovnici.

Marjan Bradeško

Gams na dopisnici

Pošta Slovenije je v lanskem letu izdala in dala v prodajo (za 140 SIT) ilustrirano dopisnico, na kateri je na mestu znamke in na levem delu prednje strani upodobljen gams (*Rupicapra rupicapra*), ki je ena od najznačilnejših visokogorskih vrst divjadi osrednjih evropskih Alp, pa tudi Karpatov, Dinardov in Pirenejskega polotoka. Risba na dopisnici je delo Jurija Mikuletiča. Dopisnica je posvečena 48. generalni skupščini Mednarodnega sveta za lovstvo in ohranitev divjadi (CIC), ki jo je v Portorožu organizirala Lovska zveza Slovenije.

Ciril Velkovrh

Novo učno gradivo o Alpah

Švicarsko nacionalno predstavništvo Sklada za varstvo narave (WWF Švica) je lani pripravilo zanimivo publikacijo z naslovom *Alpe* in podnaslovom *Trajnostna raba osrednje obrobne regije v Evropi – učno gradivo Svetovnega sklada za varstvo narave (WWF)*. Največ sta

se pri nastajanju trudili avtorici besedila, Franziska Wütrich in Isabella Bustelli. Namen učnega gradiva je spodbuditi šolsko mladino ter njihove učitelje, da bi se bolje seznanili z Alpami, hkrati pa izdelali načrte in pripravili predloge, kako bi lahko vsak posameznik prispeval k ohranitvi in varstvu tega prečudovitega življenjskega, bivalnega in sprostitvenega prostora v vsej njegovi enkratni raznolikosti. Zasnovano je tako, da ga uporabljajo predvsem pri pouku v šolah v alpskem prostoru, pa tudi izven njega. Je nekakšen vodnik, ki nas popelje skozi Alpe kot življenjski prostor, nas opozori na ogrožanje tega prostora, nas seznanja z vlogo ljudi v njem in predlaga ukrepe, s katerimi lahko doprinesemo k izboljšanju stanja. Vsa poglavja so opremljena še z didaktičnimi podatki ter s spiskom uporabne literature in spletnih naslovov, kar bo koristilo učiteljem pri pripravi učnih ur. Za Slovenijo je učno gradivo še posebej zanimivo, ker je nem-

ški izvirnik preveden še v ostale glavne jezike alpskega prostora, v Francoščino, italijanščino in tudi slovenščino. Ob pomoči Ministrstva za šolstvo, znanost in šport bodo učno gradivo prejele vse šole v alpskem območju, čeprav bi ga s pridom uporabljale tudi šole drugod po Sloveniji, pa planinska društva in druge nevladne organizacije, ki se ukvarjajo z okoljsko vzgojo.

Igor Maher

Izčrpano o odpravi v Tien Šan

O lanski alpinistični odpravi v Tien Šan pod vodstvom Iztoka Tomazina smo v Planinskem vestniku že poročali. Tokrat bi vas radi opozorili na predstavitev odprave, kot jo je videl njen član Andrej Prinčič (AO Kranj) in jo v treh delih zapisal na straneh Škrjančka, glasila Skupine Telekom Slovenije. V lanski novembrski številki je opisal svojo alpinistično pot do odprave in začetni del same odprave, predvsem vtise iz Alma-Ata. V decembrski številki je sledila pot iz Kazahstana v Kirgizistan, do izhodišča za vzpon v Akkolu, od koder jih je helikopter odpeljal v osrčje Tien Šana ali po naše Nebeškega gorovja. Prva letošnja številka pa nas popelje na strma pobočja Khan Tengrija (Gospodar neba), katerega vrh pa Prinčiču žal ni uspelo doseči.

Igor Maher

Martina Čufar tudi v Sokolu

Martino Čufar in njene dosežke v športnem plezanju smo večkrat predstavili na straneh Planinskega vestnika, tokrat pa so jo s pogovorom približali tudi bralcem Sokola, revije za šport in prosti čas. V februarški številki najde-

mo še marsikaj zanimivega za planince, čeprav je večina vsebine že tradicionalno bolj pogodu kolesarjem. Od splošnih nasvetov o treningu, še posebej hrbtnih mišic, se lahko preselimo še k nazorni predstavitvi ustavljanja zdrsa s cepinom, katerega obvladovanje je še kako dobrodošlo v zimskih gorah. Na to se navezuje še predstavitev opreme za zimske ture, oboje izpod peresa Draga Metljaka. Poznavanje »točke za milijon dolarjev« pa bo koristilo vsem, ne le planincem.

Igor Maher

Obvestilo dopisnikom

V rubriki Kratke novice objavljamo kratke prispevke o dogodkih v društvih, meddruštvenih odborih ali v zvezi, lahko pa tudi izven planinske organizacije, če so dogodki povezani s planinstvom in gorami. Zaradi prostorskih omejitev in velikega števila pomembnih dogodkov se moramo pri poročanju omejiti na najnujnejše podatke (kraj in čas dogajanja, število udeležencev, namen in podobno), ki bodo čez leta pomembni za planinske kroniste. Dopisnike zato prosimo, da dolžino svojih prispevkov omejijo na 1000-1500 znakov, uredništvo pa si pridružuje pravico, da predolge prispevke po potrebi skrajša. Lahko nam posredujete samo osnovne podatke o dogodku, ki jih bo nato uredništvo povežalo v besedilo za objavo. Veseli bomo tudi poslanih Fotografij, bodisi v papirnati ali digitalni obliki.

Uredništvo PV

Obvestilo

Knjžnica PZS posluje vsak ponedeljek med 17. in 19. uro v 1. nadstropju PZS, Dvoržakova 9, Ljubljana.

Tone Škarja – 65 uspešnih let

Letos je že minilo 65 let, odkar je pod Kamniškimi planinami, v Mengšu, privekal na svet Tone. Naj bo tole samo skromen poskus orisa delčka njegovega velikega dela in prispevka za planinstvo, predvsem v tistem delu, ki mu pravimo alpinizem.

»Dolge noge, suh' telo, špegle nosi – kdo je to?« je pred leti neko zapisal v prvo vpisno knjigo v Kemperletovem bivaku na Velikih podih. In zraven je zapisal tudi odgovor – Tone Škarja. Vendar naj ne bi bilo telo tisto, ki bi označevalo človeka, ampak njegovo delo. In slednjega je pri Tonetu ogromno, v skladu z vodilom: »Ne prosite za naloge, ki bi ustrezale vašim močem, ampak prosite za moč, da boste lahko opravili svoje naloge.« Odkar je začel še v srednji šoli hoditi v hribe, jih ni nikoli več zapustil za dalj časa in še sedaj ga pravzaprav vedno bolj privlačijo. V svoji knjigi Stene mojega življenja je Kosca in mene sicer »obtožil«, da sva ga spet zvalila v hribe, vendar ta obtožba ni v slabem pomenu – ni težko prepričati žabe, da skoči v vodo. Kakor je bila ta ljubezen v mladosti spontana, čisto emocionalna, nezavedna, je v poznejših letih postala in ostala resna, zrela,

zavedna, racionalna. Še vedno je aktivni član kamniškega alpinističnega odseka, ki mu je ostal zvest, odkar se je včlanil vanj davnega leta 1956. Kot nemdomno v tistem času najboljši kamniški alpinist je prevzel vodstvo odseka kar za 10 let ter nato še prav toliko časa uspešno vodil postajo GRS Kamnik, ki je takrat predstavljala idealno povezavo med alpinizmom in reševalnim delom. V ta čas spada tudi postavitve bivaka Pavla Kemperleta na Velikih podih (1973). Še dalj časa pa je deloval tudi v upravnem odboru PD Kamnik.

Njegovo začetno obdobje udejstvovanja v alpinizmu pomeni poleg zelo kakovostnih kopnih vzponov predvsem doma tudi kakovostni preskok slovenskega alpinizma v lednem plezanju. Preveč prostora bi zahtevalo, če bi hotel samo naštetiti vse, kar je kakovostnega preplezal tudi v Franciji in to v času, ko je bil obisk Chamonixa bistveno bolj zapleten kot pa danes obisk Himalaje ali Patagonije.

Vsi ti njegovi vzponi so bili vstopnica za obisk Kavkaza leta 1964 (preplezal Križ Užbe) in nato leta 1965 članstvo v II. JAHO, kjer je pomagal odkriti pot na dotlej še neosvojeni vrh 7902 m visokega Kangbačna. Toda vzpona na vrh ni smel poskusiti. Vendar ga je Himalaja tako prevzela, da se je tja še in še vračal in se še vedno vrača. In to predvsem kot vodja ali organizacijski vodja odprav: Kangbačen 1974, Sagarmata (Čomolungma oziroma Mount Everest – 8848 m) 1978, 1979 in 1996, Jalung Kang (8505 m) 1985, Kančendzenga (8586 m) 1991, Kang Ri (6200 m) 1986 (opravi prvi pristop), Šiša Pangma (8016 m) 1989, Čo Oju (8153 m) 1988 in 2001, Anapurna (8091 m) 1992 in 1995, Daulagiri (8167 m) 1998, izvidniška odprava v Sikkim (Siniolču) 1994 in pomoč pri odpravi v Janak Himal leta 2000.

Toda Himalaja ga ni odvrnila od vzponov v gorah, v katerih je plezal na začetku svoje alpinistične kariere. Vedno je bil in še vedno je alpinistično zelo aktiven – opravi kakšnih deset vzponov letno, seveda

ustrezno svojim letom. Samo nekaj primerov za ilustracijo: Februarja 1989 Desna v Ojstrici v enem dnevu, 1997 Severna grapa v Skuti, 1999 Brusova v Mali (Koroški) Babi, 2000 v maju Kozmični raz v Aiguille du Midi, SV raz Kalške gore, v letu 2001 severni greben Kočne, dvakrat na Velikem Kleku, prečenje Mont Blanca in še in še.

Seveda pa tega, kar je on dajal hribom in kar so ti dajali njemu, ni zadržal samo zase. Najlepše zadeve je zapisal najprej v Planinskem vestniku, nato pa še v knjigah kot avtor ali soavtor (Stene mojega življenja, Kangbačen, Everest, Jalung Kang, Na vrhove sveta ...).

Ni pa pozabil svojih izkušenj deliti tudi z drugimi, saj je večina najpomembnejših naših uspehov v Himalaji, deloma pa tudi drugod, povezana z njegovim imenom: ali kot vodja ali kot organizator ali kakšen drugačen način pomoči, da se je reč izpeljala, predvsem pa z neumornim zbiranjem denarja, tudi za šolo za vodnike nepalske planinske organizacije. Načelnik KOTG je že od leta 1980 in je toliko prisoten, toliko dela, da se sploh še ne moremo zavedati vsega njegovega dela. Kot eden najbolj pokončnih ljudi v PZS je odločen, pronicljiv, oster, zato včasih nerazumljen ali narobe razumljen. Ker je velikokrat veliko videl, česar drugi niso, razumel, česar drugim ni uspelo ali ni bilo dano ali niso hoteli, in marsikaj vedel, je zato dobil tudi mnoge nasprotnike, ki mu pa še zdaleč niso dorasli. Je eden redkih, če celo ne edini, ki ima povsem izdelano realno vizijo slovenskega alpinizma in to ne samo, da pove, ampak poskuša to v največji meri tudi izvajati. In zato je seveda v zobeh in želodcih nekaterih.

Več kot 30 let je gorski vodnik in tudi registriran vodnik PZS, ker tudi tu gleda stvari široko. Razume tudi gornštvo, čeprav kot zaveden Slovenec in patriot podpina planinstvo.

Še in še bi mogel naštevati njegovo bogato delovanje, pa naj zaključim s tem, da je Tone mladim, pa tudi ne samo mladim, lahko za vzor, in prav počaščen sem, da sem

njegov sodobnik in član istega alpinističnega odseka. Iskrene čestitke, z željo po še veliko uspešnih letih v hribih in dolini. (Bojan Pollak)

Novoletni ognjemet na Storžiču

Planinsko silvestrovanje v planinskem domu na Kališču je že štiridesetletna tradicija, odkar pač dom stoji. Tudi silvestrski vzpon na Storžič, običajno v snegu in ledu, je že kar običajen. Letošnji prestop v novo leto, tokrat svetovno leto gora 2002, pa je bil na Kališču in na Storžiču še posebej slovesen: pospremil ga je daleč naokoli viden

Jernej Mubi

ognjemet s Storžiča. Zanj se lahko zahvalimo Jerneju Mubiju, markacistu in alpinističnemu pripravniku v PD Kranj. V izredno mrzli in vetrovni noči se je ob luninem siju nekaj po deseti uri zvečer odpravil iz doma proti vrhu, ki ga je dosegel deset minut pred polnočjo. Točno opolnoči pa je prižgal ognjemet in tako naznanil vstop v leto 2002, v leto, ko bomo vsi svoja prizadevanja usmerili v skrb za naše gore. (Franc Ekar)

Planinski izlet na Šmohor

Kljub temu da smo se na drugi letošnji planinski izlet Mladinskega odseka Planinskega društva Celje odpravile same mlade planinke, smo prvo soboto v letošnjem Februarju preživele brez dežja. Vlak, ki smo ga čakale zastoj, nam je preprečil prvotni načrt osvojitve Kuma, zasavskega Triglava, a smo vseeno ostale v Posavskih hribih in se podale preko 934 metrov visokega Maliča na Šmohor nad Laškim. Nezahtevna markirana pot do vznožja Maliča z laške strani ni zahtevala posebnih naporov, zato pa smo bile pazljivejše pri korakih do vrha, kjer prvopristopnice niso ušle obveznemu planinskemu krstu. Šmohor s 784 metri ne spada med visoke vrhove, je bil pa ravno pravi, da smo se spoprijele z osnovami orientacije in razgledovanja, saj se z vrha odpira prijeten pogled proti severu na velik del Savinjske doline, proti jugozahodu pa na naš nesojeni Kum. (Petra Gregorc, MO PD Celje)

Pohodi slovenskih železarjev

Planinski vodniki, ki v družbah Slovenskih železarn skrbijo za planinske pohode železarjev, se srečajo vsako leto, da ocenijo svoje delo ter začrtajo smernice za aktivnosti v naslednji planinski sezoni. Lansko so sklenili 17. novembra s srečanjem v Šentanelu, kjer je okoli 40 udeležencev iz vseh železarskih središč preživel prijeten dan. Druženje je s prikazom diapozitivov, ki so nastali na številnih železarskih pohodih, popestril Franc Podmeninšek. Franci Telcer je po načel o delu planinskih vodnikov in o razcvetu planinskih pohodov med železarji, za kar ima zasluge tudi predhodna odločitev, da organizirajo vsaj tri pohode letno in jih tudi ustrezno predstavijo v širši javnosti. Tako so bili v letu 2001 trije pohodi slovenskih železarjev: jeseničani so 26. maja za 213 udeleženi-

cev pripravili vzpon na Ratitovec, ravenčani so 23. junija 235 pohodnikom omogočili vzpon na Rogatec, štorčani pa so 302 železarjem približali manj znano Menino planino.

Doslej se je v 33 letih zvrstilo že 92 železarskih pohodov, na katerih je sodelovalo 35.089 udeležencev. Statistika pove, da število udeležencev narašča iz leta v leto. V letu 2002 načrtujejo še več udeležencev, kar bodo dosegli predvsem s tesnim sodelovanjem s sindikatom, upravo, župani in drugimi podjetji, pa seveda z izbiro zanimivih ciljev in pestrim programom srečanj. So pa na zadnjem srečanju izpostavili problem, saj kljub večji udeležbi upada število usposobljenih vodnikov. V sedanjih in nekdanjih železarskih podjetjih jih sicer dela 25, vendar vse težje zmorejo izvedbo dobro obiskanih pohodov. Kadrovsko stisko bodo poskušali rešiti vsaj do stotega pohoda slovenskih železarjev prihodnje leto, ko se bodo pod vodstvom jeseničanov podali na Triglav. Za častnega predsednika organizacijskega odbora 100. pohoda pa so soglasno izbrali Francija Telcerja. (Andreja Čibron-Kodrin)

»Pohorje, moj hrib« že desetič

Lani je že deseto leto zapored potekala akcija Pohorje, moj hrib, ki družni vse ljubitelje hoje na vrh Mariborskega Pohorja. Glavni pobudniki akcije so bili Miro Petrič in Zeleni Maribora z Borisom Kojcem. Zaradi službenih obveznosti nekaterih in razpada Zelenih je po letu 1995 vodenje akcije na predlog udeležencev prevzel Franc Kebrič. Težave so nastale tudi s financiranjem, vendar pa se še vedno nekako najdejo podporniki, ki pokrijejo najnujnejše stroške organizacije, za vsakoletna srečanja pa prispevajo nekaj tudi udeleženci sami. Ob tradicionalnem zaključku in nekakšnem letnem obračunu udeležencev, ki so ga organizatorji z neutrudnim Francem Kebričem na čelu priredili konec januarja v gasil-

skem domu Razvanje pod Pohorjem, smo spet lahko občudovali vztrajnost nekaterih, ki postavljajo rekorde. Tako je najuspešnejši lanskega leta, 56-letni Rudi Hriberšek, opravil kar 400 vzponov od vznožja do vrha, kjer znaša višinska razlika 720 metrov. Seštevek njegovih višin znaša tako zavidljivih 288 kilometrov. V lanskem letu je bilo vse skupaj 309 udeležencev akcije, ki so opravili 14.766 vzponov, več kot 50 vzponov pa je opravilo 127 udeležencev. Pravila akcije so pravzaprav preprosta. Vsak, ki želi sodelovati v akciji Pohorje, moj hrib, ob vzponu do hotela Bellevue (1040 m) ob zgornji postaji pohorske vzpenjače izpolni list papirja s svojimi podatki in datumom ter ga vrže v posebej za to nameščeni nabiralnik. Nabiralnik dnevno prazni, udeležence in njihove vzpone pa natančno evidentirajo. Akcija poteka od 1. januarja do 31. decembra. Največ vzponov lanskega leta je bilo opravljenih maja (1587), sicer pa so najbolj »delovni« meseci med aprilom in septembrom, kar pa je odvisno tudi od vremenskih razmer. Organizatorji so na zaključku podelili tistim, ki sodelujejo že deseto leto, ter najuspešnejšim v lanskem letu 40 pokalov ter 180 majic akcije.

V letu 2002 bodo nekoliko spremenjena pravila, saj se bodo seštevali vzponi samo do števila 60. Vsak, ki bo dosegel to število, bo prejel majico akcije in priznanje. Namen akcije je namreč rekreacija in ne tekmovanje. Sicer pa je pomen predvsem vzpodbujanje ljudi k pohodom v naravi in zdravemu življenju. Organizatorji za udeležence akcije prirejajo tudi planinske izlete, ki jih izvedejo ob sodelovanju s PD Planika iz Maribora. Tako so lani izvedli ture na Malo Mojstrovko po Hanzovi poti, na Špik in na Bavški Grintavec, za letošnje leto pa je prav tako v načrtu nekaj izletov v sredogorje in visokogorje. Za tovrstne ture pa je Pohorje odlična priprava, saj se tukaj pripravljajo tudi mariborski alpinisti pred odpravami v različna tuja gorstva. (Boris Strmšek)

Antonu Omanu (1905–2001) v spomin

Še za zadnji rojstni dan, 12. junija, smo občudovali njegova dočakana leta. Bil je še čil, zato smo mu z veselim srcem zaželeli še trdnega zdravja. Kljub lepi starosti je še vedno spremljal delo društva in nič ni kazalo, da nas bo tako nenadoma zapustil.

V njegovih otroških letih je obiskovanje šole hitro minilo. Že kot deček je služil pri kmetih in kot pastir prehodil vso okolico. Te kraje pod gorami je še v visoki starosti rad obiskoval in se – kot je rekel – prerojen vračal domov. Pri snemanju filma Triglavske strmine se je spoprijateljil z igralci – planinci. Ti so ga še dolga leta obiskovali. Z veseljem je sprejel vsakogar, ki se je oglasil pri njem. Ob ustanovitvi PD Gozd – Martuljek v jeseni 1949 je Tone štel že 45. leto, nato pa je bil dolga leta, celo desetletja predan planinstvu, saj je dočakal tudi praznovanje 50-letnice društva. Z veseljem in ponosom se je oziral na steno v sobi, kjer so visela vsa priznanja PZS, med drugim tudi spominska plaketa, ki jo je prejel v 95. letu starosti. Tone nam je bil pri delu društva v veliko moralno oporo. Srečen je bil, da imajo Rute (domače ime za Gozd – Martuljek) svoje planinsko društvo. Skoraj ni bilo prireditve ali akcije, kjer ne bi

sodeloval. Večkrat je beseda ušla na čas, ko sta potekali prva nadelava in markiranje planinske poti na Špik in k slapovom v Martuljku. Največ dela in skrbi pa je Tona imel pri gradnji bivaka pod Špikom (v letih 1969-75). Z vso odgovornostjo je nato izdajal ključ bivaka in bil vesel srečnega povratka vsakega planinca.

Ko je posedal na klopci pred hišo in pogledoval proti goram Martuljkove skupine, je v spominih obujal doživete trenutke, tako prijetne kot tragične. Tudi za društvo krizni trenutki mu niso vzeli poguma, saj je vedno govoril: »Dokler bom jaz mogel delati, društvo v Rutah ne bo razpadlo. Delali bomo pa toliko, kolikor bomo zmogli.« In tako je bilo tudi, ko je v letih 1958-63 kot predsednik stopil na čelo društva. Sonce se je na svoji poti vedno bolj skrivalo za vrhove martuljskih gora. Tona je še zadnjikrat posedel na klopci pred hišo, še zadnjikrat s počasnim korakom prišel na hišni prag, od koder je najlepši pogled na njegove gore, in se poslovil od gora in nas planincev. (Kristjan Robič, PD Gozd Martuljek)

Dr. Vladimir Škerlak (1909–2002)

Še za novo leto 2002 sva si pisмено voščila, dobra dva tedna pozneje je za vedno odšel. Še v pripisu k voščilu je bil ves v načrtih. To ga je ohranjalo v duhu, kot je le možno pri 93 letih.

Rojen je bil 3. oktobra 1909 v zakonu očeta Slovenca in matere Madžarke v Budimpešti. Umril je 16. januarja 2002 v Zbiljah pri Ljubljani. Po I. svetovni vojni je družino zaneslo v Mursko Soboto, Vladimirja pa v tamkajšnje šole. Po šestem razredu gimnazije je nadaljeval študij na poljanski gimnaziji, dokončal pravo in kmalu doktoriral v Ljubljani. Že pred II. svetovno vojno je bil odvetnik v Prekmurju. Med vojno je družina pretrpela nemško preganjanje, bila določena celo za Dachau, vendar se je vse srečno izte-

klo. Po vojni se je z družino za več let naselil v Sento v Vojvodini, od koder se je še po letu 1950 vrnil v Slovenijo. Kot pravnik je delal v gospodarstvu, nazadnje v Totri v Ljubljani. Ker mu sodnega izpita, opravljenega pod madžarsko upravo, niso priznali, ga je naredil znova v abrahamovih letih, kar kaže na njegovo vitalnost in voljo. Od ustanovitve Društva pravnikov v gospodarstvu Slovenije je bil njegov član, in dokler je mogel, je vodil jezikovno sekcijo društva še dolgo po tem, ko je leta 1979 odšel v pokoj. Zaradi zaslug za pravno terminološko stroko je bil imenovan za zaslužnega in pozneje še za častnega člana društva.

Delal je na slovensko-nemškem pravnem slovarju do zadnjega. Že pred dvema desetletjema je poskušal prevesti in presaditi k nam tujo pravno terminologijo, a se v praksi ni obneslo. Ni bil zadovoljen z obstoječimi pravnimi slovarji. Pozneje je svoje zbrano gradivo podrobno primerjal s podobnimi avstrijskimi, nemškimi in švicarskimi pravnimi slovarji. Že v osemdesetih letih sta pričela s prof. Jankom Madrom delati na obširnem slovensko-nemškem pravnem slovarju. Kot recenzent je bil k delu pritegnjen akad. prof. dr. Stojan Pretnar. Delo je bilo tako rekoč že opravljeno, ko je najprej umrl prof. dr. Pretnar in zdaj še glavni tvorec dr. Vladimir Škerlak. Ali bo lahko naposled doživelo svojo izdajo? Založba Gospodarski vestnik želi, da bi izšel kot poslovno-pravni slovar,

ki bi služil splošni pravni rabi, in temu je namenjeno tudi Škerlakovo delo.

Dr. Vladimir Škerlak je znal več jezikov. Bil je sodni tolmač za latinški, nemški in madžarski jezik, kar je redkost med današnjimi pravniki. Žal nisem zasledil, ali je bil dr. Škerlak avtor kakšne pravne ali jezikoslovne razprave v strokovni literaturi, se pa je občasno oglašal, zlasti v Planinskem vestniku ob uporabi takih izrazov kot gornik – planinec, in na oporekanja izrazu gornik argumentirano in inteligenčno odgovarjal. Vsak izraz, pojem ali ime je obdelal ne le po korenu, izvoru, temveč tudi primerjalno. Nasploš se je v Planinskem vestniku največkrat oglašal v zadnjem letu, kot da bi iz življenja hotel iztisniti zadnje moči.

Zanimanje za gorniško izrazje je dr. Škerlak kazal že kot član predvojnega TK Skala. Z ženo sta plezala in bila aktivna v klubu. V mladih letih je bil tudi skavt in popotnik. Tudi pozneje sta z ženo Hano z avtom prepotovala skoraj vso Evropo. V zakonu sta se jima rodila hči Belica, arhitektka za notranjo opremo, in sin Vladimir, eden naših najboljših koncertnih violinistov. Žal sta oba umrla pred starši, oba bogato obdarjena z umetniško žilico. Oče Vladimir je bil občudovalec vseh vrst umetnosti, mnogo je fotografiral na potovanjih, se amatersko ukvarjal s slikarstvom in tudi razstavljaval.

S Škerlakom sem se seznanil ob preučevanju skalaške zgodovine, tj. zbiranju predmetov iz dela TK Skala, in vzporedno z obravnavanjem gorniškega izrazja. Maloštevilno komisijo pri nekdanjem kulturno-literarnem odseku pri PZS je kmalu zapustila pokojna Barbka Lipovšek-Ščetinin, zato je breme zbiranja izrazja prevzel sam dr. Škerlak. Zbrano izrazje Lipovšek-Škerlak je bilo prevzeto v program tečajev za razne profile vodnikov.

Posebna Škerlakova zasluga je obdelava zgodovine TK Skala, ki je v letih 1961/62 v nadaljevanjih izhajala v Planinskem vestniku. Čeprav je doživel negodovanje nekaterih še ži-

večih skalašev, ker je bil preveč podroben tudi pri navajanju neprijetnih dogodkov v klubu, je bila zgodovina napisana objektivno, brez slavošpeva. Tako vsaj vemo, kaj je bila TK Skala, kaj je delala, kateri so bili vidni skalaši, sicer bi vse vzel somrak zgodovine. Znano je, da si je delal zapiske, vodil dnevnik. Kdo ve, kaj vse je še ostalo v njegovi zapuščini.

Bil je najstarejši član ponovno ustanovljenega TK Skala. Ko ga je kot devetdesetletnika obiskala njihova delegacija na domu, je bil obiska prisrčno vesel.

Gorniška kultura in pravniška terminologija sta ga ohranjali delovnega do zadnjega. Na slovarju je delal vsak dan par ur. Še na svojo zadnjo pot v bolnišnico si je vzel knjigo Gorništvu. Poročila o knjigi, ki jo je prebral trikrat, ni utegnil napisati, čeprav jo je vedno bolj cenil. Počlaščen sem, da sva preko te moje knjige ostala v navezi do zadnjega.

Tone Strojni

V spomin Rudiju Debevcu (1912–2002)

S svojo pokončno držo in vitko postavo je bil Rudi Debevc videti kot prava elektrarna energije in življenjske moči. Pri miru ni bil nikoli ali le redkokdaj. Če ni hodil po gorah, je kolesaril, tekel na smučeh ali pripravljaval drva v strminah nad Savo. Še v poznih letih se je redno udeleževal pohodov planinskega društva, bil pa je aktiven tudi na drugih področjih. Tekmoval je na lokalnih tekmovanjih v teku na smučeh še po tem, ko si je že naložil osmi križ na rame. Iz Dobrega Polja je v Radovljico hodil po opravih kar s kolesom. Ko je zbolel, se je uporno spopadal z boleznijo in se ji upiral z vso močjo. V zadnjem času, ko ga je bolezen že zelo oslabila, ga nismo več srečevali na planinskih poteh.

Po rodu je bil Notranjec, doma iz vasice Lipsenj ob Cerkniknem jezuru. Leta 1938 je prišel na Gorenjsko, v Škofovo Loko, nekaj kasneje se je priženil na Dobro Polje, si ustvaril družino in dobil službo pri žele-

znici, kjer je ostal vse do upokojitve. Užival je v gorah, ki jim je bil zapisan z vsem srcem. Ni bil samotar in nikoli ni šel v gore sam. Rad je hodil na organizirane pohode, pa tudi sicer si je hitro našel družbo. S svojo nevsiljivo šaljivostjo in preprostostjo se je vsem prikupil. Bil je tudi član Večno mladih Fantov, in dokler je le mogel, se je redno udeleževal njihovih pohodov na Stol. Osvojil je mnoge vrhove, stisnil je roko mnogo ljudem. V torek, 29. januarja, smo se na pokopališču na Brezjah še zadnjič poslovili. Odšel je in Planinsko društvo Radovljica je izgubilo svojega najstarejšega člana, planinci dobrega prijatelja, gore pa svojega neizmernega občudovalca. (Ivanka Korošec)

Ivanu Juraču (1923–2002) v spomin

Kot da je pesnik Oton Župančič poznal našega planinskega prijatelja Ivana, ko je zapisal verze:

»Imeli smo jih – vrhu gore hrast ...«
Imeli smo jih – vrhu gore hrast ...«

Med člane Planinskega društva Slovenske Konjice je kot strela z jasnega neba udarila novica, da je preminil Ivan Jurač, eden najstarejših in tudi najzaslužnejših članov.

Rojen je bil na gozdni in zeleni Strojni na Koroškem. S seboj je v naše kraje – prišel je kot gozdar – prinesel značilni koroški dialekt in neizmerno ljubezen do narave. Oboje je obdržal do zadnjega diha.

Bil je med zanesenjaki, ljubitelji narave, ki so leta 1950 na novo ustanovili Planinsko društvo Slovenske Konjice, kasneje obnovili požgano kočjo Na pesku in postavili razgledni stolp na Rogli, ob tem pa je skrbel še za označevanje in vzdrževanje planinskih poti, ki vodijo do naravnih lepot. Gozd je bil njegov dom, bil je njegovo življenje in njegovo veselje. Posvečal se mu je z vsemi silami in znanjem. Hoja z njim po gozdnih poteh je bila pravi užitek, znal je opaziti najmanjše zanimivosti in jih predstaviti drugim, pogosto tudi mladini. Vedno je bil pripravljen poprijeti za vsakršno delo, še v poznih letih je pomagal pri postavitvi klopi okoli novega stolpa na Stolpniku ter obnovi bivaka na Rogli. Spoštovali smo njega in njegovo delo. Pred dvema letoma sta oba z ženo dobila priznanje »grča«, najvišje priznanje, ki ga društvo daje svojim najzaslužnejšim in najzvestejšim članom. Lansko leto pa je za svoje delo v planinstvu prejel tudi zlati častni znak Planinske zveze Slovenije. Ohranili ga bomo v spominu kot zvestega planinskega prijatelja in dobrega človeka. Najlepše pa se bomo oddolžili njegovemu spominu, če ga bomo znali posnemati v skrbi za ohranitev lepe in vedno zanimive narave. (Milan Rozman v imenu konjiških planincev)

Mali oglas

Kupim izredno praktične, dvozobe, podpetne derezi-
ce (žabice) z oznako PO-
LAR in skico severnega
medveda ter oznako za le-
vo (L) in desno (R) nogo.
Gre za trofejne žabice iz
časa druge svetovne voj-
ne. Pred veliko leti jih je bi-
lo na Planinski zvezi v kleti
na stotine, tam sem jih tedaj
tudi kupil in šele po tri-
desetletni intenzivni rabi
so se mi polomile. Marjan
Šolar, Cankarjeva 25, Bled.